

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KENTSEL HAFIZA MEKANLARININ
PSİKANALİZ YÖNTEMLE ANALİZİ
Hatice Ülkü ÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Haziran-2022
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Hatice Ülkü ÜNAL tarafından hazırlanan “Kentsel Hafıza Mekanlarının Psikanaliz Yöntemle Analizi” adlı tez çalışması 15/06/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Mine ULUSOY

.....

Danışman

Prof. Dr. Havva ALKAN BALA

.....

Üye

Doç. Dr. Fatih CANAN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Hatice Ülkü ÜNAL

Tarih: 20.06.2022

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL HAFIZA MEKANLARININ PSİKANALİZ YÖNTEMLERİ ANALİZİ

Hatice Ülkü ÜNAL

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Havva ALKAN BALA

2022, 181 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Havva ALKAN BALA
Prof. Dr. Mine ULUSOY
Doç. Dr. Fatih CANAN

Hatırlama ve unutma süreci olan hafıza hem bireysel hem kolektif olarak yapısı gereği uzamsaldır. Çağlar boyunca hafıza anlayışları değişse de hepsi mekânsal olarak karşılık bulmuştur. Kent mekanı kolektif hafızanın lokusudur. Kolektif anıların oluşmasını ve hatırlanmasını sağlamaktadır. Doğan, gelişen, değişen ve ölen bir varlık olan kent yaşam döngüsü boyunca biriktirdiği tüm hafıza bileşenleriyle katmanlı bir yapıya sahip olmuştur. Bu yönüyle insana benzemektedir. İnsan gibi bazı aşamalardan geçerek bütünlüğe ulaşmaktadır. İnsanın bazı travmatik anılar yaşaması ve bunu sonucunda onları bastırarak unutmaması gibi kent de bazı travmatik yıkımlar ile kentsel mekanın bazı elementlerini yitirerek unutmaktadır. İnsanın bastıracağı anıları sebebiyle psikolojik sorunlar yaşaması gibi kentte de yıkımlar kentsel problemler yaratmaktadır. Ancak hafızada unutuş tam olarak mümkün değildir. Psikanaliz ile insan unuttuğu anıları tekrar hatırlayarak psikolojik sorunlarından kurtulabilmektedir. Psikanalist bunu insanın bilinç katmanları arasında derinlemesine bir kazı çalışması yaparak sağlamaktadır. Kentin katmanları arasında yapılan yapay kazı çalışması da kentin travmalarını ortaya çıkararak onlarla yüzleşmesini sağlamakta, sorunlarını çözmesine yardım etmektedir. Bu çalışmada Konya kenti üzerinden kentin kaybolan hafıza parçalarının bireysel anılarda yaşayan kalıntılarının belgelenmesi çalışması yapılmıştır. İnsanın psikososyal gelişim dönemlerinde elde ettiği birbirleriyle etkileşim halinde bulunan kazanımlarına benzer şekilde kentin hafıza profili çıkarılmış ve sonraki kentsel hafıza çalışmaları için formüle edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent Hafızası, Palimpsest, Psikanaliz, Psikososyal Gelişim Dönemleri

ABSTRACT

MS THESIS

THE ANALYSIS OF URBAN MEMORY SPACES BY THE PSYCHOANALYST METHOD

Hatice Ülkü ÜNAL

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture**

Advisor: Prof. Dr. Havva ALKAN BALA

2022, 181 Pages

Jury

Advisor Prof. Dr. Havva ALKAN BALA

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Assoc. Prof. Dr Fatih CANAN

Memory, which is the process of remembering and forgetting, is spatial in nature, both individually and collectively. Although the understanding of memory has changed over the ages, all of them have found a spatial response. Urban space is the locus of collective memory. It enables the formation and recall of collective memories. The city, which is a developing, changing and dying entity, has a layered structure with all the memory components it has accumulated throughout its life cycle. In this respect, he resembles a human. As human beings, it passes through some stages and reaches integrity. Just as people experience some traumatic memories and consequently forget them by suppressing them, the city also forgets by losing some elements of the urban space with some traumatic destructions. Just as people experience psychological problems due to their repressed memories, demolitions also create urban problems in the city. However, forgetting in memory is not entirely possible. With psychoanalysis, people can get rid of their psychological problems by remembering the forgotten memories again. The psychoanalyst achieves this by making an in-depth excavation between the layers of consciousness of the human being. The artificial excavation work carried out between the layers of the city also helps the city to confront its traumas by revealing them and helping them to solve its problems. This study, was carried out to document the remnants of the lost memory fragments of the city, living in individual memories, over the city of Konya. The memory profile of the city was drawn and formulated for subsequent urban memory studies, similar to the interactive acquisitions of human beings during their Stages of Psychosocial Development.

Keywords: Urban Memory, Palimpsest, Psychoanalysis, Stages of Psychosocial Development

ÖNSÖZ

Çalışmada emeği geçen başta danışmanım sayın Prof. Dr. Havva ALKAN BALA, psikoloji disiplini ile ilgili konularda bizi aydınlatan Klinik Psik. Bil. Uz./Dr. Kamil TUZGÖL'e ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Hatice Ülkü ÜNAL
KONYA-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Giriş	1
1.2. Kaynak Araştırması	3
1.3. Hafıza Kavramı ve Kentsel Bağlamda Kavramın Zaman İçindeki Gelişimi	8
1.3.1. Antik Yunan, Orta Çağ ve Rönesans Dönemlerinde Hafıza ve Kent	10
1.3.2. Aydınlanma, Modernizm ve Postmodernizm Dönemlerinde Hafıza ve Kent	23
1.4. Psikanaliz Yöntemi Bağlamında Bireysel Hafıza ve Kentsel Hafıza İlişkisi	38
2. MATERYAL VE YÖNTEM	53
3. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA	57
3.1. Psikanaliz Yönteminin Kent Hafızası Üzerinde Kullanılması: Konya Örneği	57
3.1.1. Temel Güven-Temel Güvensizlik Dönemi: Umut	59
3.1.2. Utanç, Şüphe-Özerklik Dönemi: İrade	66
3.1.3. Suçluluk-İnisiyatif Dönemi: Amaç	86
3.1.4. Yetersizlik-Azim Dönemi: Yetkinlik	95
3.1.5. Karmaşası-Kimlik Dönemi: Bağlılık	101
3.1.6. Soyutlama-Yakınlık Kurma Dönemi: Sevgi	105
3.1.7. Durağanlık-Üretkenlik Dönemi: İçtenlikli İlgi	130
3.1.8. Aşama Umutsuzluk, Bıkkınlık-İçsel Bütünlük Dönemi: Bilgelik	148
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	163
KAYNAKLAR	172

1. GİRİŞ

1.1.Giriş

Çalışma insanın psikososyal gelişim evreleriyle kent arasında hafıza kavramı çerçevesinde birtakım benzerlikler kurularak, kent hafızasının ve kent hafızasındaki amnezinin psikanaliz yöntemiyle incelenmesine dayanmaktadır. Hatırlayış ve unutulmaları içeren, felsefi, psikolojik, sosyolojik, coğrafi ve mimari çalışmaların nesnesi olmuş, disiplinler arası bir kavram olan hafıza; ilk kuramsal çalışmalardan günümüze kadar imgesellik, mekansallık ve zamansallık bileşenlerini içinde barındırmıştır.

Anıların oluşması, saklanması ve hatırlanması imgeler sayesinde olmaktadır. Duyumlar imgeler olarak zihinde algılanmakta ve saklanmakta ya kendiliğinden ya da dışsal tetikleyiciler sayesinde yine zihinde oluşan imgeler şeklinde hatırlanmaktadır. Bu durum hafızanın imgeselliği ile ilgilidir. Hem psişede bulunan hafızanın topografik yapısı hem de anıların oluşmasının ve hatırlanmasının bir lokusa ihtiyaç duyması sebebiyle hafızanın mekansallığından söz edilebilmektedir. Onun bu yönü yüzyıllarca *hack*lenerek insanlığın unutmaya karşı savaşında kullanılmıştır. Hafızanın geçmiş zamana ait verilerin şimdiki zamanda hatırlanmasına dayanan zamansallığı ise geçen sürenin bilgilerin güvenilirliği üzerine gölge düşürmesi sebebiyle hafızanın güvenilmez yönünü oluşturmuştur. Ancak geçmişe dönmenin başka bir yolunu bulamayan insanoğlu için hafıza zamanda yolculuk yapmanın ve geçmişe dönmenin tek biletidir. Bu durum geçmişin telafisini de mümkün kılmıştır. Geçmişin hafızanın topografyasında depolanması psikanaliz ile ona ulaşmaya ve travmaları tedavi etmeye yararıdır.

Mekansal ve zamansal süreçte kent algısında yaşanan değişimlerin kentliler üzerinde bıraktığı izler olarak açıklanabilecek kentsel düzeydeki hatırlamayı sağlayan şey hafızanın bu temel özellikleridir. Kent imgesini meydana getiren kentsel mekan, anıların oluşması için gereken lokusu sağlamakta ve kentsel imgelerin tetiklemesi ile hatırlama gerçekleşmektedir. Kentsel hafızada yer etmiş mekanların geçmişe hiçbir referans vermeden tamamen yok olması şeklinde açıklanabilecek kentsel amnezinin (unutuş) gerçekleşmesi durumunda ise psikanalizle geçmişe dönüp travmalardan kaynaklı bastırmaların (unutuş) tedavi edilmesinde olduğu gibi hafızanın zamansallığını kullanmak olmalıdır.

Hafıza, bireysel ve kolektif olarak hem hatıraların oluşmasına hem de bir iz, imge olarak hatırlanmasına katkıda bulunan mekan ile sıkı bir ilişki içindedir

dolayısıyla gerek bireysel sınırlar içinde gerekse sosyal yönüyle bir mekanda var olan toplumu kapsayan kolektif bir fenomen olarak oldukça önemlidir. Bireyin ve toplumun neyi, nasıl, ne kadar hatırladığı onun varoluşuyla ilgili önemli bir göstergedir, kimliğinin ve karakterinin oluşumuna değerli girdiler sağlamaktadır. Mekanın kaybolan, yok olan parçaları unutuşu tetikleyerek hafızayı dolayısıyla bireysel ve kolektif kimliği etkilemektedir. Kent hafızasının, kentte kimliği meydana getiren tüm yapım- yıkım faaliyetleri ve her türden ilişkiyi hem etkileyen hem de bundan etkilenen bir kavram olduğu söylenebilmektedir. Kent hafızası ve kent kimliği arasındaki bağ onu oldukça önemli hale getirmektedir. Doğan, büyüyen, değişen, gelişen ve ölen dinamik bir varlık olan kent, adımlarını atarken onu o yapan kimliğe ve kimliğin önemli bir unsuru olan hafızaya dayamaktadır. Dolayısıyla kentsel hafızanın ciddiyetle ele alınması önem kazanmaktadır.

Hafızanın kentsel mekana yansması olan kentsel hafızanın, farklı dönemlerde dönemin hafıza paradigmalarına uygun olarak kentsel mekanı etkilemesine ve ondaki değişimlerin de kentlilerin belleğinde yansıma bulmasına dayalı karşılıklı bir ilişki var olagelmiştir. Çalışmada ilk hafıza araştırmalarının yapılmaya başlandığı çağlardan itibaren günümüze kadar geçen süreci kapsayan bir kent ve hafıza ilişkisi kroniği sunulmuştur.

Hafıza kavramının ilk kez tartışılmaya başladığı Antik Yunan'dan Rönesans Dönemi'ne kadar kentsel hafıza ve mekanın birbirini besleyen karşılıklı ilişkisi dengeli bir şekilde devam etmiştir. Ancak hem kentsel hem de sosyolojik olarak önemli değişimlerin yaşandığı Aydınlanma Çağı'nın gelmesiyle yok olmaya başlayan organik hafıza yerini sentetik bir tarih öğretilisine bırakmıştır. Dışarıdan müdahaleler ile erkin insanları inşa ettiği yapılarla hatırlamaya zorlaması, kentsel bellekle mekan arasındaki ilişkiyi kırılgan hale getirmiştir. Modernizmin ilerlemeci ütopyasının ve tektipleştirici rasyonel paradigmalarının yarattığı kentsel temizlik anlayışı ile zarar gören kent hafızası, Postmodern dünyada kentlilerin birbirleriyle, çevreleriyle ve hatta kendileriyle kurdukları sanal ilişkiler ve nostaljiye dönüşen parçalanmış, dağılmış mekan anlayışı sebebiyle unutulmaya yüz tutmuştur. Varlığı için ona yaslanan kenti de oldukça sorunlu ve patolojik hale getirmiştir. Bugün mimar ve şehircilerin mücadele ettiği, kentsel bütünlüğün bozulmasından ileri gelen problemlerin kaynağı kent hafızasında yaşanan amneziidir.

Kentsel hafızadaki unutuşun tedavisi, kentsel entegrasyonun yeniden sağlanması, kentin sağlıklı olarak yaşam döngüsüne devam edebilmesi için bir

psikanalistin yöntemi izlenebilmektedir. Onun ruhsal aygıtın katmanlarında giriştiği arkeoloğun kazısına benzeyen incelikli çalışması gibi kentin katmanlarında da çalışılabilir. Psikanalistin koltuğunda yatan hastasının hafızasında çıktığı anamnez yolculuğuna kent için de çıkılabilmekte, hastanın hatırladığı her hatırasında bastırıldığı (unuttuğu) travmaların iyileşmesi gibi kentin de kaybolan her unsurunun tespit edilmesiyle problemlerinin çözümüne çalışılabilmektedir. Bu çalışma kentin yeniden hatırlanmasına yardım etmeyi amaçlamaktadır.

Psikanalizde her aşamasında yaşam enerjisinin ve kişinin ilgisinin belli bölgelerde yoğunlaştığı gelişim dönemleri tanımlanmıştır. Bu bölgelerdeki enerjinin yaşanan bir travmadan dolayı olması gerekenden az ya da çok olması ondan sonra gelen dönemlerin gelişimlerini sekteye uğratmış, söz konusu dönemlerdeki travmatik anıların bastırılmasına yol açmıştır. Daha sonraları sosyal ve toplumsal faktörlerin de eklendiği farklı gelişim dönemleri tanımlanmıştır. Doğan, gelişen, hareket eden, tepki veren, değişen, gerileyen ve ölen canlı bir varlık olan kent için de belirli gelişim dönemleri tanımlamak mümkündür. Kentsel mekanlar ile psikososyal gelişim dönemlerinin eşleştirildiği çalışmada kentte unutilan mekanların peşine düşülerek kentsel amnezinin tespiti yapılmıştır. Kentin gelişim dönemlerine bölünerek incelenmesi ile bu tespit daha sistematik olması sağlanmış farklı kentlerdeki bellek çalışmaları için de bir formülizasyon oluşturulmuştur. Kentsel hafıza çalışmalarında, insan-kent arasında kurulan benzerlikler ve psikanalizden etkilenen araştırmalar mevcut olsa da psikososyal gelişim aşamalarının mekansal karşılıklarıyla işlendiği çalışmalar bulunmamaktadır. Çalışmada insan ve kent arasında kurulacak benzerlik Konya kenti üzerinden örneklendirilmiş ve detaylandırılmıştır.

1.2. Kaynak Araştırması

İnsanın ruhsal gelişim evreleri ve kent arasında benzerlik kurularak kent hafızasının ve kent hafızasındaki amnezinin psikanaliz yöntemiyle incelenmesi olarak tanımlanabilecek bu çalışmada hafıza fenomeninin araştırılmasında temel kaynak olarak Paul Ricoeur'un Hafıza, Tarih, Unutuş (La Mémoire, L'histoire, L'oubli- Memory, History, Forgetting) kitabı kullanılmıştır. Kitap, hafızanın fenomenolojik, tarihin epistemolojik olarak incelendiği ve unutuş konusunda derin bir düşünüşe yer verilen üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Ricoeur kitabında hafızanın unutuş yönünün genellikle bir tehdit ve bir zayıflık olarak algılandığından ve hatırlamanın unutuşa karşı bir mücadele

olarak hafızanın iyi yönünü temsil ettiğinden bahsetmiş, hafıza eylemini öznesine göre bireysel ve kolektif olarak ikiye ayırmıştır. Hafızanın gerçek öznesinin belirlenmesi sorununda Augustinus, John Locke, Edmund Husserl, Sigmund Freud üzerinden içe bakışı savunanları ve Maurice Halbwachs üzerinden dışa bakış yönünü vurgulayanları incelemiştir. Hafıza ve tarih arasındaki diyalektiği temelde hafızanın kimlik ile çakışmasına bağlamıştır (Ricoeur, 2017).

Hafıza, unutuş (amnezi) ve bunun mekânsal izdüşümü konusunda önemli referanslardan biri olan Sigmund Freud, tam unutmanın imkansız olduğunu söylemektedir. Hatırlama, Tekrarlama, Derinlemesine Çalışma (Erinnern, Wiederholen, Durcharbeiten) adlı makalesinde “derinlemesine çalışma” (working-through) adını verdiği yöntemi tanıtmaktadır. Bu yöntemle kişinin patojen hatıraları bilinçdışının derinliklerinden ortaya çıkarılmakta, anıların yeniden hatırlatılması sonucu kişinin geçmişiyle barışması sağlanmaktadır (Freud, 2001).

Freud, *Studies on Histeria* kitabında, Fraulein Elizabeth Von R'nin sağ uyluğundaki histerik romatizmal ağrılar özelinde, tıpkı bir arkeoloğun gömülü bir şehrin kalıntılarını ortaya çıkarmak için kazması gibi psikanalistin hafızayı ortaya çıkarmaya çalıştığı yöntemini açıklamıştır. Hafızanın anamnesis yönünden, bilinçli bir anı arayışından söz etmiştir (Freud(2), 2011).

Buna çok benzer bir düşünceye Walter Benjamin'in *Kazı ve Hafıza (Excavation and Memory)* makalesinde rastlanmaktadır. Benjamin anılar ve hafıza için, antik kentlerin gömülü olduğu yeryüzü benzetmesini yapmakta, kendi gömülü geçmişine yaklaşılmaya çalışan birinin kendini kazmaya çalışan biri gibi davranması gerektiğini ifade etmektedir (Benjamin, 1999).

Uygarlığın Huzursuzluğu (*Das Unbehagen in der Kultur-Civilization and Its Discontents*) kitabında Sigmund Freud, belecteki unutmaları kentsel gelişim ile ruhsal gelişim arasında kurduğu benzerlik bağlamında incelemektedir. Tarihsel ardışıklığı mekânsal olarak sergilemek istediğimizde, bunu ancak mekânları yan yana sıralayarak yapabileceğimizi, aynı mekânın iki içerik taşıyamayacağını dolayısıyla kentlerin geçmişi aynen muhafaza edemeyeceğini savunmuştur. Geçmiş olanın her şeyi korunduğu varsayımının, ruhsal yaşam için ruhsal organın sağlam kalması, dokusunun travma ya da yangı görmemiş olması şartıyla geçerli olduğunu iddia etmiş ve hastalık nedenlerine eş sayılabilecek yıkıcı etkilerin hiçbir şehrin tarihinden eksik olmadığını, bir şehrin en barışçı gelişiminin bile yıkımları ve var olan yapıların yerine yenilerinin

konmasını içerdiğini söyleyerek insanın amnezisi ve kentin amnezisi arasında bir ilişki kurmuştur (Freud(2), 2011).

Kent hafızasının bir parçası olduğu kolektif hafıza kavramıyla ilgili temel kaynak olarak Maurice Halbwachs'ın 1925 yılında yayınlanan Hafızanın Toplumsal Çerçevesi (Les Cadres Sociaux De La Mémoire-On Collective Memory) ve 1950 yılında yayınlanan Kolektif Hafıza (La Mémoire Collective-The Collective Memory) kitaplarından faydalanılmıştır. Bu kitaplarda hafızanın sosyal ve kolektif yönünü vurgulamıştır.

Kolektif hafıza kavramı ilk kez 1925 yılında Maurice Halbwachs tarafından ortaya atılmıştır. Onun Hafızanın Toplumsal Çerçevesi çalışması kolektif hafıza fikrini tanımlamak üzerine yapılan ilk önemli girişimdir. Kitapta hafızanın bugünün sosyal ortamında inşa edildiği, güncel gereksinimlere göre sürekli değişim içinde olduğu ve kolektif hafızayı oluşturan toplumsal anlatılar ve kültürel uygulamaların ahlaki olarak empoze edildiği belirtilmiştir. Hatırlamanın aileler, sosyal sınıflar, cemaatler, arkadaş toplulukları gibi gruplar aracılığıyla gerçekleştiği söylenmiştir. Kolektif hatırlamaların çift odaklı olduğu ifade edilmiş; heykeller, anıtlar, yerler semboller gibi fiziksel nesnelerin ve yerlerin hatırlamayı tetikleyişinin üzerinde durulmuş, tarih-hafıza karşıtlığı işlenmiştir (Halbwachs(2), 1992).

Halbwachs'ın geç dönem hafıza çalışmaları ölümünden sonra yayınlanan Kolektif Hafıza kitabında derlenmiş, önceki çalışmaları önemli ölçüde revize edilmiştir. Kitapta bir bireyin birden fazla sosyal çevreye bağlılık geliştirebileceği dolayısıyla birden fazla kolektif hatıraya sahip olabileceği fikri ileri sürülmüştür. Kitapta ayrıca hafızanın mekan kavramı etrafında inşa edildiği vurgulanmıştır. Mekanın toplum yaşamının değişik yönlerine karşılık gelerek kolektif hafızanın oluşmasını sağladığı ifade edilmiştir (Halbwachs, 1980).

Hafızanın mekansallaşması ve tarihle olan diyalektiği üzerine yazılmış bir diğer önemli eser de Hafıza Mekanları'dır (Lieux de Memoire-Realms of Memory). 1980'lerde popülerleşen hafıza çalışmalarında önemli yazarlardan biri olan Pierre Nora tarafından düzenlenmiş, önde gelen akademisyenlerin makalelerini içeren yedi ciltten oluşan aynı adlı kitapta lieux de memoire (hafıza sitesi) kavramı tanıtılmıştır. İnsanların geleneklerini yaşamadıkları, geçmişi somutlaştırmak ve sürdürmek için hafıza siteleri kurmak zorunda oldukları bir tarih çağında, hafızanın yerini tarihin aldığını ifade edilmiştir. Belleği somutlaştırmada bu öz dönüşlü hafıza sitelerinin (lieux de memoire) gerekli olduğu belirtilmiştir. Modernizm'in yükselişi, küreselleşme, medyalizasyon,

demokratikleşme ve kitleselleşme sebebiyle modern medyanın kolektif hafızanın yerine geçtiği söylenmiş, günümüzde sahip olduğumuz şeyin yaşanmış hafıza değil, yeniden yapılandırılmış tarih olduğu ve bu eksikliği telafi etmek için hafıza sitelerinin (lieux de memoire) ortaya çıktığı iddia edilmiştir. (Nora(2), 2006).

Hafıza ve mekanın ilişkisi oldukça eskilere dayanmakta ve hafıza sanatı (ars memoria) olarak adlandırılmaktadır. Hafızanın mekansallaşmasının tarihsel yansımalarını incelemek için kullanılan temel kaynak Frances Yates'ın Hafıza Sanatı (The Art of Memory) kitabıdır. Kitapta hafıza sanatı bir mekana (locus, çoğulu loci) akılda kalınması istenenlerin imgelerini bağlamak, hatırlamak istendiğinde ise zihindeki lokusun içinde yürümek ve geçici olarak unutulmuş bilgileri aktive etmek olarak tanımlanmıştır. Hafızanın bağlandığı mekan hayali olabildiği gibi kent içinden gerçek mekanlar da seçilebilmektedir. Kitapta hafıza sanatının izleri Antik Yunan ve Roma'dan 17. yüzyıla kadar sürülmektedir (Yates, 2001).

Uzun bir tarihsel sürekliliği olan mekan ve hafıza arasındaki ilişkiyi inceleyen kaynaklardan biri de Aldo Rossi'nin The Architecture Of The City kitabıdır. Rossi, şehrin halkın kolektif hafızası olduğunu söylemiş kolektif hafızayı da tıpkı hafıza gibi objelerle ve mekanlarla ilişkilendirmiştir. Aldo Rossi insan ve şehri bir görmekte, kentin binaları aracılığıyla hatırladığını söylemektedir. Anıların şehrin bir parçası olduğundan içinde yaşayanları ona bağlı kıldığını, hafızasını muhafaza eden kentlerin de sakinlerinin hafızasını korumaya yardım ettiğini ifade etmiştir (Rossi, 1982).

Kentsel hafıza ve kentsel amnezi konusundaki temel kaynaklardan biri de The City of Collective Memory'dir. M. Christine Boyer, mimari mekanın gelişimiyle ilgili kitabında metaforik olarak şehrin geçmişini kazmaktadır. Boyer'in araştırması hem Avrupa hem de Amerikan tarihlerini birleştirerek ve esas olarak on dokuzuncu yüzyıla kadar inerek belleğin yaratılması ve yok edilmesi, mimarının mekansal gelişiminin sosyoekonomik koşulları ve mekansal uygulamaları incelemiştir. Boyer, şehrin tarihi tablosunu sırasıyla bir sanat eseri, bir panorama ve bir gösteri olarak ortaya koymuş, ardı ardına gelen bu tarihsel aşamaların, şehri nasıl tasarladığını göstermiştir (Boyer, 1996).

Kentsel mekanda kaybolan hafıza unsurlarının "kazılarak" keşfedilmesi konusunda bir diğer önemli eser de Bedard'ın düzenlediği Cities of Artificial Excavation: The Work of Peter Eisenman, 1978-1988 kitabıdır. Fransız filozof Jacques Derrida'dan ve 1980'lerin Postmodernizmi sırasında gelişen dekonstrüktivizm fikirlerinden büyük ölçüde etkilenen mimar Peter Eisenman, Yapay Kazı Şehirleri

kitabında belirtildiği gibi bir siteyi ve tasarımı hem somut hem de kavramsal önemi olan katmanlar halinde ayırmakta ve palimpsest kavramını işlemektedir. Batı klasik ve modern mimarisinin dayandığı üç kurgunun (akıl kurgusu, temsil kurgusu ve tarihin kurgusu) bir eleştirisine dayanan kitap 1978 ve 1988 yılları arasında çeşitli yerlerde geliştirdiği bir dizi projeden oluşmaktadır (Bedard, 1994).

Kent hafızası ve anıtların konularında başvurulan kaynaklardan biri olan Andreas Huyssen'in *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory* kitabında büyük sosyal veya politik travmalara maruz kalan yirminci yüzyılın sonlarına ait üç şehirde, Berlin, Buenos Aires ve New York, kamusal hafızanın tarih, unutma ve seçici hafıza ile ilişkisini analiz etmektedir. Farklı sanatsal ve medya pratiklerinde bu kentlerdeki anıtsallaştırma konusuna odaklanan kitap, mekansal ve zamansal deneyimin bellek politikaları tarafından dönüştürülmesini incelemektedir (Huyssen, 2003).

Bu konudaki bir diğer önemli kaynak olan Mark Crinson'ın düzenlediği *Urban Memory: History and Amnesia in the Modern City* kitabında kentsel bellek sosyoloji, mimari ve sanat tarihi, psikanaliz, kültür ve eleştirel kuram perspektiflerinden analiz edilmiştir. Kentsel hafıza teorilerinin modernist ve post-endüstriyel yapıları çevrede nasıl hayata geçirildiğini incelenmiştir (Crinson, 2005).

Kentsel ve mekânsal bellek konusuna kültürel coğrafyacılara tarafından da yoğun bir ilgi gösterilmektedir. Coğrafyacılara tarafından kamusal anıtların sembolik boyutu sosyal hafıza ve kimlik politikaları ile bağlantısıyla ilgilenilmektedir. Nuala Johnson kolektif hafızanın somutlaşmasında heykel ve mimarının politik önemini vurgulamakta (Johnson, 2004), heykellerin milliyetçi hareketler için önemini, imgelerin toplumsal cinsiyet etkisi altındaki doğasını incelemekte ve literatürün savaş ve kolektif hafıza ile ilgili eksikliklerini vurgulamaktadır (Johnson, 1995;1999). Mike Hefferman (1995), Nuala Johnson (1995) ve Charles Withers (1996) tarafından milliyetçilik ve savaşa adanmış anıtlar, Keneth Foote (1997) tarafından Amerikan şiddet ve trajedi anıtları, Karen Till tarafından Alman tarih müzeleri (Till, 2005) Legg tarafından sömürge olan Delhi'deki emperyalist ve milliyetçi politikalar, Hindistan antikolonyal hareketin konuşlandığı hafıza yerleri hakkında çalışmalar yapılmaktadır (Legg(3), 2005). Michael Hebbert sokakların ve kentsel alanların kolektif hafızanın yeri olarak rolünü tartışmakta (Hebbert, 2005), Mike Crang, Penny S. Travlou Postmodern metropoldeki anlatılarda uzay ve zaman ilişkisi problemini Atina örneğinde ele almaktadır (Crang ve Travlou, 2001).

İnsanın bilişsel gelişim evreleri ve kent arasında kurulacak benzerlikte, insanın gelişim dönemlerini anlamak için kullanılan temel kaynak Erik Erikson'ın İnsanın Sekiz Evresi (Eight Stages of Man) kitabıdır. Erikson, Freud'un psikoseksüel gelişim kuramını temel alarak yazdığı kitabında Freud'a ek olarak her evrede evrenin başarılı ya da başarısız olarak tamamlanmasının olumlu ya da olumsuz birtakım sonuçları bulunan sekiz psikososyal gelişim dönemini açıklamaktadır (Erikson, 2018).

1.3. Hafıza Kavramı ve Kentsel Bağlamda Kavramın Zaman İçindeki Gelişimi

Hafıza kavramı günümüzde pek çok yönü ile tanımlanmakta ve açıklanmaktadır. Hafızanın mevcut hali açıkça ele alınmış olsa da nasıl anlaşılacağı ve yorumlanacağı hâlâ bir tartışma konusudur. Kavram, akademide medyada, siyasette ve çağdaş kamusal yaşamda tartışmalara sebep olmaktadır. Genel hafıza kavramına hangi anlamların yüklendiği açık değildir. Merriam-Webster Sözlüğü'nce belirlenmiş kamusal anlamda genel-geçer hafıza tanımı düzenlenen tabloda gösterilmektedir (Çizelge 1.1).

Çizelge 1.3.1. Merriam-Webster Sözlüğü'ne göre hafıza kavramının tanımı

1.ANLAMSAL GRUP	2.ANLAMSAL GRUP	3.ANLAMSAL GRUP	4.ANLAMSAL GRUP	5.ANLAMSAL GRUP
Özellikle çağrışımsal mekanizmalar yoluyla öğrenilmiş ve akılda tutulmuş olan şeyleri yeniden üretme veya hatırlama gücü veya süreci	Özellikle halka açık bir törenle; bir heykel, özel bir bina yaparak büyük bir kişiye veya olaya saygı göstermek, resmi olarak hatırlamak	Bir olayı veya bilgi parçasını tanıma yeteneği ya da hatırlama ile ilgili detayların hafızadan geri çağırılması	Bilginin girilebildiği, saklanabildiği ve istendiğinde çıkarılabildiği bir cihaz (bir çip gibi) veya bir elektronik cihazın (bilgisayar veya akıllı telefon gibi) bir bileşeni	Geçmişteki bir işlemin sonucu olarak özellikle bir materyalin (metal veya plastik gibi) etki göstermesi veya eski durumuna geri dönme kapasitesi
Yapı veya davranış değişikliği, hatırlama ve tanıma ile kanıtlandığı üzere bir organizmanın faaliyetinden veya deneyiminden öğrendiği ve zihninde tuttuğu şeylerin deposu	Hatırlanma gerçeği veya durumu	Hatırlanan birinin imgesi veya izlenimi	Bilgi saklama kapasitesi	
		Geçmiş olayların olabilmesi veya hatırlanabilmesi süreci		

Hafıza hakkında kabul edilmiş güncel tanımlardan bazıları da kavramın psikolojik ve tıbbi yönlerini ele almaktadır. APA Ansiklopedisi'ne göre; oldukça eski bir bilimsel çalışma konusu olan hafıza, canlı organizmaların beceri ve bilgi edindiği, sakladığı ve kullandığı çok çeşitli biyolojik aygıtlara verilen genel addır. Tüm gelişmiş hayvanlarda bulunmakta, birçok şekil ve form almaktadır. Evrimsel anlamda en ileri düzeyi insanlarda bulunmaktadır. APA Psikoloji Sözlüğü'ne göre ise aşağıdaki tabloda özetlendiği şekilde tanımlanmaktadır (Çizelge 1.2).

Çizelge 1.3.2. APA Psikoloji Sözlüğü Hafıza Tanımı

S. No.	Tanım
1	Öğrenme veya kodlamanın zihinsel süreçlerine ve belirli bir zaman aralığında alıkoyma ve hafızanın geri çağırılması veya yeniden etkinleştirilmesine dayalı olarak bilgiyi veya geçmiş deneyimin bir temsilini tutma yeteneği.
2	Hatırlanan belirli bir bilgi veya belirli bir geçmiş deneyim.
3	Beynin, bilgi izlerinin ve geçmiş deneyimlerin depolandığı varsayımsal kısmı.

İnsan zihninin en merkezi yönü olan hafıza bizi biz yapan kimlikleyici bir unsurdur. En mahrem parçalarımızdandır. Belki de “insan ruhu”nun sistematik bir incelemesine en yakın yapılabilecek şey hafıza çalışmalarıdır (Radvansky, 2017).

Hafıza kavramının temelde üç tanımı vardır:

1. Hafıza, bir depo gibi bilgilerin tutulduğu yerdir.
2. Hafıza, bir bellek izinde veya engramda olduğu gibi, deneyimin içeriğini tutan şeye atıfta bulunabilmektedir. Bu anlamda her anı farklı bir zihinsel temsildir.
3. Hafıza, bilgiyi elde etmek (öğrenmek), depolamak veya geri çağırmak (hatırlamak) için kullanılan zihinsel süreçlerdir. Hafıza süreçleri, bilgiyi daha sonra kullanılabilir hale getirmek veya mevcut işlem akışına yani kişinin düşüncelerinin akışına geri getirmek için belirli şekillerde kullanma eylemleridir (Spear ve Riccio, 1994).

Hafızayı imgesellik, mekansallık ve zamansallık kavramları üzerinden tanımlamak da mümkündür. Hafızanın veriyi alması, işlemesi, saklaması ve yeniden hatırlaması iz ve imgeler sayesinde olmaktadır. Duyumlar -görsel olmasalar bile- zihinde imgeler olarak algılanmakta ve saklanmaktadır. Sonrasında ise mnemetik ya da anamnetik olarak harekete geçirildiklerinde yine bir imge olarak belirmekte ve hatırlanmaktadır.

Hafıza ayrıca yapısı gereği uzamsaldır ve çift karakterli bir yapı sergilemektedir. Anılar çoğunlukla mekana bağlanmakta anının bu mekanlar anının hatırlanmasında

tetikleyici olmaktadır. Bu mekanın gerçekte var olan bir mekan olması gerekmemekte zihinde oluşturulan bir mekan imgesi de anıların depolanmasında ve geri çağırılmasında etkili olmaktadır. Ayrıca zihin de katmanlı bir topografyaya sahiptir. Farklı bilinç düzeylerinde depolanan anıların da mekansallığından söz etmek mümkündür.

Hafıza aynı zamanda zaman kavramı ile de sıkı bir ilişki içerisinde. Hafıza yazılı kayıtların yaygın ve ulaşılabilir olmadığı dönemlerde hem toplumsal hem de bireysel olarak geçmişe erişimi sağlayan en önemli unsurdur. Tarihçiliğin geliştiği ve arşivin kullanılmaya başlandığı yakın geçmiş ve günümüzde de manipülasyon ve suiistimale uğramadığından emin olduğumuz bir geçmişe erişim yoludur. Hafıza zamansal olarak geçmişe ait olsa da hatırlama bugünde gerçekleşmektedir. Aradan geçen zaman anıların unutulması ya da zihin tarafından değiştirilmesine neden olabilmektedir. Hafızanın zamansallığı onun zayıf yönü olan unutmayı ve yanlış hatırlamayı beraberinde de getirir, hafıza geçmişe gitmek konusunda en güvenilir kaynaklarımızdan biri olmaya devam etmektedir.

İnsan zihni, en yakın farkındalığa sahip olduğumuz parçamızdır ancak zihnin bir işlevi olan hafıza hakkındaki tüm tanım ve açıklamalar incelense bile hafıza hakkında konuşmak basit ve net olmamaktadır. Dolayısıyla araştırmacılar ve düşünürler doğasıyla ilgili soruların ve araştırmaların binlerce yıl öncesine uzandığı hafıza kavramını çoğunlukla metaforlar kullanarak açıklamışlardır. Yüzyıllar boyunca kullanılmış olan hafıza metaforları tablo da gösterilmiştir (Roediger 1980), (Çizelge 1.3).

Çizelge 1.3.3. Metafor Örnekleri

Metafor	Örnekler
Deneyim kaydedici	Balmumu tableti, pikap, yazı tahtası, teyp, video kamera
Depolama yerleri	Ev, kütüphane, sözlük
Ara bağlantılar	Santral, ağ
Karışık depolama	Büyük kuş kafesinde kuş, cüzdan, çöp çekmecesini, çöp tenekesi
Geçici kullanılabilirlik	Taşıma bandı
İçerik adreslenebilirliği	Kilit ve anahtar, akort çatalı
Detayların unutulması	Sızdıran kova, inek midesi, asit banyosu
Yeniden yapılanma	Fosillerden bütün bir dinozor iskeleti inşa etmek
Aktif işleme	Tezgah, bilgisayar programı

1.3.1. Antik Yunan, Orta Çağ ve Rönesans Dönemlerinde Hafıza ve Kent

Hafıza çalışmaları ile ilgili ilk veriler bizi Sokrates Felsefesi'ne ve Antik Yunan'a götürmektedir. Yunan mirasında Platon ve Aristoteles hafızayı ele alırken metaforlara başvurmuştur. Platon'un hafıza incelemeleri, Sokrates'in Sofistlerle yaptığı

diyaloglarda kabaca “var olmayan bir şeyin var olan temsili” konusu üzerinden hafızayı anlama çabası olarak tanımlanabilir. Theaitetos ve Sofist diyaloglarında yer verdiği hafıza metaforları balmumuna basılan damga, mühür ve iz üzerine yoğunlaşmıştır.

Platon’un hafıza ve onun imgeselliği ile ilgili düşüncelerin yer aldığı Theaitetos ya da Bilgi Üzerine adlı diyalogunda bir sofist olan Theaitetos “Bilgi algıdan başka bir şey değildir.” savını ispatlamaya çalışmaktadır. Sokrates ise bilginin gerçekten var olduğunu kanıtlamak için şöyle yanıt vermektedir: “*Birinin sana şöyle bir şey sormasını düşünüyorum; bir şey hakkında bilgi elde etmiş olan bir adam, bu bilgiyi henüz zihninde saklarken hatırladığında bu hatırladığı şeyi artık bilmemesine olanak var mıdır? Ya da kısacası, bu soru şöyle ifade edilebilir: bir şeyi öğrenen kişi, o şeyi bilmeden hatırlayabilir mi (Platon, 1982)?*” Bu tartışmada bilginin gerçekliği konusu ile hatırlama konusu birbirine bağlanmıştır.

Tartışmaya Sokrates tarafından şöyle devam edilmektedir: “*Sanıyor musun ki bazı kimseler geçmiş bir algının anısının, o zaman var olan algıyla aynılığını kabul edilebilir; yanlış bir şeyi veya aynı kimsenin, aynı şeyi hem bilmesini hem de bilmemesini kabul etmek imkânında tereddüt edeceklerini mi sanıyorsun? Fakat onlar bunu itiraftan çekinirlerse, sanır mısın ki değişen insanın değişmeden önceki insanla aynı olduğunu kabul edeceklerdir (a.g.e.)?*” Böylece hem imgelem hem de hafızanın konusu olan “var olmayanın varlığı” sorunsalında şeylerin izi ve gerçekliği arasındaki benzerlik ilişkisine yaslanılmıştır. Geçmişte öğrenilmiş ve şu an yok olmuş gibi görünen bilgi bıraktığı izin hatırlanmasıyla günümüzde de var olmaya ve gerçek olmaya devam etmektedir. Bu iz ile ilgili olarak Sokrates şunları söylemektedir:

“*Ruhumuzda balmumundan bir levha bulunduğunu varsay. Bu levha, bazısında daha büyük, bazısında daha küçük olsun, bazısında daha saf, bazısında daha karışık. Birininki daha sert, ötekini daha yumuşak veya bazılarında orta bir nitelikte olsun...Bu levha bize Musa'ların anası Mnemosyne'nin bir bağıışı olsun. Bu levhanın algılarımızla düşüncelerimiz için bir dayanak olduğunu düşünerek, gördüklerimizden, işittiklerimizden veya düşündüklerimizden hatırda kalmalarını istediklerimizi, tıpkı yüzüklerdeki kabartma resimler gibi, bunun üzerine basalım. Bu basılan şeyin izi bu levhada kaldıkça onu hatırlar, biliriz. Fakat bu iz silinir veya hiçbir iz bırakmazsa onu unuttur, artık bilmeyiz...O halde, gördüğü veya işittiği şey üzerinde düşünen kimse, dikkat edersek, şu şekilde yanlış bir sanıya varır, bildiği şeyi bazen bildiği, bazen de bilmediği şey diye kabul etmekle (a.g.e.)...*” Hafıza- unutuş ilişkisi ve hafıza-imgelem ilişkisi damga-iz metaforu ile açıkça ifade edilmiştir. Edinilen bilgi bellekte (balmumu

levhada) bir iz, bir imge olarak depolanmaktadır. Bu izlerin silinmesi ya da başlangıçta yanlış oluşması unutuşa sebep olmaktadır.

Platon, balmumuna basılan damga metaforundan sonra kuş kafesi eğretilmesine geçmiştir. Sokrates bir bilgiye sahip olmak ve ondan yararlanmanın farkını şöyle savunmaktadır: “ ‘Sahip olmak’ ve ‘bir şeyin birinde bulunması’ *tamamıyla aynı anlamda değildirler. Örneğin bir kişi bir elbise satın alsa da bunu giymeksizin tasarrufunda bulundursa o elbise ondadır (üzerinde bulunuyor) demeyiz; elbiseye sahiptir deriz... Bilgiye de tıpkı bunun gibi, elde bulunmaksızın sahip olunabilir mi; yoksa yakaladığı yabani kuşları, güvercinleri ve başka hayvanları evinde kurduğu güvercinlikte besleyen kimsenin durumu gibi, bilgi de sadece bir kişide mi bulunur. Bu kişi kuşların sahibi olduğuna göre, onların daima onda bulduklarım söyleyecek değil miyiz (a.g.e)?*”

“...Başka bir anlamda da bu adamın hiçbir kuşu yoktur. Fakat herhalde kuşları kendisine ait olan bir güvercinlikte tasarrufunda bulundurduğu için bunlardan herhangi birini yakalamak, elinde tutmak, isterse salıvermek, bütün bunları keyfinin istediği kadar tekrarlamak yetisine sahiptir. Nasıl demin ruhlara hayalden bir balmumu levhası yerleştirdikse, şimdi de her ruhta, içinde çeşitli türden kuşların bulunduğu bir kafesin kurulmuş olduğunu varsayalım. Bu kafesteki kuşların kimi sürü ile, kimi küçük kümelerle, kimi de yalnız başına olup, bunlar ötekilerin arasında kaygısızca uçup dururlar (a.g.e)...”

“...Şunu söyleyeyim ki; çocukluk çağlarında bu kafes boştur, bir de kuşlar yerine bilgileri düşünmek gerekir. Şimdi, bir bilgiye sahip çıkan, bunu kafese kapayan kimsenin, bilginin ait olduğu şeyi öğrendiğini veya bulduğunu söyleriz; işte, “bilgi” de bu olur (a.g.e)...”

“...Bilgiye sahip olmak ile bilgiyi kendinde bulundurmak arasındaki farkı saptadıktan sonra, şimdi söyleyelim ki; sahip olunan bir şeye sahip olmamak *tamamıyla olanaksızdır; herhangi bir bilgiyi kovalarken, yanlışlıkla yerine başkası yakalandığı zaman, istenilen bilgiyi değil de bir başkasını elde etmiş olmak, pekâlâ mümkündür. Tıpkı evcil bir güvercin yerine yabanisi yakalanmış gibidir (a.g.e).*”

Geçmişte edindiği bilgiye sahip olan kişinin durumu kafeste kuşlar saklayan bir insanınki gibidir. Kuşun kafeste tutulması gibi kişi de bilgileri hafızasında saklamaktadır. Hatırlama eylemi ise kuşu elinde bulundurmak gibidir. Zihinde var olan bilginin bıraktığı imge, iz canlanmış, günümüzde yokmuş gibi görünen bilgi yeniden var olmuştur. Unutuş ise yanlış kuşun yakalanması gibi yanlış bir bilginin imgesinin

zihinde yeniden tezahür etmesi ya da kuşun artık kafeste bulunmuyor olması gibi bilginin imgesinin zihinden silinmesidir.

Platon'nun Roediger'in tablosuna ek olarak bir diğer eğretilmesi ise "ruhun" kitaba benzetildiği kitap-yazıcı-ressam metaforudur. Hafızanın fonksiyonunu, duygulanım, izlenim, algı, hafıza ilişkisiyle açıklamaktadır: "...*Kanı ve kanı edinme, çoğunlukla hafıza ve duyumdan doğar...Bana öyle geliyor ki ruhumuz bir kitaba benzer...Duyumlarla uyumlu olan hafıza ve bunlara bağlı bulunan duygular, bana şu anda ruhlarımıza sözler yazıyor gibi geliyor. Duygu, doğruyu yazarsa, bunun sonucunda düşünce ve sözler de doğru olarak biçimlenir. İçimizdeki bu yazmanın yazdığı şeyler yanlışsa, onlar da gerçeğe aykırı düşer...Bir başka işçinin de aynı zamanda, ruhumuzda çalıştığını kabul et... Yazmandan sonra, sözle söylenen şeylerin ruhumuzda resmini yapan bir ressam... İnsan, görme ve başka duyguların yardımı olmaksızın, üzerinde düşündüğü ya da sözünü ettiği bu nesnelere hayalini sanki kendi içinde gördüğü zaman...doğru düşünce ve sözlerin hayalleri, doğru; yanlış düşünce ve sözlerin hayalleri de yanlış olur (Platon, Philebos, 2019)...*".

Özetlenecek olursa balmumuna basılan damga, kuş kafesi ve kitap metaforları birlikte düşünüldüğünde sahip olunan bilgi (anı) kafesteki kuşlara, kitaba işlenen yazıya ve resme, damganın izine yani zihinde var olan imgeye benzemektedir. Bilginin kullanılması, ondan etkin bir şekilde yararlanılması ise elde tutulan kuşla, zihindeki damgayla tam olarak uyuşan anı parçasıyla, kitaptaki yazının duyumla uyumluluğuyla dolayısıyla anının hatırlanmasıyla eş değer olmaktadır. Basit bir çıkarsamayla zihinsel imge, hafızayla bir tutulmaktadır. Bir anının hatırlanması sırasında yanlışlık yapılması, evcil bir güvercinin değil yabani olanının yakalanması, balmumu metaforunda damganın yanlış basılması, izin silinmesi ya da izin hiç oluşmaması, kitaptaki yazıların yanlışlığı ise unutuşa referans vermektedir.

Sokrates Felsefesi'nin bir diğer temsilcisi Aristoteles de hafıza ile ilgili eserler vermiştir. Hafızanın imgesel oluşu ile ilgili olarak Platon'u desteklemektedir: "... *Kişi hatırlama yetisini her kullandığında, bunu daha önce işittiğini, algıladığını ya da düşündüğünü kendi içinde söylemelidir. Bu nedenle, hafıza ne algı ne de anlayıştır, ancak bunlardan birinin zamanın geçmesiyle koşullanmış bir hali ya da duygulanımdır... Bir imaj olmadan düşünmek imkansızdır. Çünkü böyle bir etkinlikte geometrik gösterimlerdekiyle özdeş bir duygulanım vardır...nesne niceliksel olmasa da düşünüldüğünde kişi onu niceliksel olarak tasavvur eder... Entelektüel nesnelere*

hafızasının bile bir imge içerdiği ve imgenin sağduyunun bir duygulanımı olduğu açıktır. Böylece hafıza, esasen duyu-algısının birincil yetisine aittir (Aristotle, 1984)...”

Hafızanın zamansal yönünü vurgulayan filozofa göre hafızanın zamansal konumu geçmiştir: *“Öncelikle, sıklıkla hataların yapıldığı bir nokta olan hafızanın nesnelere ele almalıyız. Şimdi geleceğin ne olduğunu hatırlamak mümkün değildir - bu bir görüş veya beklenti nesnesidir (ve gerçekten de bazılarının inandığı kehanet gibi bir beklenti bilimi olabilir); ne de mevcut olanın hafızası vardır, sadece duyu-algısı vardır. Çünkü ikincisiyle geleceğin veya geçmişin ne olduğunu değil, yalnızca şimdinin ne olduğunu biliyoruz. Ama hafıza geçmişle ilgilidir. Hiç kimse, mevcut olduğunda, mevcut olanı hatırladığını söyleyemez (a.g.e)...”*

“...Şimdiki zamanın hafızası diye bir şey yoktur; çünkü şimdi yalnızca algının nesnesidir ve gelecek, beklentinin nesnesidir, ancak belleğin nesnesi geçmiştir. Bu nedenle, tüm hafıza, geçen bir zamanı ima eder; dolayısıyla sadece zamanı algılayan hayvanlar hatırlar ve zamanı algıladıkları organ aynı zamanda hatırladıkları organdır (a.g.e).”

Hafızanın geçmişe ait olduğu savı Aristoteles’in zaman ve hareketi bağdaştırmasının bir sonucudur. Hareketin başlangıcı ve bitişi bir öncelik-sonralık ilişkisi tanımlamakta, hareket eden nesne ise şimdikiyi tariflemektedir. Beklentinin zamanı olan geleceğin ne olduğunu bilmek ve duyumsayışın, algının zamanı olan şimdikiyi hatırlamak mümkün değildir. Dolayısıyla hafızanın konusu geçmiştir: *“... Zaman hareket ve değişimden bağımsız değildir...zaman ve hareket her zaman birbirine karşılık gelir... şimdikiyi bir olarak algıladığımızda zamanın var olduğu düşünülmez... çünkü hareket de yoktur. Öte yandan, bir önce ve sonra algıladığımızda zaman olduğunu söyleriz. Çünkü zaman tam da budur; önce ve sonra bakımından hareketin sayıdır. Bu nedenle zaman yalnızca hareket değil, yalnızca numaralandırmaya izin verdiği ölçüde harekettir... Hareketin sürekli bir ardışıklık olması gibi, zaman da öyledir... Açıkça, eğer zaman olmasaydı, şimdi de olmazdı ve tam tersi. Nasıl hareket eden cisim ve hareketi birbirini karşılıklı olarak içeriyorsa, hareket eden cismin sayısı ve hareket sayısı da birbirini içerir. Çünkü hareketin sayısı zamandır, şimdi ise hareket eden cisme karşılık gelir ve sayının birimi gibidir (a.g.e)...”*

Hafızanın imgeselliğinin zamansallığa dolayısıyla da onu yaratan harekete bağımlılığı onu diğer imgelerden, düşlerden ayırmaktadır. Söz konusu bu imgeler fantezi ve kurmacadan ibaret iken hafızayı oluşturan imgeler geçmişteki eylemlerin, bilgilerin ve duyumların sonucunda oluşmuşlardır.

Aristoteles'in "Peri Mnemes Kai Anamneseos" isimli kitapçığının başlığı Türkçeye "Hafıza ve Anımsayış" olarak çevrilmektedir. Eş anlamlı kelimelerden oluşuyormuş gibi görünse de Yunancada "mneme ve anamnesis" arasında Aristoteles'in de vurgulamaya çalıştığı bir ayrım vardır. Mneme basitçe akla geliveren bir anımsayışı ifade ederken, anamnesis bilinçli bir anı arayışını, zahmetli bir hatırlayışı ifade etmektedir. Hafızadaki zamansallık ve hareket, imgesellikle birleştiğinde bu kavramları anlamak daha kolay olacaktır. Mneme insanın zamanı da algılamasını sağlayan yetinin bir işlevidir. Bilgi ya da duygulanım bir kere algılandığında bundan sonra tesadüfi olarak yeniden algılanabilir durumdadır. Anamnesis ise bilinçli bir eylem olduğundan bilgi ya da duyumsayışların aktif aranışı anımsama etkinliğinin belirli bir zaman almasına yol açmaktadır: "...Doğasını, nedenini, bu deneyimin ve aynı zamanda hatırlama deneyiminin ait olduğu ruhun parçasını göz önünde bulundurarak, hafıza ve anımsamayı (mneme ve anamnesis) ele almalıyız... Hafıza (mneme) ya da anımsamanın (anamnesis) ne olduğu sorusuna ilişkin olarak, hafıza bir imgeye sahip olmak iken diğeri sahip olduğu imgeye benzerlik durumudur. Hafızanın içimizdeki hangi yetilerin bir işlev olduğu sorusuna gelince, onun birincil duyu-algı yetisinin, yani zamanı algıladığımız yetinin bir işlevi olduğu gösterilmişti... Ayrıca, bölünemez ve nihai organa ilk kez yerleştirildiğinde, duygulanım ya da bilgiyi gerçekten de kişi, bildiği bazı şeyleri tesadüfi anlamda pekala hatırlayabilir (mneme); fakat anımsama etkinliği, kesin olarak söylemek gerekirse, zaman geçene kadar gerçekleşmeyecek bir etkinliktir (anamnesis) (a.g.e)..."

Aristoteles, Platon'nun hafıza incelemelerinin üzerine katkılar yapmıştır. Platon için hafıza zamansız bir imgelem iken Aristoteles imgelem kavramını koruyarak hafızanın zamanının geçmiş olduğunu söylemiştir. Ayrıca mneme (basitçe akla geliverme) ve anamnesis (bilinçli bir anı arayışı) arasındaki farkı belirginleştirmiştir. Bu çalışmalar sonraki yıllardaki hafıza çalışmalarının önünü açmış, "ars memoria" (hafıza sanatı) yönteminin doğmasına ön ayak olmuştur.

Sokrates felsefesinden oldukça etkilenmiş Romalı bir devlet adamı ve yazar olan Cicero'nun hafıza anlayışı yaşadığı dönemde hafıza ve mekan arasında kurulan sıkı ilişkiyi vurgulamaktadır. Cicero eserlerinde, Hafıza Sanatı ile ilgilenmiş ve hafıza sanatının temeli olarak kabul edilen bir hikayeye yer vermiştir:

"Scopas adlı Teselya asilzadesi tarafından verilen bir ziyafette, Ceos'lu şair Simonides, ev sahibi onuruna, ancak tanrılar Castor ve Pollux'u öven bir pasaj da içeren bir lirik şiir okudu. Scopas, şaire kasten, kaside için kararlaştırılan miktarın

yalnızca yarısını ödeyeceğini ve dengeyi şiirin yarısını adadığı ikiz tanrılardan alması gerektiğini söyledi. Kısa bir süre sonra Simonides'e, onu görmek isteyen iki gencin dışarıda beklediğine dair bir mesaj geldi. Ziyafetten kalktı ve dışarı çıktı ama kimseyi bulamadı. Yokluğunda ziyafet salonunun çatısı çökerek Scopas'ı ve tüm konukları yıkıntıların altında ezerek öldürdü; cesetler o kadar parçalanmıştı ki, onları gömmek için götürmeye gelen akrabalar teşhis edemedi. Ancak Simonides, masada oturdukları yerleri hatırladı ve bu nedenle akrabalarına ölülerini gösterebildi. Şairi arayanlar, Castor ve Pollux, Simonides'i kazadan hemen önce ziyafetten uzaklaştırarak methiyelerdeki paylarının bedelini cömertçe ödemişlerdi. Ve bu deneyim şairin aklına, mucidi olduğu söylenen hafıza sanatının ilkelerini getirdi. Cesetleri, konukların oturdukları yerlere ilişkin hafızası sayesinde teşhis edebildiğini belirterek, iyi bir hafıza için derli toplu bir düzenlemenin şart olduğunu fark etti. Bu hafıza yetisini geliştirmek isteyen kişilerin, yerleri seçip, hatırlamak istedikleri şeylerin zihinsel imajlarını oluşturmaları ve bu imajları mekânlarda saklamaları gerektiğini söyledi. Böylece yerlerin düzeninin eşyanın düzenini ve nesnelere görüntüleri muhafaza etmesi gerektiği sonucunu çıkardı. Nesnelere kendilerini ifade edecek, yerleri ve görüntüleri sırasıyla balmumu yazma tableti ve üzerinde yazılı harfler olarak kullanılacaktı. (Cicero, 1954)''

Batı felsefesinde modern zamanlara kadar unutulmadan gelen hafıza sanatı (Mnemotechnics, Ars memoria) temelde, kesin sistemler halinde düzenlenmiş tutarlı bir mekana (locus, çoğulu loci) , akılda kalınması istenenleri sembolize eden imgeleri bağlamaktır. Hafıza sanatı, belli kurallar dahilinde yapılmaktadır. İlk olarak hafızaya bir dizi lokus yerleştirilmektedir. Bu yerler hayali olabileceği gibi, hafızayı gereksiz ağırlıktan kurtarmak ve hatırlama kapasitesini güçlendirmek için kent içinden gerçek mekanlar da olabilmektedir. Lokusta en çok kullanılan yerler mimari öğelerdir. Romalı hatip Quintilianus'a göre kullanılacak mimari yapılar olabildiğince geniş ve çeşitli odaları, sütunları, boşlukları, köşeleri, kemerleri ve dekoratif unsurları ile bellek tarafından kolayca kavranabilen yerler olmalıdır. Hatırlanması gereken bilgiler ezberlenen bu mekandaki öğelere yerleştirilmektedir. Çok sayıda öğeyi akılda tutulmak istediğinde kişi, hayal gücünde bu konumda yürümekte ve ezberlemek istediği konu ile mekan arasında imgesel bir bağ kurmaktadır. İmgeler, hatırlamak istediğimiz şeyin biçimleri, işaretleri ya da simülakrlarıdır. Hatırlamak istediğinde ise yine hayali lokusun içinde yürünmekte, zihinde bu yerler tek tek ziyaret edilmekte ve geçici olarak unutulmuş bilgiler aktive edilmektedir. Lokusların oluşumu çok önemlidir, çünkü aynı lokus seti farklı materyalleri hatırlamak için tekrar tekrar kullanılabilir. Bir dizi şeyi

hatırlamak için üzerlerine yerleştirilen görüntüler, daha fazla kullanılmadığında kaybolup ve silinmektedir. Ancak lokuslar hafızada kalmakta ve başka bir malzeme kümesi için başka bir görüntü kümesi yerleştirilerek yeniden kullanılabilir. Lokuslar, üzerlerinde yazılanlar silinince geriye kalan ve yeniden yazılmaya hazır olan balmumu tabletlere benzemektedir (Yates (1), 2019).

Antik Yunan ve Roma'da mekan yalnızca ezberleme tekniğinin yardımcı bir unsuru değil hafıza algısının da önemli bir parçasıdır. Bu tanıma göre hafıza yerden ve imgeden ibarettir. İmgeler ve yerin gösterdiği şeyler nesnelere, kişiler, olaylar, olgular olabilir önemli olan ise fikirlerin imgelere bağlanmış ve yerlerin içine depolanmış olmasıdır. Oldukça yoğun görsel hafıza yetilerine dayanan bu teknik matbaadan yoksun, yazılı kaynaklar için kağıtları olmayan eski dünyada, kişiler için hayati önem taşımaktadır. Antik dünyanın sanatını ve mimarisini barındıran bir zihinsel evrendeki görsel izlenimlerle çalışmaktadır.

Cicero iki tür hafıza tanımlamaktadır: biri doğal, diğeri yapaydır. Doğal hafıza, düşünceyle aynı anda doğan; yapay olanı ise hafıza sanatları ile geliştirilebilir hafızadır. Yapay hafıza, yerlerden ve görüntülerden kurulmaktadır. Doğal hafıza düşünceyle aynı anda tesadüfen doğan mneme olgusuna yapay hafıza ise hafıza sanatlarının kullanıldığı aktif bir arama ile hatırlandığı anamnesis olgusuna benzemektedir (Cicero, 1954).

Beşinci yüzyıl Atina'sına kadar geriye götürebildiğimiz süreçte kent; hafıza sanatlarının lokusu olmasının yanı sıra estetik formları içinde barındıran, ahlaki bir düzen duygusu taşıyan, değerleri ve yasaları hatırlatarak öğretmeyi amaçlayan, gelecekteki eylemlere ilham vermek için geçmişi hatırlatan toplumun hafızası ile uyumlu, coğrafi olarak tanımlanmış ve ideolojik olarak sınırlandırılmış bir mekandır (Boyer, 1994).

Aristoteles, bilginin duyu deneyiminden türetildiğini ve anımsatıcı bir sistemin, bilgiyi görüntülerde sabitleme konusundaki pratik kapasitesiyle ele alınması gerektiğini öğretmiştir. Anımsatıcı görüntülerin iletilecek fikirlerle herhangi bir anlam ilişkisine sahip olup olmadığı önemsizdir. Aristoteles geleneğinde hafıza sanatı sadece araçsaldır. Bu anlayış, skolastik filozofların ahlaki dersleri iletmedeki yararları için hafıza sistemlerine değer verdikleri, ancak klasik uygarlığın pagan öğreniminden türetildikleri için hafıza sistemlerinden şüphe duydukları Orta Çağ'da popülerdir.

Hafıza sanatı, Orta Çağ skolastikleri tarafından ahlaklaştırılmış ve dinselendirilmiştir. Hafıza, Orta Çağ düşünce sisteminde yedi serbest bilgi dalından biri olan retoriğin önemli bir parçasıdır. Ayrıca en büyük erdemler arasında sayılan ihtiyatin

de bir bölümünü oluşturmaktadır. O dönemde hafıza her şeyin hazinesi olarak görülmektedir. İmanın, inançların, cennete gitmeyi sağlayan erdem ve cehenneme gitmeye sebep olan günahların bilgisinin hafızada tutulduğuna inanılmaktadır. Yazıyı kullanan ancak matbaayı bilmeyen Orta Çağ toplumunda dil grupları arasındaki büyük diyalektik çeşitlilik ve düşük okuryazarlık oranı bilgiyi yaymada hafızaya özel bir önem kazandırmakta, hafızanın imgelere odaklanan görsel bir aktivite olarak ele alınmasını sağlamaktadır (Johnson, 2004).

Orta Çağ'ın dinsel ortamında okunan ve içselleştirilen Hezekiel kitabında hafıza dinsel kehanetle ilişkilendirilmektedir. Kitap, eski Babil'de sürgündeki Yahudi cemaatinde yaşayan bir rahip-peygamber olan Hezekiel anlatılmaktadır. Tanrı'nın doğası ve yaşayışı hakkında bir dizi vizyona sahip olan Hezekiel'e göre Tanrı yıkılmış eski kale ve Kudüs tapınağında bulunmaktadır. Kehaneti, artık var olmayan Süleyman Tapınağı'nın çevresini ayrıntılı bir şekilde yeniden inşa edilmesidir. Ona rehberlik eden melek birlikte yıkıntıları dolaşırken içinden geçtikleri tüm hayali binaları bir çubukla ölçüp, ona yeniden inşa etmesi için veriler sağlamaktadır. Hezekiel'e, hafızasına yönelik bu alıştırmaların geleceğin iyiliği için olduğu söylenmektedir. Tapınağı ve görevlerini hatırlama faaliyetleri aracılığıyla, Tanrı İsrail'in günahkârlığını bağışlayacak ve İsrailileri evlerine geri döndürecektir (Hezek. 43:1–12).

Sonraki dönemlerde hafıza basitçe bir yineleme ve tekrar olarak düşünülse de, böylesi ilahi bir ezberleme motivasyonu Orta Çağ'da çocuklukta idrakine varılan gerekli ve temel bir yapı olarak kabul edilmektedir. Bu ezberleme gücüne ulaşmak için insanlar hafıza sanatını kullanmış zihinsel kütüphaneler, saraylar kurarak bu zihinsel mekanlarda hareket edip bilgileri hatırlama konusunda kendilerini eğitmişlerdir. Ezberlenen her içerik parçası için insan zihni tarafından konumlar ve mekanlar yaratılmış, güvenli hatırlama için öğeleri benzersiz bir şekilde mekansal olarak işaretlenmiştir.

Orta Çağ'da bu yöntemi kullanan bilim, düşünce ve din adamlarının örnekleri çoktur. Dördüncü yüzyılın sonlarında, Hıristiyan patrik Jerome dikkatli okuma ve günlük meditasyon yoluyla kendisini Mesih için bir kütüphane haline getirmesi gerektiğini düşünmektedir. Altıncı yüzyılda Hristiyan bir tarihçi, devlet adamı ve keşiş olan Cassiodorus manastırına gelen Eusebius adlı kör Yunan bilgininden bahsetmiştir. Bu bilgin hafıza kitaplığında o kadar çok yazar, o kadar çok kitap saklamıştır ki, yanında o kitaplardan birini okuyanların hangi kitabın hangi bölümünü okumakta olduğunu söyleyebilmektedir. Orta Çağ'da yaşamış skolastik rahip ve düşünürler olan

Thomas Aquinas ve Ockhamlı William da kişinin hafızasında zihinsel bir kitaplık oluşturma fikri hakkında yazmıştır (Carruthers (1), 2010).

Orta Çağ'da bilgilerin ve düşüncelerin zihinsel imgeler olarak işlenip sürecin sonunda hafızada depolandığına ve geri çağrıldığına inanılmaktadır. Eğitim metodu olarak kullanılan uzun metinlerin ezberlenmesi sırasında, metinlerin tek bir zihinsel bakış açısıyla kolayca hatırlanabilecek kadar kısa parçalara ayrılması ve daha sonra her parçanın ezberlenen metnindeki sırasına göre bir lokusa yerleştirilmesi öğretilmektedir. Düzenleme için pek çok şema kullanılmaktadır: Bir tapınak, bir meleşin kanadındaki tüyler, binalar, haritalar, kuleler, merdiven basamakları, bahçeler... Bu zihinsel imgeler aynı zamanda el yazmalarının sayfalarında bulunmakta, yazılar bu imgelerin üzerine yazılmaktadır. Sayfanın topografyası (satırların, sütunların düzenlenişi, kullanılan renkler, noktalama işaretlerinin yeri vb.) ile de birleştiğinde görseller süslemeden ziyade hatırlamak ve sayfadaki konuları bölmek-düzenlemek için kullanılmaktadır. Kimi zaman yazının içeriğiyle ilgisi yoktur, yalnızca sayfa üzerinde bir lokus oluşturmayı hedeflemektedir. Resimli kompozisyonlar bilgisiz kişilerin konuyu anlamasına yardımcı olabileceği gibi Thomas Aquinas ve Dante Alighieri'nin de uyguladığı ve belirttiği üzere okuyucuların bilgileri ezberlenmesi-hatırlanması için çok kullanışlıdır (Carruthers (2), 2014).

Bu dönemdeki hafıza çalışmalarının temelini oluşturan dini anlatının imgesel olarak hatırlanması eylemi yalnızca zihinsel bir çaba olarak kalmamıştır. İbadet etmek için türbelerden, hac yollarından ve mağaralardan oluşturulan ağlar, Tanrı'nın vahiylerinin hatırlanabileceği bir kutsal coğrafya var etmiştir. Pencere vitrayları, dini ikonlar gibi görsel imgeler izleyicilerin zihinlerine ilahi bir anlatı yerleştirmiştir. Kutsal yerlerin sembolik olarak belirli ideal niteliklere bağlanması dini öğretimde hatırlatıcı bir araç olarak kullanılmıştır. (Johnson, 2004). Bu dönemde zafer takları, çeşmeleri, köprüleri ile gösterişli bir performans olarak görülen kentte mimari formlar ve kentsel kompozisyon didaktik ve dini hafızaya hitap etmiş, alegorik araçlarla hükümdarın ve tanrının egemenliğine yönelik bir sadakat öğretisini vurgulamıştır.

Platoncu hafızada anımsatıcı görüntülerin aşkın bir gerçekliğin doğrudan ifadesi olduğunu fikri hakimdir. Anımsatıcı bir görüntünün değeri doğrudan temsil ettiği ideal gerçekliğe bağlı olmuştur. Bu nedenle hafıza sanatı, zihin görüntülerinin mikro kozmosu ile uyumlu olduğuna inanılan ideal evrenin makro kozmosu arasında bağlantı kurmanın bir yoludur. Böyle bir anlayışta, anımsatıcının rolü daha önemli olmaktadır.

Hafıza sanatına ilişkin bu Platoncu anlayış, en eksiksiz haliyle Rönesans sırasında uygulanmıştır.

O çağda Yeni Platoncu filozoflar, bütüncül bir bilgi paradigması için hafıza sanatını kullanmışlardır. Mısır Tanrısı-rahibi Hermes'in hermetik öğretileriyle evrenin gizli yapısını anlamaya çalışan Giulio Camillo ve Giordano Bruno'nun hafıza sistemleri özellikle önemlidir. Klasik bellek sanatlarına geri dönmüş ve hafıza anlayışı dini alandan uzaklaşmıştır. Bu dönemde hafızanın mekansallaşması bir adım ileri götürülerek hafıza gerçek bir mimari bir yapı olarak yorumlanmıştır (Yates (1), 2019).

Camillo, tüm insan deneyiminin dramasının hayali bir sahnede oynandığı kozmik bir hafıza çalışması olarak hafıza tiyatrosunu tasarlamıştır. Hafıza Tiyatrosu, Romalı mimar Vitruvius'un tanımladığı ideal tiyatro planından esinlenmiş, onu anımsa(t)ma amacına uyarlamıştır. Klasik tiyatrodaki olduğu gibi yedi geçit ve yedi geçidin her birinde yedi kapı vardır. Bu kapılar birçok görsel öğe ile dekore edilmiştir. Geçit kapıları arasında seyircinin oturması için yer olup olmaması önemsenmemiştir. Tek kişilik bir oda büyüklüğünde ahşap bir yapı olan Hafıza Tiyatrosu'nda tiyatronun normal işlevi tersine çevrilmiştir. Sahnedeki oyunu izleyen, koltuklarda oturan bir seyirci yoktur. Tiyatronun tek seyircisi, sahnenin olacağı yerde durmakta ve oditoryuma doğru, yedi kademe de bulunan kırk dokuz kapıdaki görsellere bakmaktadır. Hayali kapılar imgelerle dolu hafıza yerleri olarak işlev görmüştür. Bu tiyatrodaki sembolik görüntüler ve işaretlerin ilişkisel kombinasyonunu kullanarak akla gelebilecek her türlü mikro ve makro kozmik ilişkinin kişinin hafızasında yeniden üretilmesini planlamıştır. Ancak tiyatro hiçbir zaman tamamlanamamış, plan aşamasında kalmıştır (Allen, 2015). Bruno'nun modeli ise daha karmaşıktır. Bruno zamanının en çok kullanılan anımsatıcı sistemlerinden alınan geometrik tasarımları birleştirerek bir hafıza çarkı tasarlamıştır.

Çarkı kullananların evrensel bilgilerin birliğine dair iç görü kazanacaklarını ve hafızalarında evreninin sentetik bir paradigmasını canlandırabileceklerini düşünmektedir. Çarkının tasarımında esinlendiği temel anlayış Lullizmdir. Lullizm Orta Çağ'da başlayan, Rönesans'ta ve sonrasında devam eden bir tür hafıza sanatıdır. Ramon Lull Orta Çağ'da Tanrı'nın evrensel olarak geçerli olacak nitelikleri üzerine kurulu bir sanatı inşa ettiğini düşünmüştür. Rönesans'ta birçok kişinin amacı bu sanatı klasik hafıza sanatlarıyla birleştirmek olmuştur. Bruno, Lullizm de kullanılan çark sistemini almış ve otuz parçaya bölmüştür. Her bir parça yine beş parçaya bölünmüş ve toplamda yüz elli bölümü olan otuz ana bölüme ayrılmış eş merkezli çarklar elde edilmiştir. Klasik hafıza sanatında kullanılan imgeler kozmik

evrensel hafızaya ulaşmak için çarklara konulmuştur, bütün bölümlerin üzerine yazılar yerleştirilmiştir (Yates (2), 1964).

Rönesans'ta hakim olan Yeni-Platoncu anlayışta hafıza mekansal ve uzamsaldır. Zamansız bir evren anlayışından hareketle ebedi ama şu anda saklı olanı hatırlama çabasıdır. Gelişmeci bir anlayışa sahip değildir. Hafıza; kullanılan hatırlatıcı görseller, mimari yapılar, tiyatrolar, saraylar, çarklar vb. öğelerden de anlaşılacağı üzere değişmeyen bir gerçekliğe dayanılmaktadır. Hafızaya yapılan yolculuklar, var olan bilginin tekrar tekrar hatırlanması amacıyla bu öğeler kullanılarak oluşturulmuş sabit bir yol üzerinden devam etmektedir. Rönesans'ın idealist dünya görüşünün bir ifadesi olarak, hatırlatıcı öğeler ampirik aydınlanmacı döneme kadar varlığını sürdürmüştür.

Rönesans dönemi düşünürleri, Roma İmparatorluğu'nun fiziksel kalıntılarında korunan ölümsüz şöhretinin ve yazılı belgeleri aracılığıyla da fikirlerinin ve ideallerinin hayatta kalmasında gelecekteki hafıza olarak adlandırılabilir şeyeye ulaşmadaki başarılarını görmüşlerdir. Bu durum eski idealleri geri kazanma, yeniden yaşama ve eski şöhret fikirlerinin canlanması sağlamıştır. Aynı zamanda yeni aydınlar yazılı külliyatta biriken hataları ortadan kaldırmaya ve mümkün olduğunca belgelerin orijinal versiyonlarını elde etmeye odaklanmışlardır (Burke, 1969). Böylece eski ihtişamı ve kimliği şekillendiren, uzun süredir devam eden geleneklerle; Truvalılar, Yunanlılar ve Romalıların dünyasıyla kan, kültür ve soy bağları kurma isteği hakim olmuştur. Hükümdarlar kendi soylarını Roma imparatorlarına, dini ve mitolojik karakterlere kadar devam ettirme arzusunda olmuşlardır. Eski uygarlıklarınki gibi bir şöhrete ulaşma ve geçmişle soy bağı bulma isteği, aile tarihlerinin oluşturulmasında bir artışa yol açmıştır. Kitaplar, hanedan soyağaçları ve hatıratlar aile hafızasının tek bir yerde toplanmasını ve ailelerin, kendilerine itibar kazandırmak için tarihlerini yeniden yazmalarını sağlamıştır (Stone, 1965). Hümanist aydınlar şöhret kavramını yeniden canlandırıp bugünü geleceğe yansıtmış, geçmiş ise dönemselleştirme süreciyle yeniden kavranmıştır. Rönesans; Karanlık Çağlar mitini ve bin yıllık bir kesinti olarak Orta çağ Dönemi fikrini icat etmiş, geçmiş, dönemsel olarak önemli anlara bölünmeye ve o anlar kutlayıp anılmaya başlanmıştır. Entelektüeller, bürokratlar ve din adamları, “tarih olarak yeniden sunulan geçmişin, devlet için sosyal disiplinin yapılandırılmasında önemli bir kaynak haline gelebileceğini” keşfetmişlerdir (Zika, 2003).

Rönesans'ta ülkelerin kendilerini Roma ve Yunan'a bağlayan kuruluş efsaneleri oluşturmaları kentlerinin de bu kimliğe uygun şekilde “hafızayı yeniden yazma” ve “antik yenilenme”nin merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Rönesans kenti kelimenin

tam anlamıyla bir “hatırlama kentidir”. Antik Roma'nın anılarının peşini bırakmayan ve on beşinci yüzyıl kentinin bir harabeler ve kırık parçalar yığını olduğunun, klasik kentin aslında çağdaş kentin altında gömülü olduğunun farkında olan Rönesans mimarı Alberti, Roma'nın anıtları hakkında bilinen tüm gerçekleri kapsamlı bir şekilde incelemeye başlamış ve restorasyonlarını istemiştir. Antik anıtların hayali rekonstrüksiyonları ve şehrin bir zamanlar nasıl ortaya çıkmış olabileceğine dair muhteşem sahneler olan, bir Roma şehir manzarası geleneği gelişmiştir. On altıncı yüzyılda, kalıntıları belgelemek ve kaydetmek için daha titiz çizimler yapılmış ve şehrin ihtişamını onurlandırmak için doğru topografik görüntüleri oluşturulmuştur. Kalıntılar artık sadece şehrin manzarasının arka planı olarak görünmekle kalmamış ana odak noktası haline gelmiştir (Barcham, 1977).

Alberti ideal bir şehri Antik Yunan ve Roma kentinin hatıralarında aramış, sokakları taş döşeli ve tamamen temiz, birbirinin aynı iki sıra evler veya kemerli ve tek tip yükseklikte revaklarla çevrili olarak tasarlamıştır. Uyumlu bir sanat eseri olarak bu ideal şehir, tüm parçalarının uygun yer, sayı, orantı ve düzenine sahip olacak şekilde düzenlenmiştir. Alberti, şehir merkezine metinsel bilinci ve sivil bütünlüğü temsil eden bir kütüphane koymuştur. Şehrinin meydanlarına, çok katlı kemerlerle çevrili her birine özel bir işlev verilmiş, orantı kurallarına göre tasarlanmış farklı bina tipleri yerleştirilmiştir. İnsan her şeyin ölçüsü olduğu için bu meydanın ölçüsü seyircinin görüş açısına göre düzenlenmiştir (Eden, 1943). Her bina, biri binanın içinden geçen yarıçaptan şehrin merkezine, diğeri benzer bir yarıçaptan dairesel bir ufuktaki bir noktaya bağlanan iki ölçü kullanarak konumlandırılmıştır. Kesin mesafelerin belirlenmesiyle önemli anıtların, surların, geçitlerin, nehirlere, tapınakların, kamu binalarının, sivil ve dini yapıların bütünlüğünün birincil önem kazandığı şehir, topografik bir bileşim olarak ortaya çıkmıştır (Pinto, 1976).

Camillo, Bruno ve çağdaşlarının kullandığı hatırlatıcı öğeler, ancak Neoplatonik idealizm, bilimsel ampirizm tarafından sorgulandığında, statüsünü kaybetmeye başlamıştır. Aydınlanma döneminde yeni bilimsel paradigmada hafızanın belli başlı nitelikleri değişirse entelektüel gelenek olarak Hafıza Sanatı eski geçerliliğini kaybetmiştir. Bilimsel yöntemin yükselişiyle güvenilir bilginin, sistematik bir duyu deneyimi anlayışıyla özdeşleştirildiği yeni dünyada, hatırlatıcı öğeler kullanışlılıklarını yitirmişleridir. On sekizinci yüzyıla gelindiğinde, antik “hafıza sanatları” arkaik bir duruma gelmiştir.

1.3.2. Aydınlanma, Modernizm ve Postmodernizm Dönemlerinde Hafıza ve Kent

Matbaanın ortaya çıkması ve yarattığı devrimsel etki hem arşivlemeyi hem de bilgiyi barındıran kitapları ucuz ve verimli bir şekilde çoğaltmayı mümkün kılmıştır. Bireysel kullanım için satın alınabilecek kadar ucuz olan basılı bir kitaptan kesin bilgilerin hızla edinilebildiği bir dünyada, eserleri hatırlama ve düzenleme amacıyla belleğe kaydetmek daha az değerli olmuştur. Ayrıca, matbaanın yarattığı paylaşılan bilginin bolluğu, bilim adamlarının uğraşabilecekleri materyali genişletmiştir. Sözlü tanıklığın yerini yazılı kayıtlar almıştır. Eski bellek sanatlarının bazı kalıpları, İncil'in bölümlere ve ayetlere bölünmesinde varlığını sürdürmüş olsa da felsefenin ampirist dönüşünün ardından, hafıza yeni dünya görüşünde erdem olmaktan çıkmıştır (Woolf, 2003).

Francis Bacon'ın bilimsel yöntem üzerine çığır açan çalışması, hafızaya karşı yeni bir tavır sergilemiştir. Bacon'ın bilgi teorisi, geçmiş gerçeklerin kabulü ve tam olarak anlaşılması çabasıyla ziyade yeninin ve bilinmeyenin keşfine yönelmiştir. Artık hafızanın, dünya hakkında uzun süredir devam eden teorileri ve inançları, yeniyi üretmek amacıyla hatırlaması ve düzenlemesi için eğitilmesi gerekmiyordu. Bunun yerine, geçmiş keşiflerin anısı, akıl ve deneylerin nesnel uygulamasında yalnızca son derece güvenilir bir bağlantıydı. Bacon'ın ampirik yöntemi, tüm bilgilerin varsayımdan bağımsız tümevarımsal süreçlerle test edilmesini savunmaktadır. Doğanın yorumlanması iki türlü süreç dahilinde gerçekleşmektedir: deneyimden aksiyomların çıkarılması ve aksiyomlardan yeni deneyimler türetilmesi. Üç aşamadan oluşmaktadır: duyguya hizmet, hafızaya hizmet, akla hizmet (Bacon, 2015).

"Hafızaya hizmet", deneylerden toplanan verilerin kaydedilmesine ve yeniden hatırlanmasına izin veren çok önemli bir aşamadır, böylece işin başındaki temel ilkeleri keşfetmek için akıl kullanılabilir. Ancak Bacon, bu tür bilgilerin zihnin kararsız "sarayları" olarak gördüğü yerlerde saklanmasını savunmamıştır. Bunun yerine, bilim adamı, doğruluğun maddi güvencesiyle başkaları tarafından ulaşılabilecek tablolar ve grafikler oluşturmalıdır. Bu yeni yorumlama sürecinde, hafızanın yerini akıl almıştır. Eski sınıflandırmalar terk edilmiş ve potansiyel olarak sonsuz bir bilgi bütünü barındırma görevi hafızanın olmaktan çıkarak icat edilen yeni yöntemlere verilmiştir. Antik dönemden aydınlanmaya kadar olan ilerlemenin kaydını tutabilmesine rağmen, artık bilgiyi sınıflandırmanın aracı zihin değil, kayıtlardır (Foucault, 1972).

Bu dönemde yaşayan John Locke gibi filozoflar için hafıza, verilerin basit bir şekilde hatırlanması olarak anlaşılmamıştır. Ona göre hafıza daha önce karşılaşılan ve şimdi yeniden çağrılan, hatta yeniden yaşanmakta olan bir bilgidir (Owens, 1996). Descartes ve çağdaşları, nesnelliği hafıza tarafından engellenmemiş zihnin tabularasalarında aramışlardır. Ancak özgür fikir çağrışımları ve aklın engellenmeden çalışabilmesi için hafızanın gerekliliğini yadsımamışlardır. Bu filozofların fikirlerini seleflerinkinden ayıran şey aktif unutma ve hatırlama istenci ya da tüm düşünmenin varsayımlara dayanmaktan ziyade tümevarımsal ve deneyime dayalı olmasını sağlamak için zihni sorgulamak fikridir. Descartes hafıza için şunları söylemektedir: "Çoğu zaman güvenilmezdir ve dikkatimizin bir zerresi başka düşüncelerle meşgulken onu yenilemeye harcamak zorunda kalmamak için, insan yaratıcılığı bize o kutlu icadı, yazma pratiğini verdi." (Reiss, 1996).

Kader yerini nedensel teoriye bıraktığından ve dinsel farklılıklar; bölücülük savaş, travma ve ölüm için suçlandıkça, tarih giderek sekülerleşmiştir. Hafıza, geçmişin eleştirel olmayan, bilinçsiz bir hatırası olarak görülürken, tarihin tartışmacı ve analitik oluşu düşüncesi yaygınlaşmıştır (Goff, 1996). Aydınlanma öncesi Avrupa'da hafıza doğal olmaktan uzaktır ve Rönesans, Reform hareketlerinin ardından Aydınlanma dönemi geçiş toplumu hem geçmişe özlem duymuş hem de geçmişi eleştirmiştir; ampirik yöntemi kullanmış ama yine de dünyayı metafizik terimlerle kavramıştır. Tarih ve kolektif hafıza genellikle bir ve aynı kabul edilmiştir. Aslında hafıza ve tarih iç içe geçmiş, çekişmeli bir hal almıştır. Çünkü geçmiş bugünü meşrulaştırmak ve ihtimal dahilindeki geçmiş bilgiler de geleceği şekillendirmek için kullanılmıştır. Erken modern Avrupa, bilinçli olarak yaratılmış anılarla ve icat edilmiş anımlarla dolu hale gelmiştir; bunlar devrimsel hareketlerle geçmişe yönelik yerleşik anlatıyı kaybetmeye ve dünyanın büyüünün bozulmasının başlangıcına yanıt olarak başlamıştır.

On dokuzuncu yüzyıl kentsel mekanı bu dönemde yaşanan radikal değişimlere zıt tepkiler üretmiştir. Bir tarafta yoğun kentleşme, teknolojik ilerleme ve popüler kültürün gelenekler üzerindeki tacizleri yenilik karşıtı bir bakışın oluşmasını sağlamıştır. Bu elit tarihsel geleneğin zevklerini sürdüren geriye dönük bir vizyondur. Korunması için çabalanmayan ve silinme tehdidi altındaki bir hafızanın ikamesi için yaratılmış tarihe yaslanan bu bakışın karşıtı olarak hafızayı görmezden gelen ve geçmişin hakimiyetini bastırmak isteyen, bilim ve teknolojinin ilerici vaadi kabul etmiş, geleceğe doğru ilerleyen rasyonel bir mimari şekillenmiştir (Boyer, 1994).

Sosyal istikrarsızlık, sokaklardaki kalabalık, kentsel kaos, metropoliten büyüme, şirket yönetimine ve bürokratik yönetime geçiş, bireyin günlük hayattan giderek daha fazla yabancılaştığı koşulların oluşmasına sebep olmuştur. Kentsel yabancılaşma ve izolasyonun beslediği çaresizlik duygusundan kaçış nostaljik bir havanın oluşmasına neden olmuştur.

Nostaljik ruh hali geçmişle bağlantı kurma arzusunun bir ifadesidir. On dokuzuncu yüzyılın mustarip olduğu, geriye ve içe dönük bir hastalıktır. Adını Yunanca “dönüş” ve “keder” sözcüklerinden alan "nostalji", önceleri yalnızca yabancı topraklara gönderilen paralı askerler ve yakın zamanda şehre nakledilen köylüler için geçerli olmuş, intiharlara sebep olan ölümcül bir ruhsal hastalıktır, tek tedavisi ise kişinin kendi doğal ortamına dönmesidir. Ancak on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, bu hastalık eğitilmiş sınıflara bile nüfuz etmiş, hiç var olmamış ya da yok olmuş bir geçmişe duyulan özlem ve yabancılaşmış hissedilen hayali bir yere geri dönme arzusu olarak ortaya çıkmıştır. Artık uzak olan ya da var olmayan geçmiş ya da yer, yalnızca uygun ve stilize edilmiş biçimde yeniden elde edilebilirdi. Dolayısıyla yeni geleneklerin icadı nostalji sorununa yönelik bir çözüm olmuştur. Bu nedenle, ulusların geçmişinden eserler ve simgeler toplayarak, koruyarak, tarihler icat ederek ve şimdinin hayal gücü ile kayıp yerleri yeniden inşa ederek mirasını restore etme ilgisi doğmuştur. Yine de nostaljinin uyandırdığı arzu ve özlem, maddi nesnelere restorasyonu ya da mitsel öykülerin yeniden anlatılmasıyla dindirilemezdir, çünkü hem özlem hem de özlemi yaratan ve sürdüren şey, bu mitsel geçmişin kaybı ya da bu hayali yerin yokluğudur (Kitchen, 1975). On dokuzuncu yüzyıl boyunca, eski eserler, kaydedilip kataloglanması gereken, ölmekte olan bir geçmişin simgesi haline gelmişlerdir. Sanayileşme fiziksel çevreyi yağmaladıkça, geleneksel ortamları ve mimari görünüşleri bozdukça yerel eserlere, pastoral folklor ve sözlü geleneklere karşı romantik bir ilgi ortaya çıkmıştır.

Zamanda yaşanan bu geriye yolculuk, antik Yunanistan'ın görkemli geçmişini, Orta Çağ'ın saf ruhunu, Rönesans'ın kentliliğini idealleştirmiştir. On dokuzuncu yüzyılın başlarında, Antik Yunan formları ahlaki yaşamın en yüksek standartları olarak görülmüş ve romantik bir şekilde hayran kalınmıştır. Hafızanın önemini yitirip silinmeye başladığı bu dönemde geçmişe duyulan özlemin ifadesi olarak ülküleştiren tarihi dönemlerin mimari anlayışları kentte hakim olmaya başlamıştır. Böylece Atina'nın pitoresk klasik kalıntıları Neoklasik mimarlar tarafından defalarca kopyalanmış ve taklit edilmiştir. Bu dönemde mimari kalıntılar önemli bir simge haline gelmiş ve bu görsel kalıntıları içeren kent dokusu da yeniden değerlendirilmiştir. Violet

Le Duc tarafından isimlendirilen bir anıtın gerçek tarihini arama, analiz etme ve sınıflandırma eylemi olan restorasyon, on dokuzuncu yüzyılın endüstriyel ortamında icat edilmiştir. On dokuzuncu yüzyıl Gotik Uyanışı ile İngiliz ve Fransız biçimlerinin kullanımı restorasyon pratiklerinin ardından keşfedilen uygulamalardır (Madsen, 1976). Eski çağlardan kalan mimari biçimler, egzotizme, içsel deneyimlere kaçış arzusuna, romantik rüyalara ve pitoresk zevklere dönüşmüştür. Yükselen burjuvazinin baskın estetik değeri, gerçekçi yeniden yapılandırmalarla ve gösterişliliğe yönelik süsleme, dekor, eklectizm ve pastişle ön plana çıkmıştır. Eserlerin dönemlerinde ifade ettikleri yüksek sanat, Neoklasik ve uyanış sanatının düşüncesiz kopyalamalarında gülünç durmuştur. Bu dönemde hafıza arşivimizden farklı görüntüler seçilmiş ve yeni süsleme kalıpları halinde düzenlenmiştir. Geçmiş formların yeniden sunumu ile üretilen yeni şehir mekanları şehre ilişkin algısal deneyimleri dönüştürmüştür. Şehirler birbirini kirleten mimari görüntülerin örtüştüğü ve üst üste bindirildiği görsel yapılar haline gelmiştir.

Hafıza, on dokuzuncu yüzyılın siyasi, endüstriyel ve kentsel devrimlerinden kaynaklanan ilerleme rüzgarları tarafından parçalandıkça ve geleneksel bellek duygusu unutuldukça ortaya çıkan anlamlı deneyimlerden, hatıralardan arındırılmış "resmi tarih" on dokuzuncu yüzyıl şehrini yeniden yapılandırmıştır (Wohlfarth, 1978). Ulusal miras olarak eserleri koruma ve yeniden inşa etme hareketi, eski dönemlerdeki altın çağların romantik ve pitoresk görüntülerinin sağladığı manevi güç ve sözde kolektif kimliğe dayanıyordu (Sitte, 1986) On dokuzuncu yüzyılda kamu otoritesi, kolektiflik izlenimi yaratarak bireyleri kendi çıkarlarına tabi kılmaya çalışmışlardır. Bu durum bir ulusun geçmişinin temsillerini sunuldukları şekliyle kabul eden, ancak bunların nasıl inşa edildiğine dair hiçbir ilgisi olmayan, cinsiyeti, ırkı, sınıfı veya bölgesel kimliği olmayan hayali iyi bir vatandaş yaratmıştır (Hohendahl, 1974).

"Toplum" kavramı, on dokuzuncu yüzyılın başlarında yeni oluşturulmuş bir fikirdir ve insanları kolektif birlik içinde bir araya getiren kırılğan ve sentetik bağları güçlendirmek için mimari öğeler kullanılmıştır. Yönetim sanatı, insanların verimli ve uyumlu düzenini sembolik olarak temsil eden ve rasyonel olarak düzenlenmiş mimari kompozisyonlar aracılığıyla ifade etmiştir. Mimarlar kentleri devlet mekanizmalarını yansıtmak için anıtsal yapılar ve kolektif tesisler ile tasarlamışlardır. Mimari, zafer ve kahramanlık eylemlerinin anılarının hatırlanması için uyarıcı işlevi görmüş, ulusal birlikten ve endüstriyel zaferlerden söz eden törenselsel bir güç mimarisi oluşmuştur (Boyer, 1994).

On sekizinci yüzyılın sonunda, şehirler genişlemiş çevrelerindeki duvarlarını açarak ve kırsallarına taşarak kendilerini metropollere dönüştürmeye başlamıştır bu durum hem kırsal manzaraları hem de şehir manzaraları hızla dönüştürmüştür. Görünürde sonu olmayan bir şekilde genişleyen bu yeni şehir, artık bütünüyle görsel olarak algılanamaz sadece düzensiz parçalar halinde hafızaya kaydedilebilir hale gelmiştir. Şehir merkezini, mimari kompozisyonları, sokakları; onları çevreleyen manzarayla yan yana getiren birleştirici manzara, onarılamayacak kadar yırtılmıştır. Bunlar, geleneksel şehir manzarasında kesinlikle anlaşılmaz değişikliklerdir. Geleneksel şehir, kentleşme ve sanayileşme ile vatandaşlarının gözleri önünde, psikolojik olarak bu yaygın gelişmelere uyum sağlayamadıkları kadar hızlı bir şekilde dönüşmüştür. Artık eski kenti hatırlamak ve yeni kentte hatıralar oluşturmak oldukça güçtür.

19. yüzyıl kapitalizmi kentin kamusal alanı görsel işaretlerle doldurmuştur. Kent manzarası hem tüketim hem de sergileme için tasarlanmıştır. Bu durumun sorumlusu ise makine yani seri üretimdir. Aynı kalıplardan seri olarak yeniden üretilen metalar ve tekrar tekrar oluşturulmuş mimari nesnelere şehri hem benzersizlikten hem de zanaat geleneklerinden yoksun bırakmıştır. Kent anımsanmasını sağlayan aurasını benzerlik ve tanıdıklık hissi veren bir kopyaya, yeniden üretime karşı yitirmiştir. Çağın modası olan yenilik, geçmişi geçici bir olguya dönüştürmüştür. Modanın dayatmaları ve tarzları tarafından yeniden sahiplenilen eski kalıntılar kenti birbirinden kopuk anılarla dolu büyük bir depo haline getirmiştir (Hobsbawm ve Ranger, 1983). On dokuzuncu yüzyıl kentinin mekansal bileşimi içinde, estetize edilmiş geçmiş, bir imge galerisi olarak yeniden ortaya çıkmıştır.

On dokuzuncu yüzyıldaki demiryolu yolculuğu, kentsel alanların aralarındaki boşluk algısını silerek, eski mekan ve zaman sürekliliğini yok etmiştir. Trenle seyahat, bir noktadan diğerine gitmek için gereken süreyi kısalttığından dünyanın uzak yerlerini yakınlaştırmış ve yeni bir mekan panoraması yaratmıştır. Buna şehri yüksek bir yapıdan veya dünyaya bir uçaktan bakarak algılama deneyimi de eklenmiştir. Üretim teknolojisinin, yeni malzemelerin dünyayı fethetmesinin, mekan ve zamanın geleneksel sınırlarını parçalanmasının bir sembolü olarak yüksek yapılar kent mekanına hakim olmaya başlamıştır. İnsan ölçeğinde algılanmaya alışılmış olan kent artık hiç hatırlanmadığı şekilde yüksekte izlenmektedir, anılardaki şehir yok olmuş şimdiye kadar hiç görülmemiş bir yönüyle yeni bir kent onun yerini almıştır (Bryson, 1983).

Modern döneme gelindiğinde geçmiş ve hafıza şimdinin bir yardımcısı değil kaygılandığı bir olgu olarak görülmeye başlanmıştır. Modernist düşüncede geçmişin

kaybı hissi hakimdir, modern hafızanın işlevlerinden ziyade unutuş gibi işlev bozuklukları ön plandadır. Geçmiş ve şimdi kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış; geçmiş, şimdi ve gelecek üzerinde bir gölge olarak görülmeye başlanmıştır (Schwarz, 2010).

Bu dönemde hafızanın konusu olan geçmiş ve tarih arasındaki kesin ayrım, temelde geçmişin alegorik bir biçim alarak yeniden inşa edilmesiyle bugünün umutlarını besleyen bir tiyatro halini almasına dayanır. Toplumun entelektüellik ve okuryazarlık oranı arttıkça karmaşıklaşan ve güçlenen geçmişin bu araçsal kullanımı, yazılı tarih, bugünün çıkarlarına hizmet etmektedir. Tarih ve hafıza arasındaki karşılaşmada tarih çoğunlukla masum olan taraf değildir. Tarih, bireyleri kontrol etmek, toplumları motive etmek ya da toplumsal sınıflara ilham vermek için bir ideoloji olarak hafızayı suiistimal edebilmektedir. Araçsallaştırma bazen hafızaya eklenen unsurlar yoluyla yani “aşırı hafıza” suiistimali ile olabileceği gibi bazen ise “yetersiz hafıza” suiistimali yani unutulma yoluyla olabilmektedir (a.g.e.).

Hafızanın patolojik yönü olan suiistimallere açık olması onun kimlik olgusuyla çakışmasından kaynaklanmaktadır. Kimlik (identity) kavramının içinde gizli olarak bulunan aynı/özdeş (identical) kavramı başka bir kimlikle karşılaşması sırasında onu kırılğan hale getirmektedir. Öz kimlik için öteki ve yabancı kimlikler tehdit olarak algılanmaktadır. Otorite ötekinin kimliğini bastırmak için ideoloji fenomenini kullanarak hafızayı bilinçli bir şekilde manipüle etmekte ve resmi bir tarih anlatısı oluşturmaktadır. Kurgulanan bu ortak “hafıza” topluma ezberletilerek ve anmalar sırasında hatırlatılarak ortak bir kimlik oluşturulması hedeflenmektedir (Ricoeur, 2017).

20. yüzyılın modern mimarisi aydınlanma kentinin “üretim şehri” anlayışını terk etmiş ve onun yerine geçmiş tüm mimari birikimlerden arındırılmış “temel form” fikrini ortaya koymuştur. Modern dönemde mimari zamanın başlangıcından o döneme kadar oluşan hafıza yok sayılarak ilkel inşa faaliyetlerinde ilk kez kullanılan evrensel bileşenlere indirgenene kadar her öge reddedilmiştir. Geriye sadece zemin, tavan ve duvarlar kalmıştır, buna renk, ışık ve hareketli kübik şekiller eklenmiştir (Glover, 1983). Bauhaus da bu devrime dahil olmuştur. Bu dönemde kentsel şema gerçek bir diyalog önermemiş, kent açık alanlar etrafına formal olarak dizilmiş eşdeğer döşeme katmanları olarak tasarlanmıştır.

Mimar mevcut kenti saf bir geometri ile yeniden düzenlemiştir. Kentsel mekan işlevsel alanları ayıran, düz çizginin ve dik açının hakim olduğu rasyonel bir kartezyen ızgara ile birimlere bölünmüş, bunları ütöpik bir bütün halinde yeniden düzenlemiştir.

Saf biçimler, katı sınıflandırmalar, makine verimliliği ve teknolojik ilerlemeye adanmış modern şehir, hiç olmadığı kadar sessiz bir hale gelmiştir. İşlevsel düzen, çeşitliliğin yerini seri tekrar ve sürprizin yerini tek tip beklenti almıştır. Şehir tarihi ve çevresel referanslardan arındırılmış ve yaşayan bir belleğin parçası olmayan, rasyonel ve homojen bir siteler dizisine dönüşmüştür (Benton, 1987).

Bu dönemde mimarlık artık statik değildir. Uçaklar ve motorlu arabalar gibi hareket eden bir araç ve bir yayanın nesnelere ilişkin görsel deneyimi farklı olduğundan mimari biçim hareket tarafından değiştirilmiştir. Modern seyahat tarzları mekan ve zamanın dönüşümünü gerektirmiş, şehir manzarası bir dizi kısa süreli izlenime ve anlık karşılaşmalara dönüşmüş, şehirde hareket etmenin yeni yöntemleri, imgesel kuşatılmışlık hissi veren geleneksel deneyimi silmiştir. Yapı yandan, yukarıdan, aşağıdan da görülmektedir. Yükselen gökdelenler hafızadaki kenti kuşbakışı olarak yeniden yorumlamıştır. Şehir de artık durağan bir cephe perspektifiyle oluşturulmuş sağır bir imge değil, çok boyutlu gezici bir imge olarak görülmektedir. Konutlar konut kulelerinde yoğunlaşmaya başlamış, kolektif hafızanın oluşacağı kamusal alan kişinin odasından izleyebileceği özelleşmiş bir manzara haline gelmiştir (Corbusier, 1948).

Modern dönemde sonradan kolektif bellek olarak adlandırılacak olgunun zarar görmesi üzerinde tartışılmasına yol açmıştır. Maurice Halbwachs ve Pierre Nora gibi hafızanın kolektif yönünü vurgulayan düşünürler tarih-hafıza karşıtlığı üzerinden modern hafızadaki sorunları mekansal düzeyde incelemiştir.

Maurice Halbwachs'a göre ise hafıza günümüzün sosyal ortamında inşa edilmekte ve bulunmaktadır. Toplumsal anlatılar ve hafızanın kolektif çerçevelerini oluşturan kültürel uygulamalar ahlaki olarak aşılarda ve günümüzün ihtiyaçlarına göre sürekli değişmektedir. Kolektif hafıza tanımında hatırlama; aileler, sosyal sınıflar, cemaatler, arkadaş toplulukları gibi grupların dinamiklerine dayanmaktadır. Kişi gruptaki ilişkilerin ve ataların anılarının yardımıyla geçmişi keşfetmektedir. Bireyin grubun üyeleriyle olan sosyal etkileşimleri geçmiş deneyimlerin nasıl hatırlanacağını ve neyin hatırlanacağını belirlemektedir. Gruplar geçmiş deneyimlerini toplu olarak yeniden yapılandırılmaktadırlar bu nedenle bireyin geçmişin grup rekonstrüksiyonu üzerinde özel bir bakış açısı olsa da birey geçmişin gruptan bağımsız bir anısına sahip değildir. Her grup kendi özel doğasına uygun olarak kolektif hafızayı şekillendirmektedir böylece diğer gruplardan farklı bir kolektif hafızaya sahip olmaktadır. Kişi dahil olduğu değişik grupların kolektif hafızasından beslenmekte ve ona katkı sağlamaktadır. Böylece geçmiş hakkında oldukça geniş, genel ve dallanmış

ancak bireysel olarak da deneyimlenmiş kadar detaylı bir hafızaya sahip olmaktadır (Halbwachs, 1980; Halbwachs(2), 1992).

Halbwachs'a göre sosyal gruplar arasında geçmişin ortak anıları hatırlandığında gruptaki bireyler ortak bir kimliğe bağlanmaktadır. Kimlik ve kolektif hafıza arasındaki bu ilişki sosyal grubun zaman içinde toplumsal kimliğin korunmasını sağladığından oldukça önemlidir. Grubun kimliği ve varlığı kolektif hafızaya bağlıdır (Johnson, 2004). Ona göre kimliğini bastırmak için hafızayı manipüle eden tarih geçmişin oldukça rasyonelize edilmiş bir enstrümanıdır ve kolektif deneyimler ile yakından ilişkili olan hafızanın zıddıdır. Hafızanın Toplumsal Çerçevesi (Les cadres sociaux de la mémoire) kitabında ortaya attığı "kolektif hafıza" terimini tarihten ayırmak için kullandığı kriter kişinin bir geçmiş olayı veya sahneyi zihninde yeniden inşa etmesine yarayan detay ve zenginliktir. Tarih kitaplarında geçmiş, geçmişte yaşanmış deneyimin anısına benzemeyen şematik bir şekilde sunulmaktadır (Halbwachs(2), 1992). Dolayısıyla tarih, zafer ve okur yazarlığın hikayesi, hafıza sözlü geleneklerin, folklorun ve maddi kültürün demokratik bir girişimidir (Legg, 2005).

Halbwachs'ın çalışmaları kolektif belleğin mekansallaşması konusunda önemlidir. Halbwachs'ın anlattığı kolektif hafıza geçmişle ilgili anlatılan hikayelere dayanmakta ve bu hikayeler devamlı değişmektedir. Bu sebeple gruplar geçmiş ile bugün arasındaki bağlantının kalıcı ve somut hale gelmesi için genellikle belleğin topoğrafyalarını oluşturmaktadır (Till, 2003). Maurice Halbwachs eski dini ritüellerin en başarılı olanlarının "çift odaklı" olduğunu (fiziksel bir saygı nesnesi ve bu nesnenin üzerine yüklenmiş ortak bir anlam) gözlenmektedir. Grup hatırlamaları da onlar gibi çift odaklıdır. Bir heykel, bir anıt, bir uzam, bir yer ve bir sembol gibi fiziksel bir nesne ya da grup tarafından paylaşılan manevi öneme sahip bir yer hatırlamayı sağlamaktadır. (Halbwachs, 1980).

Halbwachs'a göre hafıza sosyal olarak bir mekan kavramı etrafında inşa edilmektedir. Çünkü bir grubun bulunduğu yer, kişinin istediği zaman yazıp silebileceği bir kara tahta değildir. Tahta önceden yazılanları umursamamaktadır. Diğer yazılar özgürce eklenmektedir. Fakat yer ve grup birbiri üzerinde iz bırakmaktadır. Bu yerin her detayında sadece grubun üyeleri için anlaşılabilir bazı anlamalar vardır. Dolayısıyla mekan toplumların yapısının ve yaşamının değişik yönlerine karşılık gelmektedir. Mekansal imgeler, geçmişini şimdiki zamanda keşfetmemizi sağlamaktadır. Halbwachs'a göre kentsel mekan da kolektif hafızanın haznesidir (Halbwachs, 1992).

Nora da hafızanın sosyal, kolektif ve mekansal çerçevesini araştıran Halbwachs'ın çalışmalarından etkilenmiştir. Halbwachs sosyal kurumların ve bağlamın belirli anıları nasıl mümkün kıldığından, bazı anıları engellerken bazılarını hatırlamaya teşvik ettiğinden bahsetmiştir. Nora da bazı mekanların duygusal etkiyi kışkırtma yetenekleriyle ulusun belli anılarını ve görüşlerini nasıl somutlaştırdıklarını ve halka aşıladıklarını incelemiştir (Hebbert, 2005).

Nora tarafından 1984-1992 yılları arasında düzenlenmiş yaklaşık 120 önde gelen akademisyenin makalelerini içeren yedi ciltten oluşan *Lieux de Memoire* isimli eser ulusal yaşamın anlamlarını oluşturan sembolik sistemlerin geniş envanterini detaylandıran bir sınıflandırma çalışmasıdır. Kitapta *Lieux de memoire* (hafıza sitesi) kavramı tanıtılmıştır. Bu siteler; anma yerleri, heykeller gibi fiziksel; törenler, haclar gibi sembolik, kuruluşlar ya da sözlükler gibi işlevsel olabilmektedir (Nora, 2006).

Nora modernleşmeyi geçmişin giderek şimdiki zamandan kaybolduğu, insan bilincinden daha da uzaklaştığı bir zamansal yer değiştirme süreci olarak görmekte ve hafızanın eğilimlerini kökten değiştiren derin bir tarihsel dönüşüm olduğuna inandığı bu durumu modern hafıza olarak adlandırmaktadır. *Lieux de memoire* modern belleğin biriktiği ve kristalleştiği yeni ortaya çıkan kurumlar ve sitelerdir. Bunlar kaybetmenin acılarını temsil eden ve önceki organik biçimlerin simülasyonları olan olgulardır. Köylü toplumunun ölümü ile jestlere, alışkanlıklara, geleneklerin aktardığı becerilere, bedenin içsel bilgeliğine, reflekslere dayanan kökleşmiş hafızanın yerini, tarihsel ve arşivsel olan modern hafıza almıştır (Nora, 1989). Yaşamla ölüm arasında sıkışıp kalmış modern bellek bir ikilik içindedir.

Modernizmin yükselişi, küreselleşme, medyalizasyon, demokratikleşme ve kitleleşme sebebiyle modern medya kolektif hafızanın yerine geçmiştir. Şu an sahip olduğumuz şey yaşanmış hafıza değil, yeniden yapılandırılmış tarihtir. Bu eksikliği telafi etmek için hafıza siteleri (*lieux de memoire*) ortaya çıkmıştır. Bu siteler hafızayı ifade ettiklerini iddia etseler de aslında refleksif olarak insanların geleneklerini yaşamadıkları, böylece geçmiş somutlaştırmak ve sürdürmek için siteleri kurmak zorunda oldukları bir tarih çağında hafızanın yerini almıştır. Nora, belleği somutlaştırmada bu öz dönüşlü hafıza sitelerinin (*lieux de memoire*) gerekli olduğunu iddia etmiştir. Ona göre gerçek bellek modern toplumda yok olduğundan geçmişte yaşanmış hafıza alanları (*milieux de memoire*); kitle iletişim araçlarının, küreselleşmenin ve refleksif tarihin etkileriyle yıkılmıştır. Bu sebeple çoğu insan artık bu alanlarda (*milieux de memoire*) yaşamamaktadır (Nora, 2006).

Bellek siteleri dünyanın deritüelizasyonundan kaynaklanmaktadır. Doğal olarak gerçekleşmediğinden kasıtlı olarak arşivler oluşturmak, yıl dönümlerini akılda tutmak, kutlamalar organize etmek zorunda kalınmaktadır. Zamanın süreklilik boyutu bir dizi önemli sembolik tarih ve olaya bölünmekte bunlar kamusal olarak ritüelleştirilmektedir. Nora'nın lieux de memoire olarak ifade ettiği mekanlar haline gelmektedir. Bu mekanlar hatırlanan bir coğrafya ve tarihin simgesine dönüşmekte, resmi ve yerel kültürler arasındaki kesişim noktasını oluşturmaktadır. O halde kolektif belleği “ grupların kendileri ve dünyaları hakkındaki mitleri belirli bir zamana ve yere eşledikleri dinamik süreç olarak tanımlarsak bu haritalama süreci halka açık anıtlarda sembolik olarak kodlanmakta, bireysel ve grup kimlikleri oluşturma projesinin bir parçası haline gelmektedir (Hebbert, 2005).

Geçmişin belli öğelerini hatırlamak ve diğerlerini unutmak için açık şekilde tasarlanan bu mekanlar (lieux memory) Nora'nın dediği gibi “hafızanın kendini kristalleştirdiği ve açığa çıkardığı yerlerdir (Nora, 1989).

Kamusal arenada geçmişi kimin kontrol ettiği, çoğunlukla güç ilişkileri, politika, ekonomi üzerindeki rekabet ve çıkarlarla yakından bağlantılıdır (Till, 2003). Tarihsel olarak devlet görevlileri ulus inşa sürecinin bir parçası olarak sembolik ortamlarda, önemli yerlerde bellek mekanlarını kutsallaştırmaktadırlar (Anderson, 1991; Habswan ve Ranger 1983). Ulusun zamansız ve kutsal olarak anlaşılması müzeler, anıtlar, heykeller gibi yerlerin tasarımları ve işlevleri ile temsil edilmektedir (Edensor 1997; Johnson, 1985; Lowental, 1985). Anıtlar aracılığıyla zamansız bir ulusun mitlerini oluşturulmaktadır (Azaryahu ve Kelleman, 1999). Bu mekanlar sembolik alanlar yaratmakta ve kimlik kavramlarının (ırk sınıf cinsiyet ulus gibi) üretildiği ve bu kavramlara karşı çıkıldığı kolektif politika düğümleri olarak iş görmektedirler (Johnson 1995).

Pek çok hafıza mekanı mevcut iktidar ilişkilerini haklı çıkarmaya ya da yenilerini üretmeye yönelik açıkça politik projeler olarak inşa edilmektedir. Bu kısmen anıtsal binaların ve bunların topografyalarının yapımına neden bu kadar zaman para ve sembolik sermayenin yatırıldığını açıklamaktadır.

Modernizmin ilerlemeci ütopyasının ve tek tipleştirici rasyonel paradigmasının yarattığı temizlik anlayışı ile kırılğan hale gelen hafıza, Postmodern dünyada bireylerin birbirleriyle, çevreleriyle ve hatta kendileriyle kurdukları sanal ilişkiler sebebiyle unutulmaya yüz tutmuş, parçalara ayrılmıştır. Hafızadaki istikrarsız kopuşlar; farklılığa değer veren ve aynılıktan kaçınan, parçaya odaklanan, bütünlükleri kıran, tekilliği

yücelten ve evrensellikten uzak duran bir anlayışın gelişmesine sebep olmuştur. Modernizmin getirdiği toplu unutuş travması Postmodern dönemde bir nostalji dalgasını tetiklemiştir. Gerçek anıların yerine geçen, kolektif geçmişin parçaları ya tarihselleştirilmiş ya da hiçbir zaman hatırlanamayacak kadar tamamen bastırılmıştır. Kolektivite duygusunun kaybolmasının etkisiyle hafıza itibarsızlaşmış, efsanevi anlatıların ve nostaljik hatıraların kurbanı olmuştur. Paradoksal olarak geçmiş simülasyon haline gelerek geçmişin nostaljik ve abartılı bir tezahürüne dönüşmüştür.

Süreksizlikler, kopuşlar, farklılık ve ötekilik kent üzerinde ciddi sonuçlar doğurmuştur. Nostaljik dürtü, mimarları, Modernizmin yabancılaştırıcı saf ve soyut biçimlerinden arınmayı umarak, sembolik ve ikonik bir düzene dönüş yapmaya itmiştir. Venturi ve Scott Brown gibi Postmodern mimarlar görsel ilham olarak değersizleştirilmeden önce Modernizmin saf biçimlerinin yerine popüler ve tarihsel biçimlerin kullanılmalarını önermiştir (Brown, 1971). Ancak bu, kent imajının melez ve çelişkili biçimlerle yeniden oluşturulmasına sebep olmuş, kendi aleyhine dönen bir stratejidir. Popüler olmayı ve eleştirel olmayı hedeflese de yalnızca süsleme statüsünde kalmıştır.

Mimarlık tarihi kitaplardan ve kitle iletişim araçlarından alınan, daha sonra yeniden bir araya getirilen, üst üste binen ve iç içe geçen biçimlerle oluşturulmuş anlamsal içerikten yoksun aktarılan görüntüler halini almıştır. Kent bir “Gösteri Şehri”ne dönüştürülmüştür. Postmodern kentsel mekana hakim olan fütüristik gelecek vizyonları ve tarihi rekonstrüksiyonlar ile simüle edilmiş ortamlar; sentetik mekan ve zaman anlayışı ile montaj haline gelmiş yer-olmayanlar, sürekli değişen kapitalist görsel akış saf bir gösteridir. Gösteri Şehri tüketim kültürü, boş zamanların doldurulması için yaşam tarzlarının satışı ile yakından ilişkilidir. Küresel medya, kolektif bellek ve kentsel mekanlar arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir. Kolektif belleğin olduğu kamusal mekan ticarileşmiştir. Bellek artık geçmişi rastgele bir şekilde manipüle edilen ve yeniden düzenlenen bir dizi yeniden yapılandırılmış görüntü olarak tüketilmektedir. Kamusal mekanın tüketilen bir ürüne dönüşmesi ile yaşanan hafıza kaybı; dönemin belirleyici mekanlarından olan, simüle edilmiş tematik imgelerden oluşturulmuş, izleyicinin duygularını tetikleyen, onu önceden belirlenmiş hareket biçimlerine sokan, ticari eğlence mekanları olan tema parklarında cisim bulmuştur.

Postmodern kent nostaljiden daha fazlasını barındırmaktadır. Henri Lefebvre, bu dönemde şehir mekanının kapitalist araç olarak verimliliği ve işlevselliği önemsenen, pazarlanan bir meta olduğunu göstermiştir (Lefebvre, 2019). Yirminci yüzyılda kent,

küresel düzeyde homojenleştirilmiştir. Havaalanları, otoyol sistemleri, şehir merkezindeki gökdelenler, banliyö yayılımı vb. tüm dünyada aynı görünmektedir. Kentleri birbirlerinden farklılaştıran kentlilerin hafızalarını oluşturan yerler de yok olmuştur. Yerel düzeyde ise kent parçalanmış, izole edilmiş ve sınırlandırılmış bölümlere ayrılmıştır. Lüks konut alanları, eğlence ve tüketim bölgeleri oluşturulmuştur. Çalışma, eğlence, alışveriş ve yaşam alanları içeren lüks ve üst sınıf kapalı gayrimenkul kompleksleri çoğalmıştır. Mekan üst sınıflar ve şehrin geri kalan sakinleri arasında ayırım yapmak için kullanılmış, "yaşam tarzı", mekânsal örgütlenmeyi yönlendiren bir olgu olarak kentlinin kolektif belleğinin karşısına çıkmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın bombaları ve kentsel yenileme yıkımları tarafından hasar gören harabeler ve eski eserlerin durumu bir hafıza krizi olarak nitelendirmiş ve bu eserlerin korunması önem kazanmıştır. Ancak kalıntıların kentsel hafıza ve bütüncül kent imgesi ile bağı kopmuş durumdadır. Kolektif bellekteki eserler ile kent imgesindeki kopuş ve ayrışma kentsel hafızayı daha da parçalı hale getirmiştir. Kentin geçmişi, bugünü ve gelecek tahayyülü arasındaki bu ilişkisizlik hali hem çağımızın karakteri hem de en önemli sorunlarından biridir. Örneğin, Mike Crang ve Penny Travlou Atina'daki kalıntıları incelediğinde bütünlük ve süreklilik hissi bulamamışlardır. Hafıza öğeleri yöneltilmemiş ve parçalanmış görünmektedir, bu durumu "Siteler mozaïği ile sürdürülen uyumsuz anlar" şekline tanımlamışlardır (Crang ve Travlou, 2001). Uzun yıllardır ayakta kalmayı başarmış ve her döneme ait izler taşıyan bu gibi şehirlerde bireylerin kent içinde tarihle yoğun bir iletişim anları olabilmektedir ancak heterojenik mekanın şehirde kolektif bir anlamı yoktur (Hebbert, 2005). Önceki izlerin tümüyle silindiği ve hemen yerine sonrakilerin geldiği çağımız kenti içindeki katmanlaşmayı kaldıramamaktadır (Cengizkan, 2006). Farklı dönemlerin katmanları şehirlerde palimpsest halini almaktadır.

Palimpsest (yeniden yazılmış parşömen), kağıt kıtlığı sebebiyle bazı kitapların mürekkeplerinin bıçağın ucuyla kazınmasıyla ve boşalan yere yeni bir metnin yazılmasıyla meydana gelmiş el yazması eserlerdir. Fransız şair Baudelaire hafızayı ve gerçekliği yazıldıkça silinene benzemekte ve onu palimpsest olarak adlandırmaktadır. Hafıza ve palimpsest birbirine benzese de temel bir farkları vardır. Palimpseste farklı metinlerin izleri tam olarak silinmemiştir. Öteki metinlerle ayrı ayrı kopuk kopuk durmaktadır. Aynı anda zor da olsa bu farklı metinleri okumak mümkündür. Oysa hatıralar hafızada birbirinden bağımsız durmamaktadırlar. Birbirlerine karışmakta,

bulanmakta yeni şekillere bürünmekte hatta bazı yanılsamalara bile sebep olmakta ancak kaybolmamaktadır (Yıldırım, 2009).

Fransız filozof Jacques Derrida'dan ve 1980'lerin Postmodernizmi sırasında gelişen dekonstrüktivizm fikirlerinden büyük ölçüde etkilenen mimar Peter Eisenman, Yapay Kazı Şehirleri kitabında bir siteyi ve tasarımı hem somut hem de kavramsal önemi olan katmanlar halinde ayırmakta ve palimpsest kavramını işlemektedir (Krinke, 2001). Kitap Batı klasik ve modern mimarisinin dayandığı üç kurgunun eleştirisine dayanmaktadır (Bedard, 1994). Akıl kurgusu, temsil kurgusu ve tarihin kurgusu olarak isimlendirilen bu üç kurgu mimarlığın tarihini şekillendirilmiş tasarım yaklaşımlarıdır. Ancak mimari yapıyı bir hafıza unsuru olarak ele aldığımızda bu stratejiler palimpsest gibi ayrılmış ve kopuk olmakta hafızanın bütünleşmiş katmanlarını yansıtmamaktadır.

Temsil kurgusu, zaten değerli olan mimarinin veya bölümlerinin temsil edilmesini ifade etmektedir. Örneğin, Rönesans binaları (klasik kültürü, Roma'yı ve Yunan'ı yeniden canlandırmayı amaçlayan binalar), değerlerini tarihsel referanslar, tarihi alıntılar veya klasik mimarinin bazı tarihi unsurlarını kullanarak kazanmaktadır. Modern dönemde mimarinin işlevsel amaçları, mimari tasarımın başlangıç noktası olarak Rönesans mimarisinin klasik kompozisyonunun yerini almıştır. Modern mimaride işlev fikri, bir köken önerisi olarak veya Rönesans mimarisinin tipolojisi ve tarihsel alıntılara benzer şekilde bir başlangıç noktası olarak benimsenmiştir. Eisenman'ın mimarisi, klasik ve modern mimarinin temsili kurgusuna karşı çıkmakta, bir yandan tarihsel alıntılar ve tipolojileri, diğer yandan işlevselliği, yani mimari tasarım için sabit başlangıç noktası arayışını reddederek temsil kurgusunu eleştirmektedir (a.g.e).

Akıl kurgusu, rasyonel olanı gerçek olarak öne çıkarmayı ifade etmektedir. Temsil, tarihsel alıntılarının ve eski çağların aracılığıyla şimdiki zamanın bir simülasyonunu üretmek olarak görülürken; akıl, bilim aracılığıyla gerçeğin bir simülasyonunu üretmektir. Gerçek, akıl ve akılcılığa indirgenmiştir. Bir mimari rasyonel görünüyorsa, rasyonaliteyi temsil ediyorsa onun aynı zamanda gerçeği temsil ettiğine inanılmıştır. Dolayısıyla değerler, rasyonalite veya nedensellik kavramına dayanmıştır. Örneğin, bu durum modern mimaride "form işlevi takip eder" düsturuyla ifade edilmiştir. Eisenman, mimari tasarımda sabit ve değişmez köken veya başlangıç noktasını (temsil kurgusu) sorguladığı gibi aynı zamanda hakikat ve akıl konusunu (akıl kurgusu) da sorgulamaktadır. Eisenman'ın mimarisi yalnızca, ölçülebilir, görünür,

doğrusal, rasyonel olana ve gerçeğe değil, metrik olmayana, doğrusal olmayana; ölçülemez, görünmez, mantıksız ve hatta yapay olana da yöneliktir (a.g.e).

Tarih kurgusu, anlatı tarihinin doğrusal kurgusunu ve neden-sonuç ilişkilerini ifade etmektedir. Antik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar zaman, değişmeyen, ebedi ve döngüsel olarak tekrarlanabilir şekilde algılanmıştır. On beşinci yüzyılın ortalarında, zamansal bir köken fikri ve bununla birlikte geçmiş fikri ortaya çıkmıştır. Bu durum sabit bir başlangıç noktası varsayarak ebedi zaman döngüsünü kesintiye uğratmıştır. Ancak zamanın kökeni arayışı, paradoksal olarak, geçmişin zamansız anlatısına yani bir tarih kavramına dönüşmüştür. On dokuzuncu yüzyılda bu tarihsel değişim süreci diyalektik olarak görülmüştür. Diyalektik zamanla birlikte, sonsuzluğa özlem duyan şimdiki zamana dayanan bir neden ve sonuç düşüncesi yani zeitgeist (zamanın ruhu) kavramı oluşmuştur. Modern hareket, kendisinden önceki tarihi reddederek, kökleri ebedi ve evrensel olandan farklı bir zaman kavramı inşa etmeye çalışmıştır. Önceki mimarinin değerlerinin benimsenmesini sağlayan evrensel bir tarih fikrinin yerine evrensel bir uygunluk fikrini, tarihin analizi yerine de programın analizini ikame etmiştir. Modern mimaride zamanın ruhu, mutlak ve ebedi olmaktan çok şimdikiye bağlı görülmüştür. Eisenman, zaman kavramının doğrusal kurgunu ya da zamanın ruhuna odaklanan yaklaşımlarını reddetmekte, geçişken bir zaman anlayışını benimsemektedir (a.g.e).

Eisenman'ın bu fikirlerini proje örnekleri üzerinden okumak mümkündür. Örneğin, Venedik'teki Cannaregio sahasında inşa edilmesi planlanan Cannaregio West (1978) tasarımı üst üste getirilen üç ögeye veya üç anlatı katmanına dayanmaktadır: İlki Le Corbusier'in Venedik Hastanesi projesinin aynı konuma inşa edilmesi amaçlanan gridi; ikincisi L harfi şeklindeki öğelerden oluşan farklı ölçeklerdeki kırmızı nesnelere ve sonuncusu zeminde çapraz bir kesim çizgisi. Eisenman gerçekleşmemiş geçmişin katmanlarını şimdiki zaman ve potansiyel geleceğin katmanları üzerine yerleştirerek, gerçek, hayali ve yapay, yani bilinçli, bilin dışı ve bilinçsiz katmanlar arasında bir etkileşim yaratarak, "öncelikler" geleneğini, otoriter kronoloji ve katmanlar arası hiyerarşiyi yıkmayı hedeflemektedir. Bu sadece temsil kurgusunun ve akıl kurgusunun ihlali değil, aynı zamanda anlatı tarihinin zamansallığı kurgusunun da ihlalidir. Bir potansiyeller alanının veya içkin öngörülemezliğin inşasıdır (a.g.e).

Berlin'in Friedrichstadt banliyösündeki Berlin Duvarı ile çevrili bir alanda 1980 ve 1986 yılları arasında geliştirilen konut bloğunda Eisenman, farklı anlatıların, ideolojilerin ve söylemlerin sentezini, üst üste konularak ifade eden mekanlar inşa

etmiştir. On sekizinci yüzyılın mevcut olmayan şehir duvarının izlerinde temsil edilen hafıza anlatıları, on dokuzuncu yüzyıl Berlin'in temel duvarları, mevcut binaların düşey duvarlarında yukarı doğru yansıtılan yirminci yüzyıl gridinin kalıntıları, Berlin Duvarı'nın izleri ve kentin mevcut kentsel dokusuna yerleştirilen yapay bir grid olan Mercator gridi ile temsil edilen anti-bellek anlatılarını katmanlar şeklinde sıralanmıştır. Bu bağlamda, anti-bellek, belleğin zıttı değildir, geleneksel bellek anlatısının alternatifidir. Yapay gridi oluşturarak Eisenman'ın Aydınlanma tarihinin büyük bir kısmının dayandığı yer düzlemini manipüle ettiğini söylenebilmektir. Bu proje yalnızca tarihin kurgusu (doğrusallığın kurgusu, sabit başlangıç noktası) bozmakla kalmamakta, aynı zamanda temsil kurgusu (klasik referanslar ve modernist işlevsellik) ve aklın kurgusunu da (kentsel dokuya mantıksız, irrasyonel bir bileşenin eklenmesiyle) bozmaktadır (a.g.e).

Paris'teki La Villette parkındaki bir bahçe için tasarlanan ancak yapılamayan Choral Work projesi (1985-1986), Jacques Derrida ile iş birliği içinde geliştirilmiştir. Bu projede de diğerlerinde olduğu gibi üst üste binen kentsel katmanlar kullanılmış, bunlar: 1867'de La Villette'in kentsel dokusu; 1848'de bu alandaki duvarlar inşa edildiği zamanki Paris'in kentsel katmanları; Tschumi'nin La Villette projesi sırasında Paris'in kentsel katmanları; Eisenman'ın Cannaregio projesinin katmanlarıdır. Bu projede katmanları A, B, C şeklinde alfabetik olarak isimlendirecek olursak, A'nın, B ve C konumlarının yokluğunu içerdiği söylenebilmektedir; B de A ve C'nin yokluğunu içermektedir vb. Yani her konum bir iz olarak diğer konumların yokluğuna sahiptir. Bir anlamda birindeki hafıza, diğerinde gelecektir. İzleyicinin her zaman şu anı, hafızası ve içkinliği olacaktır (Eisenman, Kipnis ve Lesser, 1997). Böylece anlatı her türlü öncelik geleneğini veya otoriter kronolojiyi parçalayarak izleyici üzerinde bir oyun oynamaktadır. Geçmiş, gelecek ve bugün (sitenin anlatı katmanlarının) arasındaki bu oyun, farklı kronolojik zamanlarda ifade edilmektedir (a.g.e).

Eisenman bu projelerde, bastırılmış, hayali veya yapay geçmişin, şimdiki zamanın ve potansiyel geleceğin kentsel katmanları için katmansızlaştırma ve yeniden katmanlaştırma stratejileri kullanarak, bir tür ara metin (yani metinlerarasılık) yerine maden (quarry) inşa etmektedir. Bu bir kolaj-montaj metninden ziyade, bütünleyici elementleri metnin yalnızca gerçek unsurları değil, aynı zamanda Eisenman'ın aşısı olarak adlandırdığı yapay unsurları olan özel bir tür metinsellik (a.g.e).

Eisenman'ın Yapay Kazı Şehirleri projeleri kentsel dokunun, bir palimpsest olarak değil, bir "maden" olarak, bir tabakalaşma yeri olarak değil, bir içkinlik alanı ve

“anlatının” uyumsuz unsurları arasındaki bir iletişim alanı olarak anlaşılmasını sağlamaktadır. Eisenman'ın “maden”indeki yapay katmanlar, geçmiş katmanları değiştirerek hiyerarşi ve kronoloji geleneğini bozmakta ve aktif bir bellek modelini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, palimpsest izleri değişmemiş ve zamansız olarak korunurken; madende hafıza gibi geçmişin izlerinin ebedi ve değişmez olmadığını, şimdinin ve potansiyel geleceğin katmanları ile bugünün katmanlarının birbirinin yapısını ve anlamını değiştirme potansiyeline sahip olduğu söylenebilmektedir. (a.g.e).

Eisenman'ın maden olarak adlandırdığı, tıpkı hafızanın yapısı gibi katmanlarının etkileşim halinde olduğu mekânsal tabakalaşma kavramı, Postmodern kentsel mekanın gittikçe homojenlikten uzaklaşan, parçalandıkça unutuşa zemin hazırlayan ve palimpsest halini alan hafıza anlayışı için hem tasarımsal anlamda hem de kuramsal araştırmalarda izlenecek bir çalışma biçimi olarak çözüm sağlayabilmektedir. Eisenman psikanalizden faydalanarak geliştirdiği “suni kazı” (artificial excavation) kavramında proje alanının geçmişini ortaya çıkarmaya yönelik izlediği yöntemle Freud'un ve Benjamin'in çalışmalarını mekan düzlemine ve kente taşımıştır.

1.4. Psikanaliz Yöntemi Bağlamında Bireysel Hafıza ve Kentsel Hafıza İlişkisi

Hafıza krizinin yaşandığı bu dönemde hafızanın geçmişe başka bir ulaşımın olmadığı ve tarihin egemen olduğu bir dünyada kurtuluş aracı olarak görüldüğü görüşler de bulunmaktadır. Bu dönemde hafıza ile ilgili eserler vermiş Baudelaire, Proust, Freud ve Benjamin gibi düşünürlerin fikirleri Postmodern amneziyi yıkmak isteyen Huyssen tarafından böyle yorumlanmıştır. Hafıza eylemi öznesine göre bireysel ve kolektif olarak ikiye ayrılmaktadır. Günlük söylemde anılar bir kişiye ya da bir gruba atfedilebilmektedir, kısaca bir olayın hatırlanması ile anının bir kişiye atfedilmesi kişisel anı iken olayın hatırasının anlatılması ile birden fazla kişiye atfedilmesi ise kolektif anıdır (Ricoeur, 2017). Literatürde hafızanın gerçek öznesinin belirlenmesi sorununda, Edmund Husserl, Sigmund Freud ve Henry Bergson gibi hafızanın bireysel yönünü ortaya koyan, hafızanın sosyal değil bireysel faaliyetler olduğu vurgulayan yazarlar var iken; Maurice Halbwachs gibi hafızanın sosyal ve kolektif yönünü vurgulayanlar da vardır. Legg, 2007; Ricoeur, 2017).

Günümüzde bilişsel alanda çalışan bilim insanları tarafından üç tür hafıza tanımlanmaktadır: prosedürel (işlemsel), semantik (anlamsal), epizodik (anısal) hafıza. Prosedürel hafıza fikirlerin, olayların zihinsel temsillerini üretmeyi değil bir işlemi

tekrarlamayı veya bir beceriyi geliştirmeyi içermektedir. Yüzme, bisiklete binme gibi beceriler geliştirmek için kullanılmaktadır. Diğer iki hafızanın aksine kavramsal değildir. Semantik hafıza soyut kavramların, bilgilerin ve gerçeklerin depolanmasını sağlamaktadır: Pisagor teoremini ya da Atatürk'ün zaferlerini hatırlamak gibi... Semantik hafıza bireyin yaşadığı bir anın veya geçmiş bir deneyiminin anısıyla ilişkili değildir. Epizodik hafıza, bireylerin geçmiş kişisel deneyimlerini hatırlamalarına ve geçmiş zamanı zihinsel olarak yeniden yapılandırmalarına imkan tanımaktadır. Bir hafta sonu gezisinin çeşitli ayrıntılarını ve deneyim içindeki ilişkileri hatırlamak gibi... Epizodik hafıza kişisel ve özeldir, bir kişiden diğerine olduğu gibi geçirilememektedir (Russel, 2006). Fransız Henri Bergson farklı bellek türlerine (epizodik, anlamsal, prosedürel) dikkat etmenin önemini gösteren ilk düşünürlerden biridir. Dönemine göre belleğe yaklaşımı son derece yenilikçidir. Bergson hafıza problemini "ayrıcıklı bir sorun" olarak görmektedir, çünkü ona göre hafızanın yeterli bir şekilde kavranması, bilinçdışı ruhsal durumları aydınlatmamızı sağlayacaktır.

Bergson, geçmiş ve şimdinin bir arada var olmasını gerektiren bir düşünce sistemine sahiptir. Belleğin işleyişini geçmiş ve şimdinin sentezi olarak görmek ve geleceğe yönelik bir bakış açısıyla kavramak gerekmektedir (Hyppolite, 1949). Ona göre bellek, yaratıcı süreç ve duyuyla bağlantılıdır. Bergson, algı ve belleğin iç içe geçtiğini ve etkin bir şekilde gerçek olabilmek için tüm anıların şimdiki zamanda yeniden gerçekleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Kişisel anılar, belleğimizin en büyük muhafazasını oluşturmaktadır. Bergson'a göre histerik hastaların sistematik amnezilerinde yok olmuş gibi görünen hatıralar gerçekten mevcuttur, ancak artık kendini gösterememektedir. Hatırlanabilen anılar, çevresinde diğerlerinin belirsiz bir bulanıklık oluşturduğu parıldayan noktalar olarak görülebilmektedir. Bu parıldayan noktalar, hafızamızın genişlemeye muktedir olduğu ölçüde çoğalmaktadır. Geriye dönük amnezide, bilinçten kaybolan hatıralar muhtemelen hafızanın uzak planlarında korunmakta ve hasta onları hipnotik durumdaki gibi istisnai bir çabayla bulabilmektedir. Alt planlarda bu anılar bağlanabilecekleri baskın imgeyi beklemektedirler. Keskin bir şok, şiddetli bir duygu, tutundukları belirleyici olayı oluşturmaktadır (Bergson, 2007)

Hafıza konusunda içe bakışın bir diğer önemli temsilcisi Freud ise hafızayı bilinçdışı kavramıyla ilişkilendirmeleri açısından Berson ile benzeşmektedir. Freud bireyi neredeyse bir bellek kümesi olarak yeniden kavradığı noktaya kadar hafıza ile meşgul olmuştur. Çalışmasının başlangıcından itibaren uyguladığı kuramın ve terapinin belleği anlamaya çalışmak olduğunu söylemiştir. Ona göre herhangi bir

değerlendirmeyi hak eden bir psikolojik teori, hafızanın açıklanmasını sağlamalıdır çünkü geçmişini koruma ve kavrama yetisi olmazsa, psişeyi kavramak imkansız olacaktır. Freud kendi döneminde psikolojide hafızaya dair bir açıklamanın eksik olduğunu fark etmiştir. “Biri zihinsel yaşamla ilgili mevcut bilginin durumunu abartmaya meyilliyse, onu daha mütevazı olmaya zorlamak için gereken tek şey hafızanın işlevini hatırlatmak olacaktır. Henüz hiçbir psikolojik teori, hatırlama ve unutma temel fenomeninin bağlantılı bir açıklamasını vermeyi başaramamıştır.” demiştir (Freud(3), 1988). Freud arzu, içgüdü, rüya, çağrışım, nevroz, bastırma, bilinçdışı gibi psikanalizin tüm temel kavramlarını belleğin işlevleri veya işlev bozuklukları olarak kavramıştır.

Freud, psişede haklı sebepleri olmadan hiçbir eylemin gerçekleşmeyeceğini düşünmektedir. Unutmak eğer uygulanan ve sonuç veren bir yöntemse arkasında mutlaka haklı bir gerekçe vardır. Freud unutmanın erozyon veya entropinin rastgele bir sonucu olmadığı, amaçlı bir davranış olduğu iddiasını taşımaktadır. Ona göre unutmak, aktörünün bilgisi olmadan gerçekleştirilen bir davranıştır. Freud, unutmayı, bazı ihtiyaçların hizmetinde yapmayı öğrendiğimiz bir şey olarak düşünmektedir (Terdiman, 2010).

Teorisinin unutma fenomeni hakkındaki açıklamasını histeri ile ilgili tartışmasında ortaya atmıştır. Unutulmuş materyallerin yine de bir şekilde el altında, doğru ve uygun sırada hazır olduğunu yazmıştır. Anıların bulunduğu bu yer bilinçdışıdır ve Freud'un bastırma dediği şeyin sonucu olarak unutulmuş anılar burada depolanmaktadır. Bastırma psişede bir savunma mekanizması olarak bireylerin kaygı ve acı veren anılarının unutulması, bilinçdışına itilmesi anlamına gelmektedir. Bilinçdışı, psişenin zamansız, değişmez ve kalıcı bir parçası olarak¹⁰, doğrudan erişimimizin olmadığı arşivde bulunan bastırılmış anıları korumaktadır. Bilinçdışında bulunan içerikler patolojilerin kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Histeri hastaları esas olarak bastırılmış anılardan mustarıptir yani hafıza onların hastalığıdır (Breuer ve Freud, 2011) Bilinçdışı zamansızdır. Zamanın geçişiyle değişmemektedir; zamana hiçbir referansı yoktur (Freud(4), 2019). Mutlak, durağan ve istikrarlı bir yapıdır. Silinemez içerikler içerisinde hava geçirmez bir şekilde kapatılmış durumdadır. Bilinç ise baş döndürücü bir şekilde hareketli ve dinamiktir. Akışkan ve sürekli değişen bir kurguya sahiptir. Tamamıyla farklı bir ontolojik modda olan bilinç ve bilinçdışı arasında perde anıları dışında geçiş mümkün değildir. Ancak bilinçdışında bulunan derin duygusal önemi olan bir başka anıyı maskeleyen ya da bir arzuyu saklayan perde anılar taktiklerin bir parçası olarak bilince açıktır. Hatıralar, ancak bir şekilde, silinemez izlerinin

bulunduğu sınırı, bilinçdışı delip geçtiklerinde psikanalizde kullanılabilir hale gelmektedir. Psikanalizde hastalıklara sebep olan patolojik bilinçdışı hafıza kayıtları sağlıklı olanlarla değiştirilmek istenir bu durum ancak bastırılmış anının ontolojik olarak değişmesiyle mümkündür. Freud terapi sırasında bu durumun organik olarak nasıl gerçekleştiğini bilememekte bunun teorik olarak imkansız olduğunu düşünmektedir. Bu iyileşme durumunu içgüdünün -bilinçdışının- evcilleştirilmesi olarak tanımlamaktadır. İçgüdü-bilinçdışı- egonun ahengine getirilmektedir (Freud(5), 2013).

Psikanalizde unutulmuş anıları yeniden gün ışığına çıkarmak ve rahatsız edici hatıraları yeniden erişilebilir kılmak için gereken anamnez hatırlama analistin müdahalesi gerektirmektedir. Freud için müdahale yöntemi diyalogdur. Diyalojik hatırlamanın fayda sağlamanın sebebi terapistin hastaninkinden farklı bir belleğe ve farklı bir geçmişe sahip olması dolayısıyla analistin hastanın tıkanmış hatırlama akışındaki anıların yeniden üretilmesine bağlı olmamasıdır (Freud(6), 2011)

Bilinçdışında hayatın erken dönemlerine ait bastırılmış anıların platonik bir bakış açısıyla mührün mumda bıraktığı iz benzetilen bellek izleri tüm ruhsallığı yapılandırmaktadır. Freud psikanaliz sırasında hatırlanan bu anıların her zaman gerçeği yansıtmadığını kimi zaman hayal gücünün yardımıyla oluşturulmuş sahte anıların aktarıldığını fark etmiştir. Ancak anılar geçmişte yaşanmış olsa da bugünde bulunmaktadır. Değiştirilmiş ya da saptırılmış olması hastanın bugünkü gerçekliğinin o saptırılmış anılar olduğu gerçeğini değiştirmeyeceğinden bunun terapide önemi yoktur.

Freud, psikanalistin hafızayı tıpkı bir arkeoloğun gömülü bir şehrin kalıntılarını ortaya çıkarmak için kazması gibi ortaya çıkarmaya çalıştığını söylemektedir. Hafızanın anamnesis yönünde olduğu gibi bilinçli bir anı arayışı vardır. Freud daha sonra bu benzetmeyi terk etmektedir. Çünkü ona göre arkeolog yok ederek kazı yapmaktadır oysa psikanalizde birbirini izleyen tüm zihinsel yaşam katmanları korunabilmekte ve aynı anda var olan ayrı şehirler olarak bozulmadan kazılabilmektedir. Bu şekilde Freud belleğin soyut ama somut uzamsallığını şu sözlerle güçlü şekilde ifade etmektedir. (Hebbert, 2005):

“Unutmanın bellek izinde bir silinme yani bir yıkım olduğunu varsaymak gibi bir yanlıştan kurtulalı beri, ruhsal yaşamda bir kez kurulmuş bir şeyin yıkılmayacağı, her şeyin bir şekilde korunduğu ve uygun şartlar altında, örneğin uzun erimli bir gerileme sayesinde tekrar ortaya çıkarılabileceği şeklindeki karşıt varsayıma eğilim gösteriyoruz. Bu varsayımın içeriğinin ne olduğuna, başka bir alandan aldığımız bir

benzeşim ile açıklık getirmeye çalışalım. Örnek olarak Ebedi Şehir'in gelişimini ele alalım.4 Tarihçilerin dediğine göre en eski Roma, Palatino üzerindeki çitle çevrili bir yerleşim birimi olan Roma Quadrata idi. Bunu tek tek tepelerdeki yerleşimlerin birleşmesinden oluşan Septimontium dönemi izledi. Bunun ardından Servian surlarıyla çevrili şehir, bunun ardından da cumhuriyet ve erken imparatorluk dönemlerindeki dönüşümlerden sonra, imparator Aurelianus'un surlarıyla çevirdiği şehir geldi. Şehrin dönüşümlerini izlemeyi burada kesip, en mükemmel tarih ve topografya bilgileriyle donatılmış olduğunu varsaydığımız bir ziyaretçinin bugünkü Roma'da bu eski dönemlerden neler bulabileceğini soralım kendimize. Aurelianus surlarım, birkaç gedik haricinde neredeyse değişmemiş olarak bulur. Kimi yerlerde Servian surlarının kazılarla ortaya çıkarılmış olan kalıntılarını görür. Eğer yeterince bilgiye -günümüz arkeolojisinden daha fazlasına- sahipse belki bu surların bütün çizgisini ve Roma Quadrata'nın dış hatlarını şehrin görüntüsü içine yerleştirebilir. Bir zamanlar bu alanı işgal etmiş olan yapılardan ise ya hiçbir şey ya da pek az bir kalıntı bulur, çünkü bu yapılar artık yoktur. Cumhuriyet Roma'sı hakkındaki en mükemmel bilgi bile, olsa olsa o dönemin tapınaklarının ve kamu yapılarının yerlerini söyleyebilmesini sağlayacaktır. Bir zamanlar buldukları alanlarda şimdi yıkıntılar vardır, ama yapıların kendilerinin değil, yangınlar ve tahribatlar sonrasındaki onaranların kalıntılarıdır bunlar.

Eski Roma'nın bütün bu kalıntılarının, Rönesans'tan bu yana geçen son birkaç yüzyıldır gelişen büyük şehrin karmaşası içine karışıp dağılmış olarak ortaya çıktığını ayrıca belirtmeye gerek yoktur. Eski şeylerin pek çoğu tabii ki şehrin ya da modem yapıların altında gömülü durmaktadır. Roma gibi tarihi şehirlerde geçmiş genellikle bu biçimde korunur.

Şimdi Roma'nın insanlara ait bir yerleşim mekânı değil de benzeri ölçüde uzun ve zengin bir geçmişe sahip ruhsal bir varlık olduğu, yani içinde bir kez ortaya çıkan hiçbir şeyin yok olup gitmediği, önceki bütün aşamaların en son gelişim aşamasının yanı sıra varlıklarını sürdürdükleri gibi hayali bir varsayımda bulunalım. Bu, Roma söz konusu olduğunda, Palatino üzerinde imparator sarayları ve Septimius Severus'un Septizonium'unun eskisi gibi yükselecekleri, St. Angelo Kalesi'nin mazgallarında, Gotlann kuşatmasına kadar kaleyi süslemiş olan güzel heykellerin hâlâ o mazgallarda duracakları, vs. anlamına gelecektir. Ama dahası da var:

Palazzo Caffarelli'nin durduğu yerde, Palazzo'nun yanı sıra Jupiter Capitolinus tapmağı bulunacaktı; hem de yalnızca imparatorluk dönemi Romalılarının gördükleri son şekliyle değil, Etrüsklerin mimari özelliklerini taşıyan ve çatı kenarları pişmiş

topraktan süslerle bezenmiş haliyle orada duracaktı. Şimdi Coliseum'un bulunduğu yerde Neron'un yok olup gitmiş Domus Aurea'sını da hayranlıkla seyredebilecek, Pantheon alanında yalnızca Hadrianus'tan kalan bugünkü Pantheon'u değil, Agrippa'nın yaptırdığı ilk binayı da görebilecektik; hatta Maria Sopra Minerva Kilisesi ve bu kilisenin üzerinde yükseldiği eski tapmak da burada olacaktı. Şu ya da bu manzarayı görebilmek için, bakan kişinin sadece konumunu ya da bakış açısını değiştirmesi yeterli olacaktı belki de... (Freud(2), 2011)”

Freud, insanda yaşama içgüdü (eros) ve ölüm içgüdü (thanatos) arasında gerçekleşen bir savaşın dinamik döngüsünü tanımlamıştır. Libido insan davranışlarının temelini oluşturan cinsel, içgüdüsel bir enerjidir. Freud, fazla libidinal enerjinin zararlı olduğunu iddia etmiştir. Libido uygarlaşma davranışı ile çatışma hâlidir. Toplumsal konfor için bireysel libidoyu kontrol etme ihtiyacı doğmaktadır. Bu durum ise libidonun karşıt enerjisi olan destrudoyu oluşturmaktadır. Destruo insanın içindeki ölüm, yıkım, kendi kendini yok etme içgüdüdür. Toplumsallık ile bireysellik arasındaki huzursuzluk ve gerilim sebebiyle libido dönüşüme uğramak, sosyal alanda kullanılacağı bir yöne yöneltilerek yücelmek zorunda kalmaktadır. Böylece libido, yaratıcılığı teşvik edebilmekte, özgür yaratım ya da psişik olarak bireysel gelişimi ileri iten bir enerji olarak ortaya çıkabilmektedir (Freud, 2021).

Freud'a göre olgunlaşma sürecinde farklı beden bölgeleri libidinal enerji ile yüklenmek ve cinsel haz kaynağı haline gelmektedir. Erken çocukluk dönemlerinde geliştirilen libidonun söz konusu gelişim dönemlerinde yaşanan bir travmanın çok yoğun bir engelleme ya da doyum sebebiyle sapmasıyla aşırı miktarda libido belirli bölgelere saplanabilmektedir. Bunun sonucunda gelişimin sonraki evreleri yetersiz miktarda bir libidoya sahip olmaktadır ya da ağır bir engellenmenin etkisiyle libido acı veren bölgeden uzaklaşabilmekte, bu da gelişimin önceki bir evresine gerilemeye yol açmaktadır. Freud “Bastırılma Teorisi”ne göre erken yaşta kendi cinselliğini keşfetmeye takıntılı çocuğun libidinal enerjindeki sapma bu dönemdeki anıları bastırma davranışı sebebiyle bilinçdışının derinliklerinde saklanmaya bırakılmaktadır. Böylece bireyler yaklaşık 7-8 yaşlarına kadar geçen sürede neler yaşandığını hatırlayamamaktadır. Bu durum çocukluk amnezisi olarak isimlendirilmektedir. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde psikopatolojik belirtiler, bir bireyin saplandığı ya da gerilediği psikoseksüel gelişim evresini yansıtmakta ve psikanalizle bastırılmış çocukluk anılarının yeniden bilinç düzeyine getirilmesi ile çözüme kavuşturulmaktadır (a.g.e.).

Freud'un psikoseksüel gelişim evreleri şöyledir:

1. Oral-Bebeklik Dönemi(0-12 Ay),
2. Anal-Oyun Çağı Dönemi(2-3 Yaş),
3. Fallik-Okul Öncesi Dönemi(4-6-7Yaş),
4. Latans-Okul-Durgunluk Dönemi(8-10 Yaş),
5. Adölesan-Ergenlik-Delikanlılık Dönemi(11-19 Yaş)

Büyüme ve gelişmeye dair bütün süreçleri benzer modelleri takip etmektedir. Organizmanın, psikoseksüel ve psikososyal gelişiminin kişinin bedensel zemini için zorunlu olan bir ilke etrafında işlev sergilediği görülmektedir. Bu ilke epigenez olarak adlandırılmaktadır. Epigenez, embriyolojiden ödünç alınmış bir terimdir.

Gelişimin epigenetik sürecinde her organın bir oluşmaya başlama zamanı söz konusudur. Bu, en az, organın bedende yerleştiği konum kadar önemli bir etmendir. Bir organ oluşum zamanını kaçırdığında yalnızca kendi varlığı son bulmamakta, aynı zamanda organ hiyerarşisinin bütünü de tehlikeye girmektedir. Hızla filizlenen bir parçanın büyümesinin kesintiye uğraması, bu parçanın gelişimini geçici olarak baskılamakla kalmamaktadır. Söz konusu organ, başka bir organa karşı üstünlüğünü de zamanından önce kaybetmiş olmaktadır. Bu da baskılanan parçanın kalıcı olarak düzeltilip şekillenmek için yeniden öncelikli hale gelmesini imkânsız kılmaktadır. Öte yandan, normal seyreden bir gelişim süreci, bedendeki tüm organlar arasında uyumlu bir ebat ve işlev ilişkisinin oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Epigenez yalnızca bir ardılık durumunu ifade etmemektedir. Aynı zamanda, büyüyen parçaların birbiriyle olan temel ilişkilerindeki birtakım kuralları da belirlemektedir (Stockard, 1931).

Örneğin, göz biyolojik olarak belirlenmiş zamanda oluşmaya başlamazsa onun gelişimi hiçbir zaman bütünüyle tamamlanamayacaktır çünkü büyüyecek birtakım başka parçaların hızlı bir şekilde gelişme zamanı artık gelmiş olacaktır. Bir organ doğru zamanda oluşmaya başlamış olduğunda bile gelişiminin en kritik evresini belirleyen zamansal bir başka etmen daha söz konusudur. Herhangi bir organın gelişiminin, gelişim sürecinin ilk aşamasında kesintiye uğratılması gereklidir. Bu kesintinin sonrasında, söz konusu organ ya tamamen yok olacak ya da büyük ölçüde değişiklik geçirerek son hâlini alacaktır (a.g.e). Bu kurallar, aşağıdaki tabloda görselleştirilmeye çalışılmıştır (Çizelge 1.4.1):

Çizelge 1.4.1. Epigenetik gelişim aşamaları

	1. Parça	2. Parça	3. Parça
Evre III	1 III	2 III	3 III
Evre II	1 II	2 II	3 II
Evre I	1 I	2 I	3 I

Tablodaki renklendirilmiş olan ve sol attan sağ üste çapraz hat boyunca ilerleyen kutucuklar, hem evrelerin birbirlerinin ardı sıra gelmelerini (I, II, III) hem de birbirlerini tamamlayan parçaların (1, 2, 3) gelişimini göstermekte, parçaların farklılaşmasının zaman içindeki ilerlemesini ortaya koymaktadır. Beraber bir bütün oluşturan grubun tamamı, her bir parçanın olması gereken sırada, olması gereken bir şekilde gelişmesine bağlıdır. Her bir parça, içinde bulunduğu evrede (çapraz hat üstünde; renklendirilmiş kutucuklar) gelişebileceği son noktaya ulaşıp kalıcı bir hâl aldığı anda, söz konusu parçanın, takip eden üst konumdaki parçaların etkisi altında daha da gelişmesi, dahası grubun tamamının bütünleşmesi sürecinde (1III, 2III, 3III,) yerini alması beklenmektedir. 2. parça örneğinde incelenecek olursa parçanın 2I hali normal gelişim sürecindeki kendi belirleyici ve kritik zamanı olan 2II haline gelinceye kadar bir şekilde var olmakta ve tüm diğer parçalarla sistemsel ilişkisini devam ettirmektedir. Parçanın kritik gelişim aşaması başarılı şekilde tamamlandığında ve gelişim sırasına göre bir sonraki parça olan 3'ün kritik aşaması olan 3III geldiğinde de 2. parça tam gelişimini tamamlanmış olsa bile 2III hali ufak çaptaki gelişimine 3III altında devam etmektedir. Grubun tamamı bütünleşmiş olmaktadır (Erikson, 1997).

Freud'un psikanaliz teorisi için oldukça önemli olan psikoseksüel gelişim evreleri epigenetik açıdan incelenecek olursa bunlardan birinin genital önceliği bozacak kadar baskın olmaya devam etmesiyle ortaya çıkan sapkınlıklar ve hepsinin ötesinde güçlü pregenital ihtiyaçların aşırı bastırılmasından kaynağını alan nevrotik sonuçların sebepleri daha iyi anlaşılacaktır. Açıkça görülüyor ki, bu üç evre de epigenetik olarak bağlantılıdır. Anallık (1); oral dönem (2) süresinde de vardır ve anal dönemdeki normatif krizinden sonra (2 II) fallik dönemde de (3III) yerini almak zorundadır (Çizelge 1.4.2.) (a.g.e) .

Çizelge 1.4.2. Psikoseksüel gelişim aşamalarının epigenetik ifadesi

	Anallık	Orallık	Falliklik
Evre III	1 III	2 III	3 III
Evre II	1 II	2 II	3 II
Evre I	1 I	2 I	3 I

Erik Erikson'un geliştirdiği psikososyal gelişim kuramı psikoseksüel gelişim kuramını tamamlama amacı gütmekte ve Freud'un kuramını temel almakta ancak gelişim aşamalarını çocukluk yaşantılarının dışına çıkarmakta ve gelişimin yaşam boyu devam ettiğini ifade etmektedir. Erikson insan-evre gelişimine önem vererek kültürel ve toplumsal etkenlere değinmekte bu sebeple gelişim aşamaları psikososyal gelişim dönemleri olarak adlandırılmaktadır. Freud'a ek olarak her evrede evrenin başarılı ya da başarısız olarak tamamlanmasının olumlu ya da olumsuz uçları bulunan birtakım sonuçları vardır. Psikoseksüel gelişim aşamalarında olduğu gibi psikososyal gelişim aşamalarının da epigenetik gelişim şemalarına uygun olduğu söylenebilmektedir. Kişinin bilişsel bütünlüğünü sağlayabilmesi için tüm bu aşamaları başarılı şekilde tamamlaması gerekir. Bu noktada, epigenetik bakış açısıyla tanımlanmış olan gelişimsel basamaklarının dönemlere göre sıralanışları şu şekildedir (izelge 1.4.3) (a.g.e) :

Çizelge 1.4.3. Psikososyal gelişim aşamalarının epigenetik ifadesi

Gelişim Evreleri	Gelişimsel zellikler
Yaşlılık	İçsel Bütünlük Umutsuzluk ve Bikkınlık ERDEM
Yetişkinlik	retkenlik Duraganlık İÇTENLİKLİ İLGİ
Genç yetişkinlik	Yakınlıkkurma Soyutlanma SEVGİ
Ergenlik	Kimlik Kimlik karmaşası BAĞLİLİK
Okul ağı	Azim Yetersizlik ETKİNLİK
Oyun ağı	İnisiyatif Suçluluk AMAÇ
Erken ocukluk	zerklik Utanç ve şüphe İRADE
Bebeklik	Temel Güven Temel Güvensizlik UMUT

Psikososyal gelişim dönemlerinin özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır:

1. Temel Güvensizlik-Temel Güven: UMUT

Kişinin gelişiminde en temel evre olan bu dönem doğum ve bir yaş aralığını kapsamaktadır. Bakım vericisine oldukça bağımlı olan bebeğin bu dönemde ondan yeterli bakım ve ilgiyi alması önemlidir. Bundan mahrum kalan bebek, temel güven hissi geliştirememektedir. Bu aşamada ihtiyacı olan güven duygusunu sağlayan bebek umudun verdiği güce sahip olmaktadır. Aksi halde gelecek onun için tutarsız ve tahmin edilemez bir hal almaktadır (a.g.e).

2. Utanç ve Şüphe-Özerklik: İRADE

Erken çocukluk çağlarını kapsayan bu gelişim aşaması ise çocuğun kişisel kontrol duygusunun gelişmesine odaklanmıştır. Çocuklar şaşırtıcı şekilde daha çok küçükken irade sergilemeye başlamaktadırlar. Tuvalet eğitimi, yemek, oyuncak ve kıyafet seçimleri, yardım almadan ayakta durma gibi bazı temel eylemleri gerçekleştirmek onlara haz vermektedir. Çocuklar belli bir niyet doğrultusunda, bir sebep ve limit dahilinde hareket etmeyi öğrenmektedir. Bu aşamayı başarılı şekilde tamamlayan çocuklar otonomi ve irade kazanırken bu adımlarda tökezlemiş, ebeveynleri tarafından kendi kararlarını kendi vermesi ve temel basit eylemleri gerçekleştirmek konusunda desteklenmemiş çocuklarda ise utanç duygusu gelişmekte, bu çocuklar daha kompleks eylemleri gerçekleştirmeleri gerektiğinde kendilerinden şüphe duymaktadırlar (a.g.e).

3. Suçluluk-İnisiyatif: AMAÇ

Okul öncesi yıllarını kapsayan bu aşamada çocuk kendi gücünü öne sürmeye ve dünya üzerinde kontrole başlamaktadır. Bu dönemi başarılı atlatan çocuklar, başkalarını idare etmek, onlara liderlik etmek ve inisiyatif almak konusunda yetkin hale gelmektedir. Bu dönemde takılındığında ise hissedilen suçluluk ve inisiyatif eksikliği bir amaç doğrultusunda hareket etme kabiliyetine ket vurmaktadır (a.g.e).

4. Yetersizlik-Azim: YETKİNLİK

Erken okul yıllarında geçen bu evrede çocuk, başarılarından ve yeteneklerinde gurur duymaya başlamaktadır. Bu aşamanın başarılı şekilde atlatılması yetkinlik, enerji, otorite ya da inanç olarak bilinen güce ön ayak olmaktadır. Ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından yetkinlik hisleri geliştirmesi için desteklenmediği ya da cesaretlendirilmediği durumda çocuklar yetersizlik ve başarılı olma kabiliyetlerine karşı şüphe geliştirebilmektedirler (a.g.e).

5. Kimlik Karmaşası-Kimlik: BAĞLILIK

Ergenlik dönemi boyunca çocuklar kendilik algısı geliştirmektedirler. Varoluşsal kimlik hakkında kafa karışıklığının çözülmesi, bu aşamanın başarılı geçirilmesi, vefa ve bağlılık duygularının yerleşmesini sağlayarak, kişiliği oluşturmaktadır. Aksi takdirde kimlik sorunları ve karışıklığı görülmektedir (a.g.e).

6. Soyutlanma-Yakınlık Kurma: SEVGİ

Erken yetişkinlik çağında görülen bu aşamada ikili ilişkileri keşfedilmektedir. Kişi yakınlık ve sevgi kurmayı ve bunun hazzını keşfetmektedir. Bu dönemi gereken zenginlikte yaşayamamış kimseler soyutlanma ve yoksunluk hissetmektedir (a.g.e).

7. Durağanlık-Üretkenlik: İÇTENLİKLİ İLGI

Yetişkinlik dönemi boyunca -yaklaşık otuz yıl- süren bu dönem insan ömründeki en uzun devreyi oluşturmaktadır. Kişinin çalışma hayatına yatırım yaptığı, aile kurduğu, üretken yaşamını daha ileriye taşımak için enerjisini harcadığı aşamadır. Kişi yaşama katılma ve üretim konusunda gerekenleri yapamadığında hayatında durağanlık baş göstermektedir (a.g.e).

8. Umutsuzluk ve Bıkkınlık-İçsel bütünlük: BİLGELİK

Yaşlılık dönemini kapsayan bu dönemde geçmiş yaşamın yansımaları gözlenmektedir. Pek çok kayıpla yüzleşen kişi için ölüm çok uzak değildir. Ancak diğer aşamaları başarıyla tamamlayanlar bu Başarılarından gurur duyacaklar ve bir bütünlük duygusu hissedeceklerdir. Geçmişe bakmak tatmin duygusu anlamına gelecektir. Bu şahıslar ölümle yüzleşirken bilge davranacaklardır. Aksi durumda kişi yaşamda kaçırdığı fırsatlar sebebiyle umutsuzluk ve bıkkınlık hissedecektir (a.g.e).

Aşağıdaki tabloda psikoseksüel gelişim evreleri özetlenmiştir (Çizelge 1.4.4.):

Çizelge 1.4.4. Psikoseksüel gelişim evreleri

Gelişim Evreleri	Psikoseksüel Evreler ve Organ İşlev Biçimleri	Psikososyal Krizler	Önemli İlişkilerin Etki Alanı	Temel Kazanımlar	Çekirdek Patoloji ve İştenmeyen Özellikler	Toplumsal Düzenin İlgili İlkeleri	Bağlayıcı Ritüelleştirme Şekilleri	Törecilik
Bebeklik								İçsel Bütünlük Umutsuzluk ve Bikknlık ERDEM
Erken Çocukluk							Üretkenlik Durağanlık İÇTENLİK İLGİ	
Oyun Çağı						Yakınlık kurma Soyutlanma SEVGİ		
Okul Çağı					Kimlik Kimlik karmaşası BAĞLILIK			
Buluğ Çağı				Azım Yetersizlik ETKİNLİK				
Genç Yetişkinlik			İnisiyatif Suçluluk AMAÇ					
Yetişkinlik		Özerklik Utañ ve Şüphe İRADE						
Yaşlılık	Temel Güven Temel Güvensizlik UMUT							

Çocukların masaların altındaki boşluklarda ve boş kutuların içindeki oyunlarında hayal güçlerini geliştirmesi (Downing, 1994) gibi yetişkinlerde hatıraların hatırlanmasını ilgili mekan ve yerleri düşünerek yapmaktadır (De Certau, 1984). Umberto Eco (1986) hatırlamayı inşa etmeye ve bu mekanlar içinde seyahat etmeye benzetmektedir.

Bellek temsiller, anlamlar ve psikoloji ile ilgili de olsa da aynı zamanda bir yere bağlı olarak somutlaştırılmış, maddi olarak tezahür ettirilmiş ve yapılandırılmış bir süreçtir (Legg(3), 2005). Hatırlama süreci uzamsal bağlantı ve metaforlardan doğmaktadır (Hebbert, 2005). İnsan hafızası ve kimliği maddesel bir mekanda var olma ve hareket etmenin bedensel deneyimine dayanmaktadır (Fried, 1963), dolayısıyla uzamsaldır. Mekanların şekillendirilmesi hafızanın şekillendirilmesi için bir araçtır (Hebbert, 2005). Mekanlar belleğin depolarıdır ve bir tür hatırlatıcı (aide-mémoire) görevi üstlenmektedirler (Legg 2007).

“The Architecture Of The City de Aldo Rossi Halbwachs’tan sonra popülerliğini yitiren kolektif hafıza kavramını yeniden gündeme getirmiştir. Şehrin imgesinin halkın kolektif hafızası olduğunu söylemiştir. Ona göre kolektif hafıza da tıpkı hafıza gibi objelerle ve mekanlarla ilişkilendirilmektedir. Şehir kolektif hafızanın lokusudur. Lokus ve kentliler arasındaki ilişki şehrin açık belirgin bir imgesine dönüşmektedir. Bazı eserler hafızanın bir parçası haline geldikçe yenileri ortaya çıkmaktadır. Bu durum kentin tarihi boyunca devam etmekte ve ona şekil vermektedir. Böylece geçmiş ve gelecek arasındaki birlik ve tıpkı hafızanın insan yaşamı boyunca akması gibi şehrin içinden akmaktadır (Rossi, 1982). Rossi, The City Of Collective Memory’de tasarımcılara izole nesnelere olarak binalarla modernist fiksasyonlardan (psikanalizde bir nesneye sıkıca bağlanma durumu, sabitleme) nasıl kaçacaklarını anlatmıştır. Sokak yer ve mahalle kolektif mimarisini yeniden keşfedip ona çağdaş bir ifade vermeyi öğretmiştir.

Aldo Rossi insan ve şehri eşsiz deneyimler yaratma konusunda bir görmektedir. Rossi’ye göre kent binaları aracılığıyla hatırlamaktadır. Eski binalarının varlığı, insan zihninde anıların korunmasına benzemektedir. Kentsel değişim tarihin alanına girse de kent hafızası psikolojik bağlamın sınırlarındadır ve hem kentin kendisinde birikenlerden hem de yaşayanların onda biriktirdiklerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla kişinin hatırladıkları ve unuttuklarını da etkilemektedir. Kent imgesel olarak, içinde yaşayanların hafızasını var eden anıların oluştuğu ve beslendiği yerdir. Anılar şehrin bir parçası olduğundan içinde yaşayanları ona bağlı kılmaktadır. Hafızasını muhafaza eden kentler sakinlerinin de hafızasını korumaya yardım etmektedir. Şehirdeki gelişme yapıları temizleyip süpürdüğünde yeni olanın yıkıcı gücü eski olanı yok sayarak sildiğinde kent unutuş diğer bir değişle amnezi yaşamaktadır. Bu yalnızca kentin değil insanların da amnezisi haline gelmektedir (Rossi, 1982).

1960’larda Aldo Rossi’nin bu kentsel fikirleri üzerinde etki bırakmış Marcel Poete, Atget’in çektiği on dokuzuncu yüzyılın sonunda Paris’in unutulmuş ara yolları ve geçitleri fotoğraflarının bir koleksiyoncusu ve kentsel amnezinin giderilişi üzerine çalışan bir yazardır. Poete, şehircinin şehri doğmuş, gelişen, hareket eden ve tepki veren, değiştirilen, gerileyen ve ölen canlı varlık olarak gören bir doktor olduğuna inanmıştır. Poete göre bu şehir doktoru kentsel varlığın tüm görsel sembollerini, patolojilerinin ve normallerinin tüm kanıtlarını, geçmiş zamanlardan kalan tüm hafıza belirteçlerini toplayıp depolamalıdır, böylece şimdiki zamanımıza ve kentsel varlıkla onun maddi çevresi arasında bir dengeye ulaşabilmektedir (Boyer, 1996).

Poete, tarihsel dönemler boyunca bir şehrin anıtlarında, cadde modellerinde ve orijinal planın zaman içinde devam eden parçalarında ayırt edilebilen belirli bir sabit tema bulunduğunu belirtmektedir. Planın hem gerçek hem de soyut kentsel biçimin sürdürülmesini sağladığını söylemekte ve bu planı inceleyerek bir izleyicinin şehrin mekansal düzenlemesini anlayabileceğini savunmaktadır (Rossi, 1982). Ona göre şehirler, başlangıç modellerine bağlı kalmak için çabalamakta, ancak yine de büyüyüp ve evrimleşmektedir. Kentlerin kalıtsal şekilleri deforme edilmekte veya dönüştürülmektedir. Poete için çağdaş ve tarihi kent arasındaki farkı belirleyen kalıcılıklardır: Bir kente anlam veren ve bir şehre dair hafızamızı oluşturan eserlerdir (Poete, 1935-1936; Poete(2), 1906, 1909 aktaran Boyer, 1996).

Poete'nin yaşadığı on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarındaki şehir teorisyenleri, bir şehrin biçimsel yapısının ve soğuk materyal görünümünün, onun tarihsel başarılarını ve varlığının bütünlüğünü ifade etmesini beklemişlerdir. Yerlerin ve anıtların nesiller arasında anlam ve bilgi aktarmasını, bu eserlerin hafıza oluşturmalarını istemişlerdir. Ancak bu durum, şehir formlarının anlam ve hafıza üretmede başarısız olabileceği, kısmi yapıların anlamlandırmayı bozarak ve izleyiciyi merkezsizleştirerek kentsel hafıza kaybına neden olabileceği bir olasılığı beraberinde getirmiştir. Poete'nin, şehrin normal ve patolojik işaretlerini okuyan ve yorumlayan şehir doktorunu arayışı da bu hafıza kaybına işaret etmiştir (Boyer, 1996).

O dönemde şehrin maddi biçimini bu farklı bakış açılarıyla geliştirmeye odaklanan iki söylem vardır. Mimarlar, farklılıkları birleştiren ve farklılıkları ortadan kaldıran ideal bir iyi şehir formu yaratacak kuralları ve düzenlemeleri ana hatlarıyla belirlemişlerdir. "Normal mekan" adı verilen bu mekan onu nasıl parçalarsanız parçalayın, merkezileştirilmiş, haritalanabilir ve manipüle edilebilir. Görselleştirilebilir boşlukları barındırmamaktadır. Her şeyden önce, paradoksal ve irrasyonel dünyanın çoğunu ifade etme veya anlamlandırma yeteneğine sahip olmayan dışlayıcı bir alandır ve bu nedenle ne gerçekleşmemiş olasılıkların ne de beklenmedik olayların oluşmasına izin vermektedir (a.g.e). Öte yandan, aynı dönemin yeni ortaya çıkan plancıları, "patolojik şehri" tanımlayan sapma ve anormalliklere karşı şehri bir kadın bedeni gibi görmüşler ve onu histerilerin, hastalıkların, dışlanmaların ve unutulmaların bulunduğu yer olarak tasavvur etmişlerdir. Şehri varsayılan normal ya da sağlıklı bir duruma geri döndürmek ve ideal biçimini yeniden oluşturmak için mekanı tedavi etmeyi amaçlamışlardır (a.g.e).

Nitekim günümüzde Poete ve çağdaşlarının korktukları hafıza kaybı gerçekleşmiş, kendini hafıza örtüsünden temizleyen modernist şehrin artık Postmodern şehir tarafından “hatırlandığı” yeni bir hafıza dönemine girilmiştir. Hatırlanan bir varlık olan eski kent aslında unutulmuş bir yokluk halini almıştır. Kolektif proje ve sosyal düzen olan şehir yapılaşması dağılmış, kent iyi tasarlanmış parçaların matrisine dönüşmüş ve kurgulanmış yaşam biçimleri aracılığıyla zaman ve mekan resimleşmiştir. Dolayısıyla şehri tedavi etmek artık hem daha güç hem de daha elzemdir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Canlı bir varlık olan kenti yaşadığı amnezi sebebiyle histerik bir hasta olarak görmek mümkündür. Bu varlığın dengeye ulaşması için doktor olarak nitelendirilebilecek mimar/şehircinin ona ait tüm görsel sembolleri, patolojilerinin ve normallerinin tüm kanıtlarını, geçmiş zamanlardan kalan tüm hafıza belirteçlerini toplayıp depolaması gerekmektedir. Bundan hareketle bu çalışmada ilk olarak kent hafızasına dair görsel-işitsel-edebi literatür verileri (fotoğraflar, resimler, illüstrasyonlar, eskizler, videolar, filmler, hikâye, roman, anı yazıları, pullar, gazete haberleri vb.) toplanmıştır.

Kent halkın kolektif hafızasıdır. Kolektif hafızanın lokusudur. Kolektif hafıza ise sözlü geleneklerin, folklorun ve maddi kültürün birleşimidir. Toplanan literatür verileri kentlinin anılarında değer kazanmaktadır. Çalışmanın ikinci aşamasında Konya kentinde en az 4 yıl yaşamış ve 15 yaşını doldurmuş olan katılımcılardan anket ya da yarı yapılandırılmış mülakat yöntemleriyle veri toplanacaktır. Belirlenen araştırma alanında da 15-49 yaş arasındaki popülasyon boyutu 635489 kişi, 50 yaş üstü popülasyon boyutunun 239392 kişidir. 15-49 yaş arasında örneklem boyutunun fazla olacağı ve bu yaş grubunun online olarak uygulanacak ankete yüksek adaptasyon göstereceği düşünüldüğünden bu gruba anket uygulaması, 50 yaş üstünde ise örneklem boyutunun daha az olacağı ve bu yaş grubunun online olarak uygulanacak ankete adaptasyonunun az olacağı düşünüldüğünden bu grup ile mülakat yapılmasına karar verilmiştir.

15-49 yaş arasındaki 635489 kişilik popülasyondan %6 hata payı, %90 güvenilirlik seviyesiyle belirlenmiş 215 katılımcıya Esri şirketinin ArcGIS yazılımı anket uygulaması Survey123 üzerinden hazırlanmış olan Konya kentsel hafıza anketi uygulanmıştır. Online olarak gerçekleştirilen 39 sorudan oluşan ankette kentsel bellekte yer etmiş mekanların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Anket formunda katılımcılara Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde, yürütülen bir yüksek lisans tezi için sorular cevaplandırılacakları söylenmiş, katılımcılar araştırmanın bilimsel bir nitelik taşıdığı ve idari veya siyasi herhangi bir yönü olmadığı konusunda bilgilendirilmiş ve anket formuna ad, soyadı veya kimliği belirten hiçbir şey yazmamaları konusunda uyarılmışlardır. Anketin başında örneklem özelliklerini belirlemek için katılımcılardan cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hal, meslek, ekonomik durumları hakkında bilgi istemiş ve bellek mekanlarının özelliklerini ve

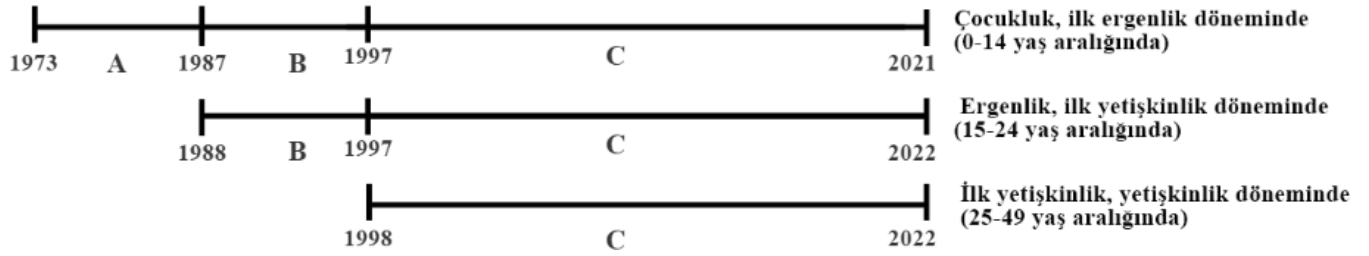
kullanım yıllarını tespit etmek için katılımcılara hangi yaş aralıklarında Konya kentinde yaşadıkları sorulmuştur.

Çocukluk, ilk ergenlik (0-14 yaş); ergenlik, ilk yetişkinlik (15-24 yaş); yetişkinlik (25-49 yaş) dönemlerinde deneyimlenen kentsel mekanlar, ulaşım mekanları; yeme-içme ve eğlence mekanları; sağlık ve güzellik mekanları, dini mekanlar; ticari mekanlar, spor mekanları; askeri mekanlar, hukuk ve yönetim mekanları; milli bayramlar ve özel günlerin kutlandığı/anıldığı mekanlar; düğün, nişan, kına gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği mekanlar olmak üzere farklı başlıklarda incelenmiştir. Bu mekanlar psikososyal gelişim aşamaları ile kentsel mekanın eşleştirilmesinde veri olarak kullanılmıştır.

Katılımcılara her yaş grubu ve mekan kategorisinde mekanın adı sorulmuş, katılımcılardan ArcGIS yazılımı üzerinden mekanın yaklaşık konumunun işaretlemeleri ve isteğe bağlı olarak alanda ya da yakınlarında çekilmiş fotoğrafları varsa paylaşımları istenmiştir. Hafızanın zamansal konumu geçmiş olsa da şimdiki zamanda gerçekleşen hatırlama eylemi hafızanın karanlık yüzü olan unutuşa yenik düşebilmektedir. Deneyim ile hatırlama arasındaki çatlakların yaratıcılıkla dolu olduğu kabul edilmektedir. Kentin gelişimi boyunca kimi zaman aynı işleve sahip pek çok mekan farklı konumlarda yer almış ya da mekanlar farklı konumlara taşınmış kimi zaman da halk arasında mekana verilen ad resmi adından farklı olmuştur. Anket katılımcılarının kastettiği mekanı tam olarak tespit etmek için anket sorularına verdikleri cevaplardan mekanın adı ve konumu birlikte kullanılarak hafızada yer etmiş mekan tam olarak tespit edilebilmiştir. Esri şirketinin geliştirdiği CBS (coğrafi bilgi sistemi) yazılımlarının bir parçası olan ArcGIS Survey123 uygulamasının katılımcılara harita üzerinden konum işaretleme ve sonuçları değerlendirmeye imkan vermesi bu uygulamamanın araştırma için seçilmesini sağlamıştır.

Hafıza zaman ve mekandan bağımsız bir yer olan bilinçdışında muhafaza edilmekte hatırlama sırasında ontolojik bir değişime uğrayarak konumsal ve zamansal bir nitelik kazanmaktadır. Bu durum hatırlamanın doğruluğuna gölge düşürebilmekte tam tarih ve konum bilgileri yanlış olarak hatırlanabilmektedir. Anılarda genellikle “çocukken, gençken, ihtiyarlığımda...” gibi zamansal netliği olmayan ifadeler kullanılmaktadır. Bu sebeple veri kaybını önlemek amacıyla birbiri içine geçmiş bir kronolojik şema tercih edilmiş, katılımcılara çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında); ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında); ilk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) hatırladıkları mekanlar

sorulmuştur. Anımsamaya yardımcı olmak aracılığıyla Erik Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarında belirlenen yaklaşık yaş aralıkları kullanılmıştır. Söz konusu dönemlerde hatırlanan mekanlarla ilgili elde edilen veriler tablolarda gösterilmiştir. 15-49 yaş aralığındaki kişilerin kentsel anlamda hafızalarını tespit etmek için kullanılan geçişken kronolojik yaklaşım aşağıda ifade edilmiştir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Geçişken kronolojik yaklaşım

Çocukluk ve ilk ergenlik dönemini ifade eden tablolar A, B ve C yıl aralıklarını; ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemini ifade eden tablolar B ve C yıl aralıklarını; ilk yetişkinlik ve yetişkinlik dönemini ifade eden tablolar ise yalnızca C yıl aralığını kapsamaktadır. Bu sayede kronolojik olarak eskiden yeniye giden birbiri içine geçen bir zaman kurgusu oluşturulmuştur.

ArcGIS Survey123 uygulaması cevaplarda yer alan mekan isimlerini kelime bulutu metoduyla özetlemektedir. Bu yöntemle belirli bir dönem ve mekansal gruba ait kentsel hafızanın hızlıca algılanabilmesi sağlanmıştır.

50 yaş üzeri 239392 kişilik popülasyondan cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hal, meslek, Konya kentinde yaşadığı yıl ve yaş aralığı gibi etmenler göz önünde bulundurularak ön görüşmelerle belirlenen 20 kişiye Konya kentsel hafıza mülakatı uygulanmıştır. Mülakat yarı yapılandırılmış şekilde araştırma personeli tarafından yüz yüze ya da online yüz yüze bağlantı ile görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 0-9 yaş (çocukluk), 10-24 yaş (ergenlik), 25-39 yaş (ilk yetişkinlik), 40-64 yaş (yetişkinlik), 65 yaş üstü (yaşlılık) dönemlerinde deneyimlediği kentsel mekanlar, ulaşım mekanları; yeme-içme ve eğlence mekanları; sağlık ve güzellik mekanları; dini mekanlar; ticari mekanlar; spor mekanları; askeri mekanlar; hukuk ve yönetim mekanları; milli bayramlar ve özel günlerin kutlandığı/anıldığı mekanlar; düğün, nişan, kına gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği mekanlar olmak üzere farklı başlıklarda incelenmiştir. Katılımcılara her yaş grubu ve mekan kategorisinde mekanın

adı sorulmuş, katılımcılardan mekanın yaklaşık konumunu paylaşımları gerekirse mülakat sırasında gösterilen haritalardan göstermeleri ve isteğe bağlı olarak alanda ya da yakınlarında çekilmiş fotoğrafları varsa paylaşımları istenmiştir.

İnsanın geçtiği yaşamının belli dönemlerine denk gelen psikososyal gelişim aşamaları kişinin bilişsel bütünlüğünün sağlayabilmesi başarılı şekilde tamamlaması gerekmektedir. Aksi takdirde gelişim döneminde görülen noksanlıklar bazı psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Aşamaların anıları bilişsel topografyada kaydedilmekte ve kişiliğin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çalışmada kentin de benzer aşamalardan geçtiği varsayımında bulunmaktadır. Kent geçtiği aşamaları katman katman içinde barındırmaktadır. Kent ve insanın gelişim dönemleri arasında kurulacak benzerlik ilişkisinde kentin sosyal ve kolektif boyutu göz önünde bulundurulurken Psikososyal gelişim dönemlerinin benzetme için daha uygun olduğu tarafımızdan düşünülmüştür.

Psikososyal gelişim aşamaları şu şekildedir:

1. Temel Güven, Temel Güvensizlik: Umut (doğum- bir yaş)
2. Utanç Şüphe Özerklik: İrade (erken çocukluk)
3. Suçluluk, İnisiyatif: Amaç (okul öncesi yılları)
4. Yetersizlik, Azim: Yetkinlik (erken okul yılları)
5. Kimlik Karmaşası, Kimlik: Bağlılık (ergenlik dönemi)
6. Soyutlama Yakınlık Kurma: Sevgi (erken yetişkinlik)
7. Durağanlık, Üretkenlik: İçtenlikli İlgi (yetişkinlik)
8. Umutsuzluk ve Bıkkınlık, İçsel Bütünlük: Bilgelik (yaşlılık)

Söz konusu aşamaların karakteristik özellikleri kentin mekanlarıyla eşleştirilmesi sırasında söz konusu dönemlerin baskın eylemlerinin gerçekleştiği mekan olması, aşamaların yaş aralığında olan kentlilerin kullandığı mekanlar olması, dönemlerin kavramsal altyapısının mekanların fonksiyonuna ve kentliler için ifade ettiği anlamlara uygun olması kriterlerine uyulmuş, alan çalışması için Konya kent merkezi seçilmiştir. Bu seçimde kentin Neolitik Çağa uzanan geniş tarihi arka planının kentsel katmanlar üzerinde çalışmaya imkan vermesi etkili olmuştur.

3. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

3.1. Psikanaliz Yönteminin Kent Hafızası Üzerinde Kullanılması: Konya Örneği

Poete ve Rossi, kentin insana benzerliği ve hastalanan kentin tedavi edilmesini içeren metaforlarında Freud'un psikanaliz düşüncelerinden bilinçli ya da bilinçsiz olarak açıkça etkilenmişlerdir. Bu fikirler ışığında Freud'un histeri gibi travma temelli rahatsızlıklar için uyguladığı derinlemesine çalışma adını verdiği psikanaliz yöntemin kente uygulanması kent ve insan hafızası arasındaki benzerlik dahilinde oldukça mümkündür. Bu benzerlik tam bir antropomorfizm şeklinde olmasa da insan belleğindeki travmatik anıların bastırılması ve bu unutuşunun sebep olduğu patolojiler ile kentin hafızasını oluşturan kolektif unsurların savaş, doğal afet, ideolojik ve siyasi etkiler ya da yalnızca dönemin baskın felsefi görüşlerinin belirlediği mimari anlayışlar gibi çeşitli sebeplerle yok olmasının yarattığı travmanın oluşturduğu kentsel ve sosyal problemler birlikte değerlendirilebilmektedir. Bu doğrultuda doğan, gelişen, hareket eden ve tepki veren, değişen, gerileyen ve ölen bir varlık olan kent ile insan arasındaki benzerlik bir adım ileri götürülerek psikanalizde kullanılan insanın gelişim evrelerinin kente aynen uygulanabileceği tarafımızdan iddia edilmektedir.

Hafızanın geçmiş zamana ait verilerin şimdiki zamanda hatırlanmasına dayanan, zamansal katmanlar-dönemler halinde depolanmasına yarayan zamansallığı insanoğlu için hafıza zamanda yolculuk yapmanın ve geçmişe dönmenin çoğu kez tek yolu olmuştur. Bu durum geçmişin telafisini de sağlamış, geçmişin hafızanın topografyasında depolanması psikanaliz ile ona ulaşmaya ve travmaları tedavi etmeye yaramıştır. Kentsel hafızada yer etmiş mekanların geçmişe hiçbir referans vermeden tamamen yok olması şeklinde açıklanabilecek kentsel amnezinin (unutuş) gerçekleşmesi durumunda ise psikanalizle geçmişe dönüp travmalardan kaynaklı bastırmaların (unutuş) tedavi edilmesinde olduğu gibi hafızanın zamansallığını kullanmak mümkün olmalıdır. Kentsel mekan parçalarını gelişimsel psikososyal dönemlerle eşleştirilmiş hali (Çizelge 3.1.1.) ve bu mekanların açıklamaları (Çizelge 3.1.2.) aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Çizelge 3.1.1. Kentsel mekan parçalarını gelişimsel psikososyal dönemlerle eşleştirilmesi

GELİŞİM EVRESİ	KENTSEL MEKAN
1. Temel Güvensizlik-Temel Güven: Umut	Tarihi Kent Merkezi
2. Utanç ve Şüphe-Özerklik: İrade	Ulaşım Mekanları
3. Suçluluk-İnisiyatif: Amaç	Hukuk Ya Da Yönetim ile İlişkili Mekanlar
4. Yetersizlik-Azım: Yetkinlik	Askeriyeye Ait Ya Da Askeriye ile İlişkili Mekanlar
5. Kimlik Karmaşası-Kimlik: Bağlılık	Spor Mekanları
6. Soyutlanma-Yakınlık Kurma: Sevgi	Milli Bayramlar - Önemli Günlerin Kutlandığı Mekanlar
7. Durağanlık-Üretkenlik: İçtenlikli İlgi	Anıt Mekanları
8. Umutsuzluk ve Bıkkınlık-İçsel	Yeme-İçme ve Eğlence Mekanları
Bütünlük: Bilgelik	Düğün, Nişan, Kıma, Nikah Gibi Etkinlik Mekanları
	Ticari Mekanlar
	Dini Mekanlar
	Sağlık – Güzellik Mekanları

Söz konusu kent parçaları, sağlıklı durumda olduğunda, epigenetik olarak ortaya çıktığı dönemden güncel durumdaki haline kadar kentin gelişen diğer parçaları ile etkileşim ve gelişim halinde olmaktadır. Bu gelişim gelecekte de devam edecektir. Kent parçaları amnezilerle ve bastırmalarla patolojik bir hal aldığı anda kentin bütünlüğü ve gelişimi sekteye uğramaktadır. Kenti tedavi etmenin yöntemi bir psikanalist gibi öncelikle psikososyal gelişim dönemlerinde görülen mekansal unutulmaları tespit etmek ve kentsel bellekte bıraktıkları izleri kentlilerin hatıralarında ortaya çıkarmak böylece şehirciler ve mimarlar için mekansal olarak üretebilecekleri çözümlere kaynaklık etmektir.

Çizelge 3.1.2. Mekan grupları ve içerikleri

MEKAN GRUPLARI ve İÇERİKLERİ	
ULAŞIM MEKANLARI	TİCARİ MEKANLAR
Havaalanı vb.	Bedesten, tarihi çarşı, çarşı, pasaj, han, alışveriş merkezi vb.
Otogar, şehirler arası otobüs terminali vb.	Pazar, hal vb.
Tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb.	Sanayi, toptancı vb.
Önemli şehir içi otobüs durakları vb.	SPOR MEKANLARI
Önemli tramvay durakları vb.	Stadyum, spor kompleksi, Veledrom vb.
YEME-İÇME VE EĞLENCE MEKANLARI	Futbol, basketbol, voleybol, hentbol vb. Sahaları tenis kortları vb.
Park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb.	Yüzme havuzu, su sporları merkezi vb.
Lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb.	Spor salonu, dans kulübü, spor kulübü, atletizm,
Konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb.	Jimnastik; dövüş, savunma sporları kulüpleri vb.
Meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb.	Binicilik tesisi vb.
Kahvehane, kıraathane, internet kafe/salonu, bılardo salonu, nargile salonu vb.	Paten, kayak, artistik bisiklet pistleri vb.
Bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb.	SAĞLIK – GÜZELLİK MEKANLARI
DİNİ MEKANLAR	Hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb.
Mezarlık, türbe, kümbet vb.	Hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb.
HUKUK YA DA YÖNETİM İLE İLİŞKİLİ MEKANLAR	
MİLLİ BAYRAMLAR - ÖNEMLİ GÜNLERİN KUTLANDIĞI MEKANLAR	
DÜĞÜN, NİŞAN, KİNA, NİKAH GİBİ ETKİNLİK MEKANLARI	
ASKERİYEYE AİT YA DA ASKERİYE İLE İLİŞKİLİ MEKANLAR	

Bu bölümde psikososyal gelişim dönemleri kentsel mekanlar ile ilişkilendirilerek, her aşama Konya’da kent hafızasında yer etmiş mekanlarla örneklendirilerek ve unutulmaların tespit edilmesi sağlanmıştır. Mülakatlarda ve anketlerde katılımcıların verdiği mekan isimleri ve konumsal verilerden faydalanılmıştır. Kişilerin hafızalarında aynı mekanların isimleri bazen küçük nüanslarla birbirinden farklı olarak yer aldığı için konum bilgileri katılımcıların hangi mekanı kastettiklerinin tam olarak belirlenmesi için kullanılmıştır. Anket verilerine göre düzenlenmiş tablolarda mekanlar hatırlanma oranlarına göre sıralanmıştır. 50 üstü katılımcılara yapılan mülakatların ve daha yeni bir döneme ait kentsel hafıza verilerini içeren 49-15 yaş arası katılımcılara yapılan anketlerin sonuçları kentsel hafızayı oluşturan mekanların kronolojisini gözler önüne sermiştir.

3.1.1. Temel Güven-Temel Güvensizlik Dönemi: Umut

Canlı bir yapı olan kentler de insana benzer şekilde bir doğum dönemine sahiptir. Özellikle uzun bir tarihsel arka planda, bir çekirdek etrafında ya da bir kale

içinde gelişen kentlerde tarihi kent merkezlerinde ve tarihi surlarda bu dönemin hafızası korunmaktadır. Uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan, tarihin bir döneminde ihtişamlı günler yaşamış kentler, bir ebeveynin güvenli kollarında ilgi ve bakım gören bebek gibi gelecekte de gelişmeye açıktır, geleceğe tutarlı şekilde bakmakta, eski şartlarını talep etmektedirler. Alâeddin Tepesi ve yakın çevresinde bulunan iç- dış surlar ve tarihi çekirdek Konya kentinin doğum yeridir.

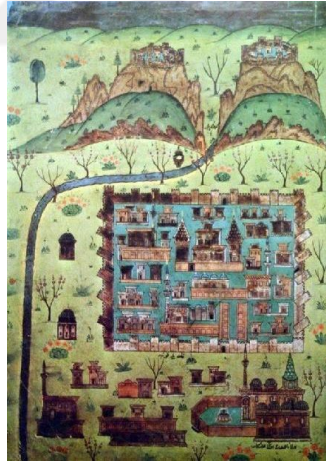
3.1.1.1. Tarihi Kent Merkezi

Alâeddin Tepesi'nde bulunan ilk yerleşim yerleri Neolitik Çağ'a tarihlenmektedir (Önder, 1971). Yeni yerleşimlerin kurulması Bronz Çağı'nda da devam etmiştir, Hitit döneminde Konya önemli gelişme noktalarından biri olmuştur (Konya, 1982). MÖ 7. ve 8. yüzyıllarda Frig egemenliğine girerek bir Frig kenti haline gelmiştir (Önder, 1971). Bu dönemde kent surlarla çevrili hem ticari hem de askeri bir merkezdir (Akok, 1975). Kimmerlerin işgalinden sonra Konya bir Lidya şehri olmuş, MÖ 6. yüzyılda şehir Persler tarafından ele geçirilmiş ve imparatorluklarının bir parçası haline gelmiştir. M.Ö. 333-323 yılları arasında Büyük İskender tarafından fethedilmiş ve onun ölümünden sonra İskender'in ordusunda general olan Lysimachos'un kurduğu devletin şehirlerinden biri olmuştur. M.Ö. 223'te Bergama kralı I. Attalos tarafından fethedilmiş III. Attalos'un M.Ö. 133 yılında ölümünden sonra Roma İmparatorluğunun bir parçasına dönüşmüştür (Önder, 1971). Roma döneminde kent, Roma kolonisinin yerleştiği Alâeddin Tepesi civarında gelişmiş ve çevredeki açık araziye uzanmıştır (Baykara, 1985).

Konya, Anadolu'daki seferleri sırasında 1069 yılında Selçuklular tarafından fethedilmiştir (a.g.e). Bizans döneminde inşa edilen iç kalede ilk Selçuklu yerleşimleri oluşmuştur. Savunma gücü sağlamak için iç kaleye Türk aileler yerleştirilmiş (Baykara(2), 2004), kaledeki yerel halkın bir kısmı, Sille'ye taşınmak zorunda kalmıştır (Baykara, 1985). İznik'in fethine kadar kent Anadolu Selçukluların başkenti olmuştur. Alâeddin tepesi ve çevresine Ulu Cami (Alâeddin Camii), Selçuklu Sarayı ve birçok büyük ölçekli kamu binası yapılmıştır. Sultan Alaeddin, kent surlarını sağlamlaştırmış veya yeniden inşa etmiştir. (Turan, 1971; İbn-i Bîbî, 1996). Alaeddin Tepesi bu dönemde idari, dini, askeri ve ticari işlevlere sahip yapılar ve kentsel mekanları kapsayan kent merkezi statüsünü sürdürmüştür. (Önge, 2011)

14. yüzyılın başlarında Konya için doğudaki surların dışında Mevlana Celâlettin Rumî ve Bahaeddin Veled'in türbelerini içeren başka bir odak noktası ortaya çıkmıştır. Özellikle 16. yüzyılda şehrin bu kısmına ilgi gösteren Osmanlı padişahlarının çabalarıyla bu odak noktası popülerlik kazanmış ve dini işlevi olan ikinci bir şehir merkezine dönüşmüştür. Konya hakkında bilgi veren en eski görsel belgelerden biri, 16. yüzyılda Sultan Süleyman'ın askeri seferleri sırasında Konya'ya gelen Osmanlı ordusu mensuplarından biri olan Matrakçı Nasuh tarafından hazırlanmıştır. Minyatürde (Şekil 3.1.1.1.1.) o dönemdeki kent surları ve çevresindeki önemli yapılarla Mevlana Türbesi açıkça görülmektedir (a.g.e).

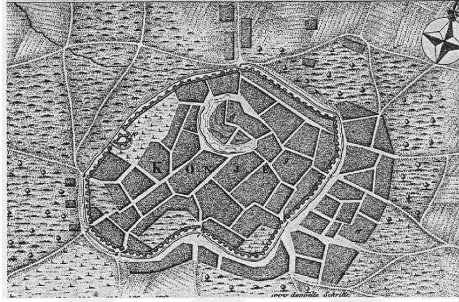
Evliya Çelebi de 1649'da Konya'yı ziyaret etmiştir. 17. yüzyılın ortalarındaki yapılar, mekanlar ve bunların kullanımıyla ilgili bazı önemli bilgiler vermiştir. Şehir surlarından ve iç kaleden de bahsetmiştir. Selçuklu döneminde surların on iki kapısı olduğunu söylemiş Osmanlı fethinden sonra sadece dördünün açık kaldığını ve geri kalanının iptal edildiğini eklemiştir. İç kalenin mükemmel bir şekilde düzenlenmiş top ve mühimmattan oluştuğunu söyleyerek, 17. yüzyılın sonuna kadar varlığını koruyacak olan iç kalenin askeri önemine işaret etmiştir. (Evliya Çelebi, 1970)

Şekil 3.1.1.1.1. Matrakçı Nasuh tarafından hazırlanmış Konya minyatürü

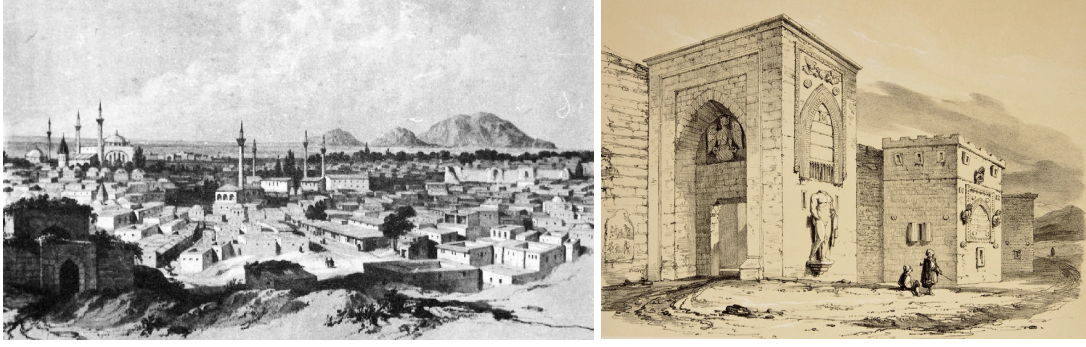
17. yy. sonunda ve 18. yüzyılda İç kale çevresindeki eski şehir merkezi, Mevlana Külliyesi çevresinde yeni şehir merkezinin oluşumu ve gelişmesi nedeniyle popülerliğini ve önemini yitirmiştir. Bu durum eski şehir merkezinde insan trafiğinin azalmasına ve ticari işlevin kaybedilmesine neden olmuştur. Ticaret bölgesi güneye, kuzeye ve doğuya Mevlana Külliyesi'ne kadar uzanmıştır (Önge, 2011). 18. yüzyılda Osmanlı valileri Alâeddin Tepesi üzerindeki Selçuklu döneminden kalan sarayın

kullanımını durdurmuş ve idari işlevleri iç kalenin doğusundaki başka bir yere taşımıştır. 18. Yüzyılda Konya'yı ziyaret eden Paul Lucas ve Carsten Niebuhr (Şekil 3.1.1.1.2.) iç kale surları harap durumda olduğunu belirtmiştir (Eravşar, 2001). Alaeddin Tepesi'ni oluşturan iç kale, artık bir yönetim merkezi değildir (Atçeken, 1998), askeri önemini kaybetmiştir ancak zayıf ve ihmal edilmiş durumuna rağmen içinde ve çevresinde önemli sosyokültürel yapılar barındıran önemli bir yerleşim yeridir (Önge, 2011).

Şekil 3.1.1.1.2. Carsten Niebuhr tarafından çizilen Konya gravürü

Konya 19. yüzyılın ilk yıllarında fakir ve ihmal edilmiş bir görünüme sahiptir. Bu dönemde Konya'yı ziyaret eden H. Von Moltke, Huart, F. Sarre ve Leon De Laborde (Şekil 3.1.1.1.3.) göre kent, harap bir durumdadır (Von Moltke, 1969; Huart, 1978; Sarre, 1998; De Laborde, 1838). Yüzyıllar boyunca Konya'nın kentsel dokusu için önemli bir referans olan iç kale duvarları ve surlar neredeyse kaybolmuştur. Bunlardan sorumlu personel 1833'ten önce işten çıkarılmış (Tuş, 2007), tepedeki kalıntılar hükümet binaları ve askeri binalar için yapı malzemesi kaynağı olarak kullanılmıştır (Şekil 3.1.1.1.4.) (Texier, 2002). Kentte harabelerin yanında kullanılmayan boş alanlar ortaya çıkmıştır. 1856'da Kırım Savaşı'ndan sonra Konya'ya gelen göçmenler sur içindeki bu kullanılmayan alanlara yerleştirilerek buralarda göçmen mahalleleri (Abdülaziz ve Hamidiye Mahalleleri) kurulmuştur. Yüzyılın sonlarına doğru demiryolu hatlarının ve tren garının inşası ile şehrin birkaç kilometre güney batısında, tren istasyonu ve diğer ulaşım veya konaklama ile ilgili yapıların yapılmasıyla yeni bir alt merkez oluşturulmuştur. Demiryolu hattından sonraki değişiklikler onu çevreleyen alanları da etkilese de tepenin kendisi terk edilmiş durumda kalmıştır (Şekil 5) (Önge, 2011).

Şekil 3.1.1.1.3. Leon De Laborde'nin çizdiği Konya gravürleri

Şekil 3.1.1.1.4. Texier'in çizdiği Konya Kalesi'nin harap durumunu gösteren gravür

Üzerinde boş bir alan, birkaç yapı ve birkaç kalıntı bulunan tepeyi iyi değerlendirmeye odaklanan yerel yönetimlerin çabalarıyla Alaeddin Tepesi, 20. yüzyılın başlarında farklı bir görünüme bürünmeye başlamıştır. Bu kapsamda 1877 yılında kurulan Konya Belediyesi, Alaeddin Tepesi'ne ağaç dikme girişiminde bulunmuştur. Bu, sonraki yıllarda tepeyi yeşil bir bölgeye dönüştürmek amacıyla yapılan belediye eylemlerinin başlangıcı olmuştur (Şekil 3.1.1.1.5.). 1904 yılında Vali Ferit Paşa'nın çabalarıyla yeni su hatları yapılmış, Alaeddin Tepesi'ne yığma bir su deposu inşa edilmiştir (Doğan, 2002). Şehrin elektrifikasyonu ve özellikle sokakların aydınlatılması için 1917 yılında bir elektrik şirketi kurulmuş ve Alaeddin Tepesi'nin doğu eteklerinde bulunan basit bir yapıya buharla çalışan bir güç kaynağı yerleştirilmiştir (Şekil 3.1.1.1.6.) (Kışmir, 1962).

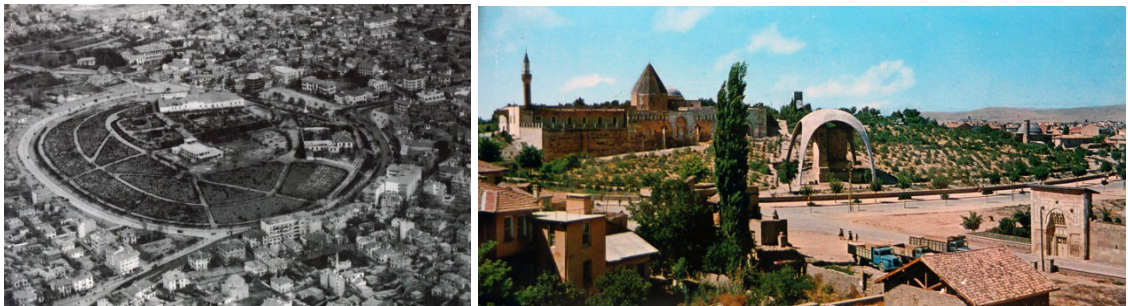

Şekil 3.1.1.1.5. Alaeddin Tepesi'nin 1880'li yıllardaki görünümü

Şekil 3.1.1.1.6. Alaeddin Tepesi'nin 1930'lu yıllardaki görünümü

1950'li yıllarda Konya'nın ilk çok katlı binaları Alaeddin Tepesi çevresinde yapılmaya başlamıştır (Ulusoy, 2010). 1960'lı yıllarda Alâeddin Tepesi Havuz, Belediye Salonu, Orduevi ve anıtsal yapılar ile rekreasyon alanına dönüştürülmüştür (Şekil 3.1.1.1.7.).

Şekil 3.1.1.1.7. Alâeddin Tepesi'nin 1950'li (solda) ve 1960'lı (sağda) yıllardaki görünümleri

1980'lerden sonra Alaeddin Tepesi ve çevresinde çok az fiziksel değişiklik meydana gelmiştir. Tepe çevresindeki yapılar ve arsalar genel hatlarını korumuştur (Şekil 3.1.1.1.8.).

Şekil 3.1.1.1.8. Alâeddin Tepesi'nin 1970'li (solda) ve 1980'li (sağda) yıllardaki görünümüleri

Alâeddin Tepesi, birkaç yapı ve üzerinde geçmişi hatırlatan 1961-1962 yıllarında betonarme bir kabuk inşa edilerek koruma altına alınan Kılıçarslan köşkü (Şekil 3.1.1.1.9.) ve iç kale surlarının kalıntılarının bulunduğu, daha çok yürüyüş yolları ve uzun ağaçlarıyla bir rekreasyon alanı ya da park olarak işlev görmeye devam etmiştir (Önge, 2011).

Şekil 3.1.1.1.9. Kılıçarslan Köşkü'nün betonarme muhafazaya alınmadan önce (solda) ve sonraki (sağda) görünümüleri

Günümüzde üzerinde iç sur kalıntılarının hala görülebildiği Alâeddin Tepesi ve yakın çevresinde yeni bir değişim süreci başlamış, Alâeddin Tepesi 2. Kılıçarslan köşkü koruma - canlandırma ve kentsel tasarım projesi ile Köşk üzerindeki betonarme kabuk kaldırılarak, köşk cam muhafaza ile koruma altına alınmış, kısmi bir rekonstrüksiyon yapılmıştır (Şekil 3.1.1.1.9.). Zindankale, Sahip Ata Külliyesi ve İsmet Paşa İlkokulu ve Konya Numune Hastanesi civarlarında kenti çevreleyen dış surlar (Şekil 3.1.1.1.10.) (Konyalı, 2007) ise günümüzde bölgede yapılan binaların bodrum katlarında görülebilmektedir.

Şekil 3.1.1.1.9. Kılıçarslan Köşkü'nün cam muhafaza altındaki görünümü (solda) ve Alâeddin tepesi üzerinde iç sur kalıntıları (sağda)

Şekil 3.1.1.1.10. Konya dış surlarına ait kalıntılar

3.1.2. Utanç, Şüphe-Özerklik Dönemi: İrade

Erken çocukluk çağlarındaki bireyin motor becerilerinin ve hareket kabiliyetlerinin gelişmeye başlaması ile çocuklar özerklik ve irade kazanmaktadır. Bireyin bu dönemde geliştirdiği dinamik becerileri ile dış dünya ile iletişime geçmesi; kentin hem yerel ulaşım ağları ile kent içinde mekanları birbirine bağlanmasına hem de şehirler arası ve ülkeler arası ulaşım imkanları ile çevresine bağlanmasına ve onunla iletişime geçmesine benzemektedir.

3.1.2.1. Ulaşım Mekanları

Hava limanı vb.

Konya Havalimanı sivil-askeri bir statüdedir. 1947 yılında kurulan Konya Hava Üssü'nde bulunmaktadır. Alan 2000 yılında sivil hava trafiğine açılmıştır (Şekil 3.1.2.1.1.). Yapılan mülakatlardan elde edilen sonuçlara göre 50 yaş ve üstü kullanıcıların hafızasında önemli bir yer edinmemiş olan mekan günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.1.2.1.1. Konya Havalimanı

Bu mekan 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında yer almıştır. Bu kişilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz hava limanı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.2.1.1.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.2.1.2.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.1. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hava limanı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Havalimanı	53

Şekil 3.1.2.1.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hava limanı vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz hava limanı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı da yine tabloda gösterilmiş (3.1.2.1.2.) ve kelime bulutuyla ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.2. İlk yetişkinlik, yetişkinlik dönemlerinde (25-49 yaş aralığında) gidilen hava limanı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Havalimanı	64

Şekil 3.1.2.1.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik dönemlerinde (25-49 yaş aralığında) gidilen hava limanı vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Otogar, şehirler arası otobüs terminali vb.

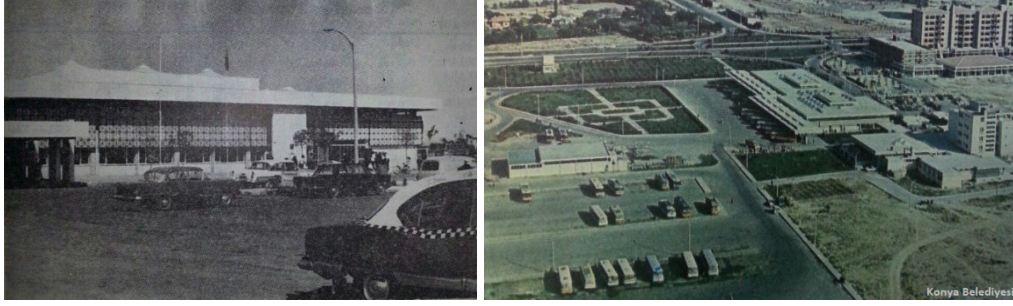
Konya'nın ilk otogarı bugün Eski Garaj adıyla bilinen Karatay Otobüs Terminali'nin bulunduğu yerdedir (Şekil 3.1.2.1.4). Yapılan mülakatlardan elde edilen verilere göre Konya'nın köy ve kasabalarına ayrıca birkaç büyük şehir ve sınırlı sayıdaki çevre illere ulaşımın sağlandığı otogar az sayıda otobüs şirketi ve küçük otobüs ile çalışmıştır. Çevresinde yolculara hizmet eden dükkanlar ile otobüsler için yedek

parça ve tamir hizmeti veren ilkel bir sanayi sayılabilecek atölye ve tamirhaneler, Amele Pazarı, Tellal Pazarı ve Kadınlar Pazarı bulunmuştur, bölge oldukça işlek ve canlıdır (Yaşar B., 64; Yahya Ö., 80; Hüseyin T.; 71 Fikret T.; 79 Süleyman S., 74)

Şekil 3.1.2.1.4. Karatay Otobüs Terminali'nin eski (üstte) ve yeni (altta) halleri

1965 yılında Nalçacı Caddesi'nin açılmasıyla günümüzde Kule Site'nin yer aldığı bölgede yeni bir şehirlerarası otobüs terminali önerilmiştir. Kent içerisinde kalan eski şehirlerarası otobüs terminalinin kuzeye Ankara ve İstanbul Yolu girişlerinin bulunduğu bölgeye alınması ile yeni bir çekim merkezi oluşturulması planlanmıştır. 1970 yılında büyük bir törenle açılan Konya Otogarı (Şekil 3.1.2.1.5.) Konya halkına o dönemde çok büyük ve görkemli gelmiştir. (Recep F., 64; Memili T., 59, Nuran Ö., 75) Otogarın açılması Türkiye'de ses getirmiş, otogarın projesine bakmak ve incelemek için başka şehirlerden yetkililer gelmiştir. Bu dönemin en gelişmiş otogarlarından olan yapı, saati saatine kalkan otobüsleri, düzenlemiş, derli toplu yeşil alanları ile son derece nezih bir mekân olarak tanımlanmıştır. (Nezihe S., 65; Süleyman S., 74;) Bölge yapılaşmaya yeni açıldığı için çevresinde bağlar, bahçeler ve harman yerleri bulunmaktadır. (Yaşar B., 64; Vesile Ş., 75)

Şekil 3.1.2.1.5. Nalçacı Caddesi'nde bulunan otobüs terminali

Uzun yıllar hizmet veren otogar binası 2000 yılında kentin kuzey gelişme koridoru bölgesine taşınmıştır (Şekil 3.1.2.1.6.) (Yenice, 2012). Boşalan alana Kule-Site Alışveriş Merkezi ve Ofis Binası yapılmıştır (Şekil 3.1.2.1.7.). 50 yaş ve üstü kullanıcıların hafızasında önemli bir yer edinmiş olan söz konusu mekanlara günümüzde halen Eski Garaj ve Eski Otogar denilmeye devam edilmektedir.

Şekil 3.1.2.1.6. Konya Şehirlerarası otobüs terminali

Şekil 3.1.2.1.7. Nalçacı Caddesi'nde bulunan otogar yerine yapılan Kule-Site Alışveriş Merkezi ve Ofis Binası

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da farklı isimlerle yer almıştır. Bu kişilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz otogar, şehirler arası otobüs terminali vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.2.1.3.) ve kelime bulutuyla ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.3. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen otogar, şehirler arası otobüs terminali vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Şehirler Arası Otobüs Terminali	121
Konya Eski Otogarı (Nalçacı)	7
Karatay Otobüs Terminali (Eski Garaj)	3

Şekil 3.1.2.1.8. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen otogar, şehirler arası otobüs terminali vb. mekanların kelime bulutuyla ifade edilmesi

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz otogar, şehirler arası otobüs terminali vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.2.1.4.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.2.1.9.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.4. İlk yetişkinlik, yetişkinlik dönemlerinde (25-49 yaş aralığında) gidilen otogar, şehirler arası otobüs terminali vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Şehirler Arası Otobüs Terminali	60
Nalçacı Otogar	1

Şekil 3.1.2.1.9. İlk yetişkinlik, yetişkinlik dönemlerinde (25-49 yaş aralığında) gidilen otogar, şehirler arası otobüs terminali vb. mekanların kelime bulutuyla ifade edilmesi

Anket verilerine göre yıllar içinde Konya’da otobüsle ulaşım mekanları gelişim ve değişim göstermiştir. Farklı dönemlerde aktif olan ana otobüs terminallerinin konumu değişse de bu alanlar kent hafızasında yine otogar olarak yer etmeye devam etmektedir. Ancak bu durum zamanla değişmekte bu mekanlar unutulmaya yüz tutmaktadır. Konya Eski Otogarı (Nalçacı) ve Karatay Otobüs Terminali (Eski Garaj) günümüzde genç kentliler tarafından daha az hatırlanmakta Konya Şehirler Arası Otobüs Terminali hafızalarda kuvvetli bir yer almaktadır.

Tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb.

19. yüzyıl sonlarında Erzurumlu Ali Kemal Paşa’nın valiliği zamanında Haydarpaşa-Konya-Adana-Bağdat güzergahında yapılan demir yolu hatları ve tren garı (Şekil 3.1.2.1.10.) inşası kent için oldukça önemlidir.

Şekil 3.1.2.1.10. Konya demir yolu hatları ve tarihi tren garı

19. yüzyıl Konya için ekonomik ve siyasi olarak sakin bir dönemdir ve şehir genel olarak kötü durumdadır. Bu dönemde şehrin birkaç kilometre güney batısında, tren istasyonu, diğer ulaşım ve konaklama ile ilgili yapıların yapılmasıyla yeni bir alt merkez oluşturulmuştur. Bu alt merkez, sonraki yıllarda ana ulaşım aksı haline gelecek

olan bir cadde ile şehrin idari ve dini merkezlerine bağlanmıştır. 20. Yüzyılın ilk yıllarında demiryolu hatlarının şehrin fiziki durumunu olumlu yönde değiştirmesiyle ekonomik durağanlık sona ermiştir (Önge, 2011). İstasyonun faaliyete geçmesi o dönemde arabacılık mesleğinin de doğmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2015), Demir yolunun Konya kentine gelmesiyle İstasyonun o dönemde merkeze uzak olması İstasyon çevresinde otel sayıları artmış, lokantalar açılmış, kentte gazinolar var olmuştur. Oteller gayrimüslimler tarafından işletilmiştir (Odabaşı, 1998; Yılmaz, 2015; Yıldız, Sıramkaya ve Aydın, 2017)

Tren istasyonu ilk olarak Almanlar tarafından ekonomik amaçlarla inşa edilmiştir. İstasyon binası (Şekil 3.1.2.1.11., Şekil 3.1.2.1.12.), servis yapıları (Şekil 3.1.2.1.13.), oteller (Augustus Hotel ve Bağdat Hotel) (Şekil 3.1.2.1.14., Şekil 3.1.2.1.15.), lojmanlar (Şekil 3.1.2.1.16.) ile bir kampüs oluşturulmuştur. 1950'lerde petrolün kullanımının gelişmiş ülkelerce pazar olarak gördükleri ülkelere özendirilmesiyle İstasyon, hava, deniz ve motorlu kara taşıtları karşısında önemini yitirmiştir. Yapılan mülakatlardan elde edilen verilere göre Konya garı çevresi ıssızlaşmış şehirlerarası seyahat için tren değil çoğunlukla otobüs kullanılmıştır (Yahya Ö., 80; Nuran Ö., 75; Memili T., 59; Fikret T., 79). Kara trenle seyahat hem yavaş hem de konforsuzdur (Yaşar B., 64). 1980'li yıllarda Mavi trenin gelişiyle daha kullanılabilir hale gelmiştir. Önceleri oldukça ıssız olan Anıt ve istasyonu bağlayan caddede asırlık çınarlar varken DSİ müdürlüğü tarafından kaldırılan ağaçlar halkın tepkisine yol açmıştır (Süleyman S., 74).

Şekil 3.1.2.1.11. Konya Tarihi Tren İstasyonunun eski (solda) ve yeni (sağda) hali

Şekil 3.1.2.1.12. Tarihi gar binasına ek olarak yapılan günümüzdeki ana istasyon binası

Şekil 3.1.2.1.13. İstasyon servis yapıları

Şekil 3.1.2.1.14. Augustus Otel

Şekil 3.1.2.1.15. Bağdat Oteli'ne ait eski ve yeni fotoğraflar

Şekil 3.1.2.1.16. İstasyon lojmanları

2002 yılından sonra geliştirilen hızlı tren projesi ile mekân yeniden önem kazanmıştır. Alandaki yapılar teknolojik gelişmeler ve kullanıcı talepleri doğrultusunda yenilenerek geliştirilmiştir (Aslan, 2013). Günümüzde Buğday Pazarı mevkiinde yapılan yeni hızlı tren garında (Şekil 3.1.2.1.17.) 19. yüzyılda yapılan tren garının kentsel bellekte bıraktığı izler ve tecrübenin etkisi vardır.

Şekil 3.1.2.1.17. Konya Yeni Hızlı Tren Garı

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. Bu kişilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.2.1.5.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.2.1.18.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.5. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb. mekanlar

Mekânın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Tren Garı	57
Konya Selçuklu YHT Gar	20

Şekil 3.1.2.1.18. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı ise tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.2.1.6.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.2.1.19.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.6. İlk yetişkinlik, yetişkinlik dönemlerinde (25-49 yaş aralığında) gidilen tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Tren Garı	46
Konya Selçuklu YHT Garı	24

Şekil 3.1.2.1.19. İlk yetişkinlik, yetişkinlik dönemlerinde (25-49 yaş aralığında) gidilen tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb. mekanlarının kelime bulutuyla ifadesi

Anket sonuçlarına göre 19. yüzyıldan beri Konya kent hafızasında yer eden Konya Tren Garı kentlilerin belleğinde etkiye sahip olmuştur. Günümüzde de bu etki tüm canlılığıyla devam etmektedir. Yeni yapılan hızlı tren garı da hızla kentlilerin hafızalarında yer etmeye ve benimsenmeye başlamıştır.

Önemli şehir içi otobüs durakları vb.

Mülakatlardan elde edilen verilere göre geçmişte Konya’da yürümek ve bisiklete binmek en önemli ulaşım yöntemlerinden olmuştur. Bunların yetmediği noktada at arabaları ve faytonlar en çok kullanılan taşıtlardır (Yahya Ö., 80; Vesile Ş., 75; Hüseyin A., 76).

Faytonlar durağı Alâeddin tepesi Şehitler Anıtının önü ve Kayalı Park olan günümüzün taksileri gibi hizmet veren taşıtlardır (Hatice Ş., 77). At arabaları Mevlana-Köprübaşı Karakolu, Fenni Fırın-Araplar mahallesi, Merkez İmam Hatip Lisesi –

Meram arasında yolcu taşıyan ve günümüzün minibüsleri gibi işlev gören araçlardır. (Hüseyin T., 71)

Otobüsler ise atlı tramvayların kaldırılmasından beri kent içinde yaygın olmasa da kullanılmıştır (Yahya Ö., 80). Kentin tüm yolları motorlu taşıtlar için uygun olmadığından kent içinde otobüsler belirli hatlar üzerinde yoğunlaşmıştır (Nuran Ö., 75; Vesile Ş., 75). Kalkış noktaları Kayalı Park'ın önü olan otobüslerle çoğunlukla Meram'a gidilmiştir (Süleyman S., 74). Eğitim fakültesinin varlığı Meramı canlandırmıştır (Hüseyin T., 71). Sonraları Devlet Hastanesi, İstasyon, Öğretmenevleri, Stadyum, Anıt güzergahları otobüsler tarafından kullanılmıştır (Süleyman S., 74).

1955-60'lı yıllardan sonra fayton ve at arabalarının yerini yavaş yavaş motorlu taşıtlar almıştır, her iki at arabasına bir Arçelik marka triportörlerden verilmiştir. Sanayide taşımacılığa uygun hale getirilen bu taşıtlara motorunun çıkardığı sestən dolayı "pırpır" ve yeterli alan olmadığından yolcular çok yakın oturduğu için "göz göze diz dize adı" verilmiştir (Yaşar B., 64; Yahya Ö., 80; Hüseyin A., 76; Memili T., 59; Fikret T., 79) (Şekil 3.1.2.1.20.).

Şekil 3.1.2.1.20. Bir dönem Konya'da sıklıkla kullanılmış Arçelik marka triportörler

1970'li yıllara gelindiğinde her iki Arçelik triportöre bir Volkswagen Magirus marka dolmuş verilmiş, durakları Kayalı Park olmuştur (Şekil 3.1.2.1.21.) (Fikret T., 79). Motorlu taşıtların kullanımı artmıştır. Otobüs seferleri de artırılmış, Kayalı Park'tan sonra Fuar ve Texas Pavyon'un önündeki durakların da önemi artmıştır (Hüseyin T., 71). Kenar mahallelere at arabası ve fayton seferleri devam etse de bunların yerini de Skoda marka taksiler almıştır. Çoğunlukla Şerafettin Camii önündeki meydana taksi durakları bulunmuştur (Hüseyin A., 76; Fikret T., 79).

Şekil 3.1.2.1.21. Kayalı Park otobüs duraklarının eski hali

Otobüs ulaşımı ile ilgili mekanlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da farklı isimlerle yer almıştır. Bu kişilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz önemli şehir içi otobüs durakları vb. mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.2.1.7.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.2.1.22.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.2.1.7. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen önemli şehir içi otobüs durakları vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Kültürpark (Fuar) Durağı	21
Teksaş Otobüs Durağı	9
Zafer Otobüs Durağı	8
Kayalıpark Durağı	8
Alaaddin Durağı	4
Nalçacı Durağı	2
Fuar Durağı	2
Eğitim Fakültesi Kampüsü Durağı	2
Şefikcan Durağı	1
Saman Pazarı	1
Rektörlük Durağı	1
Mevlana Durağı	1
Meslek Lisesi Durağı	1
Lastik Durağı	1
Kule Otobüs Durağı	1
Kent Plaza Durağı	1
Kampüs Durağı	1
Havzan Otobüs Durakları	1
Eski Garaj	1
Anıt Durağı	1
Alavardı Otobüs Durakları	1

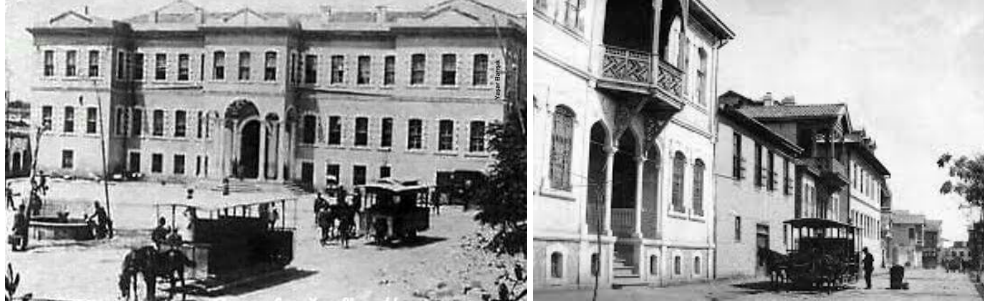
merkezi olmuş bir mekan olarak kentsel bellekte önemli bir konumdadır. Günümüzde mekansal gerekliliklerden dolayı toplu taşıma yoğunluğu açısından ikincil bir öneme gerilemiş olsa da genç yaştaki kentlilerin hafızalarında otobüs durağı denildiğinde akla gelen mekanlar arasında ilk sıralardadır. Geçmişte Kayalı Park'tan sonra Fuar ve Texas Durakları kent içinde önem kazanmıştır. Günümüzde Fuar Durağı daha çok yerine yapılan Kültür Park'ın adıyla anılsa da durak mekanı olarak hafızada kalmaya devam etmektedir. Texas Durağı'nın Texas Pavyon'un yıkılmış olmasına ve durağın resmi adının Alâeddin Durağı olmasına rağmen gençler tarafından halen bu isimle anılması kentsel bellekteki yerleşikliğinin göstergesidir. Bunlar dışında şehrin genişlemesi ve nüfus artışı sebebiyle yapılan ve hafızalara yerleşmeye başlayan yeni duraklar da mevcuttur.

Önemli tramvay durakları vb.

19. yüzyılda yapılan tren garı kent için yalnızca ekonomik ve sosyal getiriler sağlamamış kent içi ulaşım konusunda da yeni gelişmeleri tetiklemiştir. Konya'da, 19. yüzyıl sonlarında, ulaşım yaya olarak sağlanmış, başka bir ulaşım aracına ihtiyaç duyulmamıştır. Anadolu-Bağdat Demiryolu'nun çalışmaya başlamasıyla ve istasyon ile şehir merkezinin arasındaki uzaklığın oldukça fazla olması nedeni ile tren istasyonu ile şehir arasında yolcu ve yük taşıma problemi meydana gelmiştir. İstasyona indirilen eşyalar, mevcut ambarlara sığmayarak, dış mekânlarda yığınlar oluşturmuş, yolcular, istasyon çevresindeki oteller dolu olduğunda istasyon yolcu bekleme salonunda konaklamak zorunda kalmıştır (Atalay, 2010).

İstasyon ile şehir arasında sadece gündüzleri çalışan, yolculara hizmet eden tek atlı yaylı arabalar ile maddi durumu daha iyi olan yolcuların bindiği fayton arabalar vardır. Eşya nakli için ise yine gündüzleri çalışan, iki atın çektiği 4 tekerlekli at arabaları mevcuttur. Bu arabalar verdikleri hizmetin karşılığı olarak pazarlık usulü ile bir ücret almıştır. Ancak bu oldukça fazladır bazen neredeyse Haydarpaşa'dan Konya'ya getirilen malın taşıma ücretine yaklaşmış hatta üzerine çıkmıştır. Aynı durum yolcu taşıyan at arabaları için de geçerlidir. (Atalay, 2010). Bu da ticari açıdan düşünüldüğünde büyük maddi kayıp anlamına gelmektedir. Bu sebeple yeni ulaşım araçlarına ihtiyaç duyulmuştur. İstanbul, İzmir, Selanik'te atlı tramvay yerine elektrikli

tramvaylar sefere konulunca, atlı tramvaylar (Şekil 3.1.2.1.23.), 1906 yılında özel bir şirket tarafından çalıştırılmak üzere Konya'ya nakledilmiştir (Yaldız, Sıramkaya ve Aydın 2017).

Şekil 3.1.2.1.23. Hükümet Konağı (solda) ve Arapoğlu Kosti Konağı (sağda) önünden geçen atlı tramvaylar

Atlı tramvay Postane ve Hükümet binası önünden başlatılarak, Kayalı Park'tan geçerek Alâeddin Tepesi'ne doğru uzatılmış bugünkü İş Bankası'ndan sola dönerek. Rampalı çarşı, Meram Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu, Katolik Kilisesi ve karşısındaki Dr. Dot veya diğer ismiyle Amerikan Hastanesi'nden Arapoğlu Kosti'nin evinin önüne gelmiştir. Burada karşılaşan tramvaylardan biri makasta beklerken diğerinin yoluna devam edebilmesi için bir makas atılmıştır. Bu yüzden bu alana Arapoğlu Makası denilmiştir. Bu isim günümüzde kolektif bellekte yaşamaya devam etmektedir. Arapoğlu Kosti'nin evinin önünden, Mimar Muzaffer Caddesi'ni takip eden hat, Tahir Paşa Camii'nin önüne gelmiş, buradan sağa, kuzeye yönelmiştir. Kısa bir mesafe sonrasında tekrar sola dönüp Zafer Meydanı'na çıkmıştır. Buradan yoluna devam eden tramvay hattı, Zübeyde Zanim Kız Meslek Lisesi'nin, Atatürk Müzesi'nin, Konya Lisesi'nin, Atatürk Anıtı'nın önünden İstasyon Caddesi'ne yönelmiş, Atatürk Stadyumu'ndan geçerek Feridiye Karakolu'na gelmiştir. Burada atılan makasla buğday pazarı güzergâhından gelen kolla birleşmiştir. Feridiye Karakolu'ndan devam eden hat, İstasyon Binası'na gelince kuzeye dönmüş, Eski Bağdat Otelinin önünden geçerek tren yolu kenarındaki istasyon Boyahanesi'nde bitmiştir (Atalay, 2010).

Tramvayın ikinci hattı ise, daha çok hububat, güherçile (barut) ve diğer mal, eşya taşınmasına yönelik olduğu için, Eski Buğday Pazarı'ndan başlayıp Larende Caddesi'ni takip etmiştir. Balık satıcılarının bulunduğu yerde, karşıdaki Güherçile Fabrikası'na, Söylemez Konağı'nın (Söylemez Tekkesi) önünden geçen bir makasla bağlanmıştır. Balıkçılardan devam eden hat, Sahip Ata Külliyesi'nin güneyinden ve

bugünkü Etnoğrafya Müzesi'nin güneyinden geçerek Muhacir Pazarı'ndaki Balık Hali'nin olduğu yerde Meram Eski Yolu'nu kesip geçmiştir. Mümtaz Kuru İlköğretim Okulu'ndan, DSİ'den, Stadyum'dan devam etmiş, Feridiye Karakolu önünde diğer hatla birleşmiştir. Buradan İstasyon'a inen hat istasyon Binası'ndan sola güneye yönelmiş, İstasyon Ambarları'na bağlanan makaslarla burada sona ermiştir (a.g.e.).

Cumhuriyet'in ilânıyla birlikte 1923 yılı belediye seçimlerini kazanan Kâzım Gürel, tramvay işletmecisi Mithat Bey'in lakayt davranmasına kızarak 1924'te atlı tramvayı işletmeden kaldırmış, Konya Şoförler Odası'nın öncülüğünde kurulan şirkete "Delâhi" marka otobüsler aldirarak, Konak istasyon arasında yolcu taşıma seferlerini başlatmıştır. Kâzım Gürel'in tepkisi bununla da kalmamış Atlı tramvay arabalarını hurda olarak sattırıştır. Rayları da Konya Elektrik Türk Anonim Şirketi'ne verilmiş, Elektrik şirketi söktürdüğü rayları, şehrin caddelerine elektrik direği olarak diktirmiştir ve uzun süre bu raylar Konya caddelerinde elektrik direği olarak kullanılmıştır.

Uzun süre tramvay kullanılmayan kentte 1987 yılında başlanan çalışmalar ile 1992 yılında Alâeddin tepesi -Cumhuriyet mahallesi, 1995 yılında ise Alâeddin tepesi- Selçuk Üniversitesi Kampüsü arasındaki tramvay yolu tamamlanmış ve seferlere başlanmıştır. (Şekil 3.1.2.1.24.) (Yaşar B., 64; Hatice Kübra Ç., 62) Kentin merkezini kuzeyine bağlayan tramvay hattı Nalçacı caddesi üzerinden geçerken, bu yeşil caddenin iki yakasını birbirinden koparmış, ağaçların kesilmesine ve halk arasında tepkilere sebep olmuştur (Nezihe S., 65, Nilüfer K., 66). Kent merkezi ile Kampüs arasındaki güzergah üzerinde 2015 yılın yenileme çalışmaları yapılarak ve Alâeddin tepesinden Mevlana Müzesi üzerinden Yeni Adliye istikametine giden yeni bir hat oluşturulmuştur.

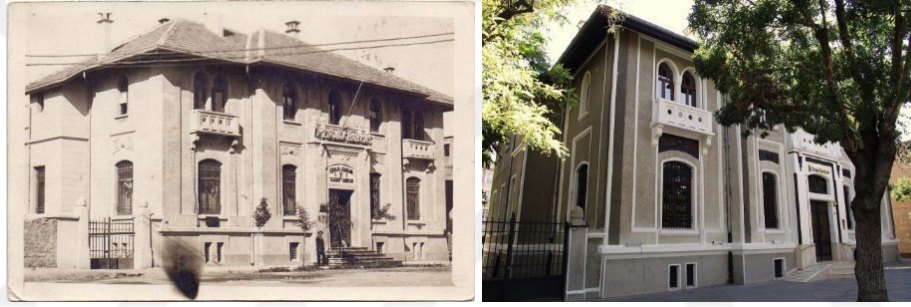
Şekil 3.1.2.1.24. Konya'da 2015 yılından önce (solda) ve sonra (sağda) kullanılan tramvaylar

Tramvay ulaşımı ile ilgili mekanlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında yer almıştır. Bu kişilerin "Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz önemli tramvay durakları vb. mekanlara bir örnek veriniz." sorusuna cevabı

banka binası olarak kullanılmaktadır (Duran, 2006; Küçükköroğlu, 2014). 1929 yılında yapılan PTT binası yanında bulunan Ziraat bankası Konya şubesi bugün halen ilk işlevinde kullanılmaktadır (Şekil 3.1.2.1.28.) (Bozkurt(2), 2014).

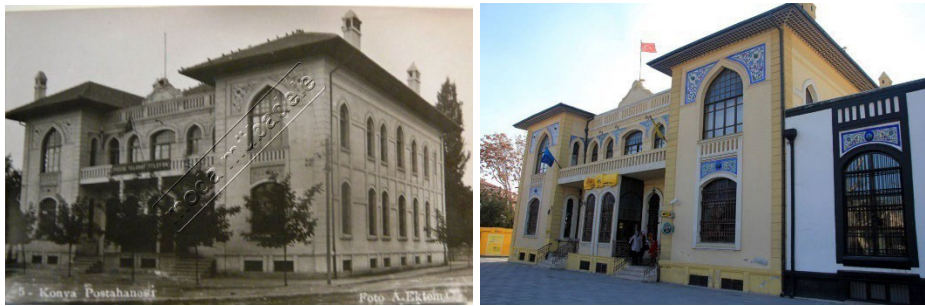

Şekil 3.1.2.1.27. Konya tarihi Yapı Kredi Bankası binası

Şekil 3.1.2.1.28. Konya Ziraat Bankası binasının eski ve yeni halleri

Postane binası adıyla anılan Çarşı PTT Merkez Müdürlüğü (Şekil 3.1.2.1.29.), 1926 yılında Mimar Falih Ülkü tarafından tamamlanmıştır. Telgraf İdaresi olarak tasarlanan yapı, 1984 yılında gördüğü restorasyondan sonra yine amacına uygun olarak kullanılmaktadır (Küçükköroğlu, 2014).

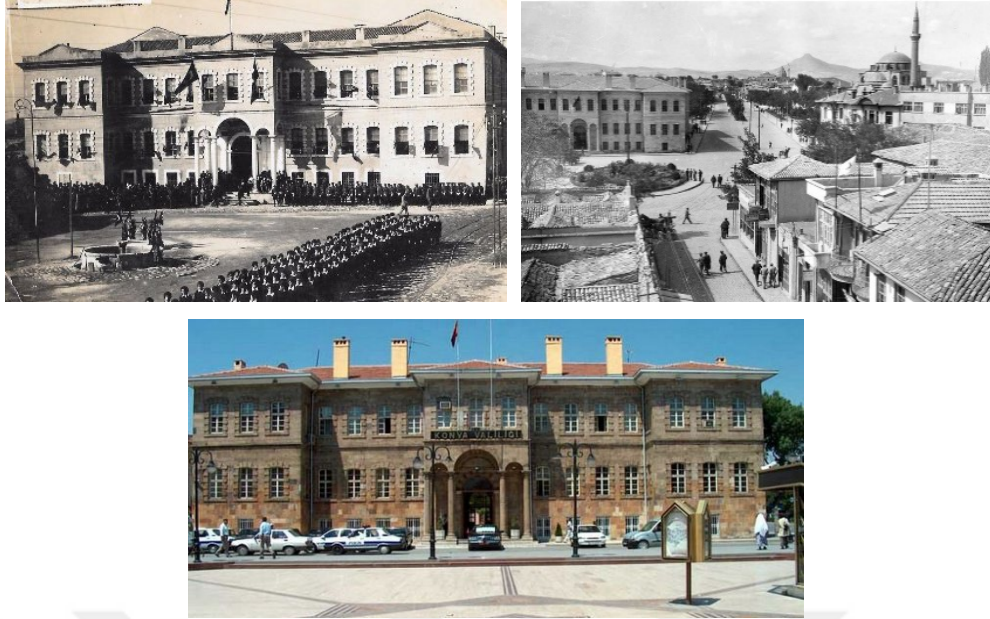
Şekil 3.1.2.1.29. Konya Postane binasına ait eski ve yeni fotoğraflar

3.1.3. Suçluluk-İnisiyatif Dönemi: Amaç

Okul öncesi yıllarda kendi gücünü öne sürmek, başkalarını idare etmek, onlara liderlik etmek, inisiyatif almak ve dünya üzerinde kontrole başlamak gibi özellikler geliştiren çocuk ve idari - hukuki yapılarıyla kent birbirine benzemektedir. Kent kavramı kalabalık toplulukların yönetimi ile yakından ilişkilidir. Politika kelimesi Antik Yunan'da şehir devleti anlamına gelen polisten türemiştir. Kentlerde eski dönemlerden kalan ve yönetimle ilişkilendirilen mekanların -meydanlar, yönetim yapıları (belediye, valilik, kaymakamlık), askeriye ait mekanlar, adliye- varlığı kentteki yönetim özelliğinin köklülüğünü yansıtmaktadır. Zamanla bu mekanların özellikleri değişse de kentin erken gelişim devrelerinde kullanılan idari yapılar kent hafızası açısından önemlidir.

3.1.3.1. Hukuk ya da Yönetim ile İlişkili Mekanlar

Konya'nın ilk idari merkezi Alâeddin tepesidir. III. Sultan Kılıçarslan (1156-1192) döneminde yapılmış ve Sultan Alâeddin Keykubad tarafından onarılıp genişletilmiş olan köşk merkezli idari yapı Osmanlılar tarafından Şerafettin Cami yakınındaki Bedelci sarayına taşınmıştır. 1867'de çıkan yangında harap olan Bedelci Sarayı yerine 1882'de yeni bir hükümet binası inşa edilmiştir (Uysal, 2004). Yapı, Konya'nın Cumhuriyet öncesi valilerinden Said Paşa döneminde, Konya dış kale duvarlarının taşları kullanılarak yapılmıştır (Şekil 3.1.3.1.1.). Mülakatlardan elde edilen verilere göre Hükümet Binası'nın inşaatı ile bu binanın önündeki meydan Hükümet Meydanı olarak anılmaya başlanmıştır (Hüseyin A., 76). Hükümet Meydanı idam cezasının uygulandığı dönemlerde idamların gerçekleştiği yerdir (Vesile Ş.; 75, Hatice Ş., 77). Bu yapı 1960'larda Adliye, Emniyet Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü vb. kamu kurumlarını içinde barındırmıştır (Yaşar B., 64; Hüseyin T., 71). Sonrasında kentin gelişmesiyle bina yetersiz kalmış ve birimler ayrılmıştır. Yapı günümüzde halen valilik binası olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.1.3.1.1. Konya Hükümet Konağı'nın (Valilik Binası) eski (üstte) ve yeni (altta) halleri

Adliye binası valilikten ayrıldıktan sonra 1960'lı yıllarda şimdiki Kent Meydanı olarak bilinen alana taşınmıştır. Taşıma esnasında alandaki sivil mimarlık yapıları ve konut dokusu temizlenmiştir. Bu yapının da yetersiz gelmesi sebebiyle 2008 yılında yeni Adliye Sarayı'na geçilmiştir (Şekil 3.1.3.1.2.). Kent Meydanı'nın yerinde bulunan Adliye Binası'nın yıkımı mülakatlardan sonuçlarına göre kentliler için önemli olmamış, bazıları güvenlik endişeleri sebebiyle kaldırılmasının gerekli olduğunu düşünmüştür.

Şekil 3.1.3.1.2. Kent Meydanı'nın yerinde bulunan eski Adliye Binası (solda) ve yeni Adliye Sarayı (sağda)

Konya Belediyesi'nin 1877'de Vilayet-i Belediye Kanunu'na göre kurulması, şehrin idaresi açısından önemli bir gelişmedir. Tevfikiye Caddesi'nin başlangıcında bugün Saray Çarşısının olduğu yerde Dedeler Hanı ve Zincirli Hanı yer almıştır. Bunların karşısında da kuyumcu çarşısı olarak kullanılan yerde belediye binası

bulunmuştur (Sözen ve Dülgerler, 1981; Oğuzoğlu, 1984; Odabaşı(2), 1998). Belediye, 1923 yılında Yusuf Şar'ın Konağı'na taşınmış ve bu yapı 1957 yılına kadar belediye binası olarak kullanılmıştır (Şekil 3.1.3.1.3.) (Uysal ve Özcan, 2012).

Şekil 3.1.3.1.3. Yusuf Şar Konağı'ndaki eski Konya Belediye binası

Yusuf Şar Konağı, Alâeddin tepesinin doğusunda ve Mevlâna Müzesi'ne bağlanan Alâeddin Caddesi'nin başlangıcında yer almıştır. Konak, 35 yıl Konya Belediye binası olarak hizmet verdikten sonra 1957 yılında artık gereksinimleri karşılamadığından değiştirilmesi için proje yarışması açılmıştır. Yarışma sonucunda tasarlanan bina, aynı yerde 1963'te hizmete açılmıştır (Şekil 3.1.3.1.4.). (Şekil 40), Belediye 1986 yılının sonlarına doğru Vatan Caddesi'ndeki yerine taşınmıştır (Şekil 3.1.3.1.5.), (Uysal ve Özcan, 2012). Yusuf Şar Konağı'nın yerindeki eski belediye binası ise uzunca bir süre Belediye olarak anılsa da sonradan Sabah dershanesi ve İş Bankası binası olarak kent belleğinde yer etmiştir. Vatan Caddesi'nde bulunan belediye binası günümüzde oradan da kaldırılmış yeni bina inşa edilene kadar fonksiyonlar geçici yerlerine taşınmıştır. 35 yılı aşkın süredir belediye binası olarak kullanılan alanın yıkımının kentsel bellekte bir yırtığa yol açabileceği düşünülmektedir. Alan diğer bazı örneklerde olduğu gibi bir süre belediye olarak anılmaya devam edecek sonrasında ise yeni işlevi hafızalarda yer etmeye başlayacaktır. Ancak bu yapı ve çevresinde yaşanmışlıkları olan kişilerin de anıları yapının unutulmuşu gibi zamanla solacaktır.

Şekil 3.1.3.1.4. 1963 yılından sonra yenilenen belediye binası (solda) ve günümüzde eski belediye binasında bulunan İş Bankası binası (sağda)

Şekil 3.1.3.1.5. Kısa süre önce yıkılan son Büyükşehir Belediye Binası

50 yaş ve üstü kullanıcıların hafızasında önemli bir yer edinmiş olan söz konusu mekanların bazıları unutulmuştur bazıları ise günümüzde halen eski işlevleri ile hatırlanmaktadır.

Bu mekânlardan bazıları 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da farklı isimlerle yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiştir (Çizelge 3.1.3.1.1.).

Çizelge 3.1.3.1.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanlar

Mekânın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Adliye Sarayı	7
Konya Hükümet Konağı	1
Hukuk Büroları	1
Eski Adliye	1

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.3.1.2.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.3.1.6.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.3.1.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanlara

Mekânın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Adliye Sarayı	27
Konya Valiliği	3

Şekil 3.1.3.1.6. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.3.1.3.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.3.1.7.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.3.1.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Adliye Sarayı	25
Konya Büyükşehir Belediyesi	4
Mimarlar Odası	1
Konya Valiliği	1
Konya Barolar Birliği	1

Şekil 3.1.3.1.7. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen hukuk ya da yönetim ile ilişkili mekanların kelime bulutuyla ifadesi

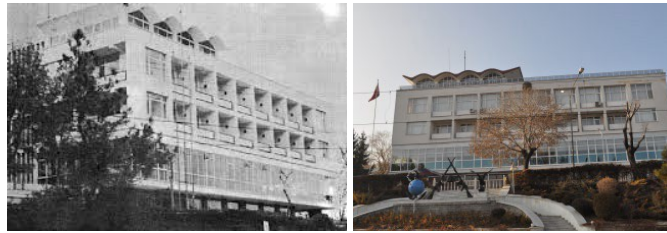
Anket sonuçlarına göre hukuk ve yönetimle ilişkili mekanlardan Yeni Adliye Binası kentliler tarafından oldukça kolay benimsenmiş ve hafızada yer etmiştir. 19. Yüzyıldan beri bellekte yaşayan Valilik Binası ise hala kentliler için önemli bir unsurdur. Yıkılmış olan Vatan Caddesi’ndeki Belediye Binası da henüz gençlerin hafızalarında bulunmaya devam etmektedir. Bu alana gelecek yapı geçmiştekine referans vermediği sürece kentsel bellek için sorun teşkil edeceği açıktır.

3.1.3.2. Askeriyeye Ait ya da Askeriye ile İlişkili Mekanlar

Konya kent merkezinde kent hafızasında yer etmiş askeriyeye ait pek çok yapı bulunmaktadır. İlk Orduevi Binası, 1927 yılında Fahrettin Paşa tarafından Askeri Kütüphane olarak inşa edilmiş (Şekil 3.1.3.2.1.), yıkılıncaya Orduevi binası olarak kullanılmıştır. 1960 yılında yıkılarak yerine yeni Ordu Evi inşa edilmiştir (Şekil 3.1.3.1.2.), (Uz ve Işık, 2010). Yapı, 2015 yılında yıkılıp Meram Yeni Yol ve Muhlis Koner Caddeleri'nin kesişiminde bulunan yeni yapıya (Şekil 3.1.3.2.3.), taşınana kadar Alâeddin tepesinde bulunmuştur. Mülakatlardan elde edilen verilere göre siviller giremse de askeriyede tanıdığı olanlar Ordu Evi'nden faydalanmıştır (Yaşar B., 64i Yahya Ö., 80, Hüseyin T., 71). Ancak Ordu Evi'nin halk üzerinde sembolik bir değeri vardır. Yıkılması kentliler tarafından üzüntüyle karşılanmıştır (Vesile Ş., 75).

Şekil 3.1.3.1.1. 1927 yılında yaptırılan Orduevi binası

Şekil 3.1.3.1.2. 1960 yılında yenilenen Orduevi binasının eski (sol) ve yıkılmadan önceki yeni (sağ) halleri

Şekil 3.1.3.1.3. Yeni Orduevi binası

Ordu evinin karşısında bulunan 2. Ordu komutanlığı Karargâh binası (Şekil 3.1.3.1.4.), da kent hafızasında yer etmiş bir diğer önemli askeri yapıdır. 1983 yılında 2. Ordu'nun Malatya'ya taşınmasıyla bir süre askeri öğrenci yurdu olarak hizmet veren, 2012 yılından 2019 yılına kadar da atıl vaziyette bulunan bina 2019 yılında yıkılmıştır. Mülakatlardan elde edilen verilere göre 2. Ordu Konya için hem sembolik hem de ekonomik olarak önemli olmuştur. Askeri nüfusun fazlalığı Konya piyasasını canlandırmıştır. Kaldırıldığında ise esnaf zarar görmüştür (Hüseyin T., 71; Memili T., 59). 2. Ordu'nun önünde cuma günleri düzenlenen bayrak töreni halk tarafından Alâeddin tepesinin eteklerinden izlenmiş, geçit töreni ve bando gösterisi halkın milli duyguları üzerinde etkili olmuş, hafızalarında etki bırakmıştır (Yahya Ö.; 80, Hüseyin T., 71; Serap Ü.,54; Vesile Ş., 75; Hüseyin A., 76).

Şekil 3.1.3.1.4. Konya eski 2. Ordu Binası

Meram yeni yol üzerinde bulunan 56. Bakım Fabrika Müdürlüğü (Havzan Ağır Bakım) askeri alanı da kaldırılan askeri alanlardan biridir (Vesile Ş.; 75 Fikret T.; 79 Hüseyin A.; 76). Yerine ise bir bölge parkı yapılması planlanmaktadır. Bunun dışında Mülakatların sonuçlarına göre Dutlukır askeri alanı, Aslanlı Kışla, Tıp Fakültesi'nin üzerindeki cephanelik, Ordu Çeşmesi, Hava Üssü, eskiden Saray Çarşısı yakınlarında olan Jandarma hafızada yer etmiş diğer önemli alanlardır.

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz askeriye ait ya da askeriye ile ilişkili mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.3.2.1.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.3.2.5.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.3.2.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen askeriye ait ya da askeriye ile ilişkili mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Orduevi	4
Meram Yeni Yol Lojmanları	2
Konya Subay Orduevi	2
Hava Lojmanları	2
3. Ana Jet Üssü	2
Meram Yeni Yol Askeri Bölgesi	1
Orgeneral Cemal Tural Lojmanı	1
Ordu Pazarı	1
Meram Orgeneral Tural Kışlası	1
Konya Ana Jet Üssü	1
Askeri Hastanesi	1
2.Ordu Binası	1

Şekil 3.1.3.2.5. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen askeriye ait ya da askeriye ile ilişkili mekanların kelime bulutu ile ifadesi

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz askeriye ait ya da askeriye ile ilişkili mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.3.2.2.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.3.2.6.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.3.2.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen askeriye ait ya da askeriye ile ilişkili mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Ordu Evi	9
Meram Askerlik Şubesi	4
Hava Lojmanları	3
Orgeneral Cemal Tural Lojmanı	2
Konya Hava Üssü	2
Meram Yeni Yol Lojmanları	1
Personel Okulu	1
Konya Topçu Alayı	1
Karatay İlçe Jandarma Binası	1
Dutlukır	1
Eski Ordu Evi	1
Ağır Bakım	1

kullanılmasa da geçmişte yeni bir alışveriş yöntemini tanımlayan bu yapı hatıralarda derin bir ize sahiptir. Ancak günümüzde gençler tarafından büyük ölçüde bilinmemekte kentsel hafızadan silinmeye başlamaktadır. Günümüzde çoğunla askeri alanlar olarak lojmanlar hatırlanmaktadır.

3.1.4. Yetersizlik-Azım Dönemi: Yetkinlik

Çocuklar erken okul yıllarında başarılarından aldıkları gurur ile enerji ve coşkuyla sahip olmaktadır. Çocukluk ve gençlik enerjisinin yansıtıldığı, bu dönemle ilişkilendirilebilecek mekanlar kentsel hafızada yer tutmaktadır. Bu alanlara örnek olarak spor mekanları verilebilmektedir.

3.1.4.1. Spor Mekanları

50 yaş ve üstü kullanıcılarla yapılan mülakatlardan elde edilen verilere göre Atatürk Stadyumu Konya'nın spor mekânı denildiğinde hafızalara ilk gelen mekandır. Kent hafızasında önemli bir yer edinmiştir. Konya'da futbolun geçmişi 1920'li yıllara dayanmasına rağmen stadyum yapılana kadar futbol oyunları Mülakatlardan elde edilen verilere göre Çamlı Bahçe'de, Meram Yeni Yol'da, Emniyet Müdürlüğü'nün bulunduğu arsada oynanmıştır (Recep F., 64). 1940'lı yılların sonunda nizami ölçülere sahip bir stadyumun eksikliği ciddi anlamda hissedilmiştir. Dönemin mülki amirleri ve siyasetçilerinin girişimleri ile 1949'da Konya Şehir Stadyumu'nun temeli atılmış, 1952 yılında faaliyete geçmiş, çeşitli eklemelerle genişlemiştir. 2004 yılında kullanım hakkı ücretsiz olarak Konyaspor'a verilmiştir. 1978 yılına kadar Şehir Stadyumu, 1978 yılından 1979 yılına kadar İnönü Stadyumu, 1980 yılında ise Bölge Danışma Kurulu Kararı ile Atatürk Spor Sitesi adını alan Atatürk Stadyumu, 2004 yılındaki kiralamanın ardından Konya Büyükşehir Belediyesi Atatürk Stadyumu ismini almıştır. 2014 yılında Konya spor yeni Konya Büyükşehir Belediye Stadyumuna taşınmıştır (3.1.4.1.1.). Bu tarihte Boks, Judo, Karate, Jimnastik antrenman salonları, 100. Yıl Spor Salonu, Atatürk Spor Salonu, 2 No'lu çim saha, otopark haline getirilmiş, amatör kulüplerin antrenman için kullandığı 3 No'lu Saha, tenis kortları, atletizm pisti, veledrom bulunan spor kompleksi hizmet etmeye devam etmiştir. Günümüzde ise alan tamamen yıkılmış durumdadır, yerine bir park alanı yapılmaktadır (İsmet K., 63).

3.1.4.1.1. Konya Atatürk Stadyumu (solda) ve Konya Büyükşehir Stadyumu (sağda)

Mülakatlardan elde edilen bilgilere göre Konya Atatürk Stadyumunda basketbol, tenis, boks, güreş ve benzeri sporlar da yapılmaktadır. İki yüzme havuzu, üç futbol sahası ve veledrom dışında tribünlerin altında diğer branşlar ve amatör takımlar için spor yapma imkanı vardır. Amatör maçlar bile oldukça yoğun bir kitle tarafından takip edilmiştir. Pek çok milli sporcu bu tesislerde yetişmiştir (İsmet K., 63 Hüseyin T., 71). Valiliğin önünden istasyona kadar mezarlıklar olduğu ve stadyum yapımında bunlar kaldırıldığı için halk Konya Spor'un yenilmesinin sebebini mezarlık üstünde futbol oynanmasına bağlanmıştır (Hüseyin T., 71).

Atatürk Stadyumu merkezi bir yerdedir ve ulaşımı kolaydır. Okulların birçoğu buraya yakındır. Okuldan çıkanla çocuklar burada spor yapabilmıştır. Cep telefonu gibi bir iletişim aracının olmadığı dönemlerde gençler için bir buluşma alanı olmuştur. Halk da burayı spor yapmak için kullanmış hem de çocuklarını spor yapmak için getirmişlerdir. Kompleksin içinde lokaller, çay bahçeleri, vardır (Yahya Ö.; 80, Nuran Ö., 75; Nezihe S., 65). Spor dışında eğlenme ve dinlenme fonksiyonunu da içermiş, bir spor mekanı olmasının yanında sosyalleşme ve tanışma mekanı da olmuş (Vesile Ş., 75) ve bu durum holiganlığın önüne geçmiştir. Stadyumun yıkılması hazırlıksız olmuştur. Yeni spor tesisleri yapılmış olsa da stadyum gibi kent merkezinde tüm işlevleri bünyesinde toplamış sosyal bir kompleks başarılı olamamış, yıkım halk için üzüntü kaynağı olmuştur (İsmet K., 63; Hüseyin T., 71)

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz spor mekanlarına bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (3.1.4.1.1.) ve kelime bulutuyla (3.1.4.1.2.) ifade edilmiştir.

3.1.4.1.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen spor mekanları

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Stadyum, Spor Kompleksi, Veledrom Vb.	
Konya Büyükşehir Stadyumu	23
Konya Atatürk Stadyumu	21
Cumhuriyet Stadyumu	1
Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol Vb. Sahaları Tenis Kortları Vb.	
Atatürk Stadyumu Tenis Kortu	4
Konya Stadyum	3
Meram Anadolu Lisesi Sahası	1
100 .Yıl Spor Salonu	1
Yüzme Havuzu, Su Sporları Merkezi Vb.	
Yeşil Beyaz Spor Tesisi	3
Atatürk Stadyumu Yüzme Havuzu	2
Marmara Sportif Yaşam Merkezi	1
Konya Stadyumu	1
Green Word Spor Salonu	1
Dedeman Otel Havuz	1
Spor Salonu, Dans Kulübü, Spor Kulübü, Atletizm, Jimnastik Ve Dövüş Ve Savunma Sporları Kulüpleri Vb.	
Atatürk Stadyumu Jimnastik Kulübü	1
Binicilik Tesisi Vb.	
Atlıhan	2
Paten, Kaykay, Artistik Bisiklet Pistleri Vb.	
Kule Site	1

3.1.4.1.2. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen spor mekanlarının kelime bulutuyla ifadesi

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz spor mekanlarına bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (3.1.4.1.2.) ve kelime bulutuyla (3.1.4.1.3., 3.1.4.1.4.) ifade edilmiştir.

3.1.4.1.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen spor mekanları

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Stadyum, Spor Kompleksi, Veledrom vb.	
Konya Büyükşehir Stadyumu	57
Konya Atatürk Stadyumu	7
Selçuklu Stadyumu	2
Yüzüncü Yıl Spor Salonu	1
Rota Spor Salonu	1
Mega Spor Salonu	1
Kongre Ve Spor Kompleksi	1
Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol Vb. Sahaları Tenis Kortları vb.	
Yüzüncü Yıl Spor Salonu	3
Konya Büyükşehir Belediye Stadyumu	2
Selçuklu Stadyumu	1
Selçuk Üniversitesi Spor Tesisleri	1
Meram Sanayi Halı Saha	1
Konya Tenis Ve Dağcılık Kulübü	1
Hakim Spor Arena	1
Eğitim Fakültesi Halı Sahası	1
Dedeman Otel Masa Tenisi	1
Aydınlık Evler Halı Saha	1
Konya Atatürk Stadyumu	1
Yüzme Havuzu, Su Sporları Merkezi vb.	
Konya Atatürk Stadyumu Yüzme Havuzu	5
Dedeman Otel Yüzme Havuzu	4
Yeşil Beyaz Yüzme Havuzu	3
Rota Yüzme Havuzu	3
Hamle Yüzme Havuzu	3
Beyhekim Yüzme Havuzu	2
Azra Tatil Köyü Yüzme Havuzu	2
Yüzde Yüz Yüzme Havuzu	1
Yazır Yüzme Havuzu	1
Selçuklu Yüzme Havuzu	1
Selçuk Üniversitesi Kampüsü Yüzme Havuzu	1
Sancak Yüzme Havuzu	1
Rixos Havuzu	1
Rabia Spor Merkezi	1
Mega Yüzme Havuzu	1
Max Time Yüzme Havuzu	1
Marmara Yüzme Havuzu	1
Hakim Konakları Yüzme Havuzu	1
Spor Salonu, Dans Kulübü, Spor Kulübü, Atletizm, Jimnastik Ve Dövüş Ve Savunma Sporları Kulüpleri vb.	
Wo Kulüp Kent Plaza	1
Konya Atatürk Stadyumu	1
Mega Spor Salonu	1
Maxtime Spor Merkezi	1
Dedeman Otel	1
Binicilik Tesisi vb.	
Atlıhan	6
Selçuk Üniversitesi Binicilik Tesisi	4
Sobe	1
Paten, Kaykay, Artistik Bisiklet Pistleri vb.	
Kule Site 42 Eğlence Parkı	3
Selçuklu Bisiklet Tesisleri	1

3.1.4.1.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz spor mekanları

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Stadyum, Spor Kompleksi, Veledrom vb.	
Konya Büyükşehir Belediye Stadyumu	30
Yeşil Beyaz Spor Salonu	1
Selçuk Üniversitesi Spor Tesisi	1
Marmaray Spor Kompleksi	1
Konya Atatürk Stadyumu	1
Kongre ve Spor Merkezi	1
Dedeman Otel	1
Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol Vb. Sahaları Tenis Kortları vb.	
Konya Büyükşehir Belediye Stadyumu Spor Tesisi	1
Yazır Spor Tesisleri	1
Konya Atatürk Stadyumu	1
Selçuklu Belediyesi Kapalı Spor Kompleksi	1
Yüzme Havuzu, Su Sporları Merkezi vb.	
Yeşil Beyaz Yüzme Havuzu	9
Dedeman Yüzme Havuzu	4
Olimpiyat Yüzme Havuzu	2
Hamle Yüzme Havuzu	2
Dedeman Otel Yüzme Havuzu	2
Yazır Yüzme Havuzu	2
Selçuk Üniversitesi Yüzme Havuzu	2
Rota Yüzme Havuzu	2
Selçuklu Belediyesi Sancak Yüzme Havuzu	1
Maxpora	1
Marmara Sportif Yaşam Merkezi	1
Atatürk Konya Stadyumu Yüzme Havuzu	1
Greenworld Spor Merkezi	1
Bayırdiamond Otel Yüzme Havuzu	1
Spor Salonu, Dans Kulübü, Spor Kulübü, Atletizm, Jimnastik Ve Dövüş Ve Savunma Sporları Kulüpleri vb.	
Yeşil Beyaz Spor Salonu	2
Yüzde Yüz Spor Merkezi	1
Yazır Spor Salonu	1
Studio Ritim	1
Selçuklu Spor Merkezi	1
Selçuklu Belediye Spor Salonu	1
Run Up Spor Salonu	1
Rabia Spor Salonu	1
Karatay Spor Ve Kongre Merkezi	1
Hamle Spor Salonu	1
Dedeman Oteli	1
Bayırdiamond Otel Spor Salonu	1
Binicilik Tesisi vb.	
Atlıhan	9
Sobe	1
Paten, Kaykay, Artistik Bisiklet Pistleri vb.	
Selçuklu Bisiklet Parkı	1
Sancak Bisiklet Pisti	1
Kipa	1

Anketten elde edilen sonuçlara göre bir dönem tüm spor faaliyetlerini kapsayan bir merkez olan ancak günümüzde yıkılan Konya Atatürk Stadyumu gençlerin hafızalarında yaşamaya devam etse de anıların zamanla unutulmaya başladığı görülmektedir. Bunun yanında yeni yapılan Konya Büyükşehir Stadyumu bir spor kompleksi olarak olmasa da stadyum olarak kent belleğinde yer etmeye başlamıştır. Atatürk Stadyumu içinde bulunan spor salonları, yüzme havuzları yerel olarak özel işletmeler, oteller ve belediye tesislerine dağılmıştır. Kentin şekillenmesinde önemli bir bellek unsuru olan Atatürk Stadyumu'nun yerine yapılacak olan Millet Bahçesi'nin alanın geçmişine referans vermediği taktirdi söz konusu amneziyi artıracığı ve bellekte boşluklara yol açacağı düşünülmektedir.

3.1.5. Karmaşası-Kimlik Dönemi: Bağlılık

Kişilerin ergenlik döneminde belirginleşmeye başlayan, onları diğerlerinden ayıran belli başlı kimlik özellikleri olduğu gibi kentlerde de yalnızca onlara özgü hafıza unsurları vardır. Varlığı günlük yaşam içinde çoğu kez fark edilmese de kent kimliği açısından oldukça önemli olan bu elementlerin kayboluşu kentin kendine has kimliğini tehlikeye atmaktadır. Kentlerde hafızayı besleyen hafıza siteleri, anıtlar, heykeller, gelenekler bu hafıza unsurlarına örnek verilebilmektedir. Konya için Merac'el Bahreyn ve Atatürk Anıtı bu kapsamda değerlendirilebilecek örnekler arasındadır.

3.1.5.1. Anıt Mekanları

Şems 1244 yılında Konya'ya geldiğinde bir gün Mevlana'nın ana cadde üzerinde geçişi sırasında onun karşısına çıkmış ona sorular sormuş ve aldığı cevaplar karşısında heyecanlanarak kendinden geçmiştir. Şemsle Mevlana'nın ilk kez buluştukları bu yere Mevleviler Rahman suresinde geçen iki denizin buluştuğu yer anlamına gelen Merac'el Bahreyn adını vermişler ve etrafını çevreleyerek bir anı mekanı haline getirmişlerdir. Akşamları orada kandil yakmışlardır. Cumhuriyet döneminde tekke ve zaviyelerin kaldırılmasıyla kandil gönderilmesi durdurulmuş, Alâeddin Caddesi'ndeki Maarif Evleri'nin yapılması ile tam yeri de kaybolmuştur. Günümüzde Öğretmen Evi'nin yan tarafında bir anıtlarla temsil edilmektedir (Şekil 3.1.5.1.1.) (Şahin, 2012).

Şekil 3.1.5.1.1. Merac'el Bahreyn heykeli

Cumhuriyet'in ilanından sonra, Konya Belediye Meclisi Konya'da bir Atatürk heykeli yapılmasına karar vermiştir. Anıtın yer seçimi için ise kentin batısında yer alan ve dönemin kent girişi niteliğine sahip istasyon ile kent merkezini bağlayan istasyon caddesi uygun bulunmuş; bu alan üzerinde yer alan Konya Ziraat Abidesi'nin de kaide olarak kullanılmasına karar verilmiştir (Dülgerler ve Yenice, 2008).

Atatürk heykeline kaide olarak kullanılmasına karar verilen, Konya Ziraat Abidesi, 1915-1917 yılları arasında, Konya valisi Muammer Bey'in girişimleri ile ziraat alanında çalışan Konyalı kadınlar için bir anıt olarak planlanmıştır (Osma, 1998). Konya Ziraat Abidesi, Mimar Muzaffer Bey tarafından tasarlanmıştır yapımına başlanan anıt Mimar Muzaffer'in ölümüyle tamamlanamamıştır (Gezer, 1984). Anıtın Atatürk Anıtı'na (Şekil 3.1.5.1.2.) dönüştürülmesi ise Avusturyalı heykeltıraş H. Krippel tarafından yapılmıştır (Osma, 1998).

Şekil 3.1.5.1.2. Konya Atatürk Anıtı'nın eski (solda) ve yeni (sağda) hali

3.1.5.2. Milli Bayramlar - Önemli Günlerin Kutlandığı Mekanlar

Mülakat verilerine göre milli bayramlar, Konya'da coşkuyla kutlanmıştır. 19 Mayıs ve 23 Nisan bayramlarının ana merkezi Atatürk stadyumu olmuştur (Yaşar B., 64; Serap Ü.,54; Vesile Ş., 75; Memili T., 59), okullarda da törenler düzenlenmiştir.

Çizelge 3.1.5.2.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) milli bayramlar - önemli günlerin kutlandığı mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Anıt Meydanı	12
Konya Atatürk Stadyumu	7
Tantavi Hanı	1
Konya Büyükşehir Belediye Stadyumu	1
Kılıçaslan Meydanı	1

Şekil 3.1.5.2.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) milli bayramlar - önemli günlerin kutlandığı mekanların kelime bulutu ile ifade edilmesi

Yapılan anket sonuçlarına göre geçmişte bayram ve özel günlerin kutlandığı alanlar deyince akla gelen mekanlar bugün de gençler arasında geçerliliğini korumaktadır. Ancak buna ek olarak yapılan kültür ve kongre merkezleri de kentsel hafızada yer etmeye başlamıştır.

3.1.6. Soyutlama-Yakınlık Kurma Dönemi: Sevgi

Erken yetişkinlik çağında soyutlanma ve yoksunluk hissetmemek için ilişkilerin keşfedilmesi önemlidir. Ailenin koruyucu ortamından çıkan birey kentin kamusal alanında yabancılarla yalnız başına ilk kez karşılaşır. Kent içinde eğlence ve yeme içme fonksiyonlarını içinde barındıran alanlar bu dönemle ilişkilendirilebilir.

3.1.6.1. Yeme-İçme ve Eğlence Mekanları

Park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb.

17. yüzyılda Mevlevi tekkesine ait Dede Bahçesi adında tarihi bir bahçe vardır (Şekil 3.1.6.1.1.). Bu bahçe Mevlevi ayinleri için yazlık olarak kullanılmıştır. Mevlâna Dergahı'na bağlı kişilerin, havuzu etrafında meclisler kurduğu, sema gösterileri tertip ettiği “Dede Bahçesi” Cumhuriyet döneminde Belediye Başkanlığına devredilmiş, böylece 1970 yılında açılan Konya Fuarı'nın çekirdeği oluşturulmuştur. Mülakatlardan elde edilen verilere göre Dede bahçesi Konya'daki eğlence yaşamı için hep önemli olmuştur (Yahya Ö., 80, Hüseyin T., 71 Hüseyin A., 76 Memili T., 59 Fikret T., 79 Hatice Ş., 77). Hem çay bahçesi hem restoran olarak hizmet vermiştir. Gündüz kadınlar için matinelere gece ise erkek-kadın karışık olarak eğlenceler düzenlenmiştir. Canlı müzik eşliğinde danslar edilmiş, dönemin ünlü sanatçıları tarafından konserler verilmiştir. Kimi zaman nişan ve düğünler burada düzenlenmiştir. Fuar alanının açılmasından sonra eski ihtişamını kaybetmiş, danslar ve eğlenceler azalmıştır (Vesile Ş., 75).

Şekil 3.1.6.1.1. Tarihi Dede Bahçesi

Konya Fuar'ı genellikle Ağustos-Eylül aylarında faaliyete geçen içinde: havuzlar, çay bahçesi, lunapark, gezinti yolları, oturma birimleri barındıran bir fuar ve rekreasyon alanıdır (Şekil 3.1.6.1.2.), (Polat ve Önder, 2004). 2009 yılında bu alanda Kültür Park adında bir kent parkı inşa edilmiştir, günümüzde de park olarak kullanılmaktadır (Şekil 48).

Şekil 3.1.6.1.2. Eski Konya Fuarı (solda) ve yerine inşa edilen Kültür Park (sağda)

Mülakat verilerine göre Konya için önemli diğer bir eğlence mekânı Gar

Bahçesi'dir (Yaşar B., 64; Fikret T., 79). 1960'lı yıllarda tarihi gar yapılarının arkasında ince uzun yeşil bir bahçe olarak tanımlanmaktadır.(Vesile Ş., 75; Hatice Ş., 77) Konserlerin düzenlendiği, dönemin ünlü sanatçıların sahne aldığı, dans gösterilerinin düzenlendiği bir mekandır (Yahya Ö., 80; Hüseyin T., 71; Hüseyin A., 76). Haftada 1 gün gündüzleri kadınlar için matinelere düzenlenmiştir. Evden getirdikleri yiyecekler ve buradan aldıkları içecekler ile kadınlar müzikli eğlencelere katılmıştır. Geceleri restoran olarak çalışan bahçede kimi zaman düğünler de yapılmıştır (Hatice Ş., 77).

Meram Aile Çay Bahçesi (Nezihe S., 65; Nuran Ö., 75; Vesile Ş., 75; Hatice Ş., 77, Serap Ü., 54; Hüseyin T., 71; Hüseyin A., 76; Fikret T., 79) de Gar Bahçesi ve Dede Bahçesi gibi hem restoran hem de çay bahçesi olarak işletilen müzikli eğlence mekanlarındandır. Kadınların yiyecek getirip altın günleri yaptıkları bir yer olarak da kullanılmıştır. Çevresindeki ağaçlar ve güllerle keyifli ve huzurlu bir mekân olarak tanımlanmaktadır (Nezihe S., 65; Nilüfer K., 66).

Alâeddin tepesindeki çay bahçeleri (Yahya Ö., 80; Hüseyin T., 71; Hüseyin A., 76), zaferdeki camlı köşk, trafik parkı olarak da bilinen karayolları parkı sıklıkla gidilen mekanlardır (Memili T., 59; Serap Ü.,54). Askeriyede çalışan ya da tanıdığı olanlar için Ordu evi restoran ve eğlence mekânı olarak gidilen yerlerden olmuştur (Vesile Ş., 75). Aynı şekilde DSİ'nin bahçesi de yine herkese açık olmamakla birlikte DSİ'de çalışanlar ve tanıdıkları için mangal yakılan bir mekandır. DSİ yapısından önce de bu alan kır kahvesi olarak kullanılmıştır (İsmet K., 63). Tenis kortu da bir spor mekânı olarak işlev görmesinin yanında yalnızca tenis kulübü üyelerinin alındığı önceden rezervasyonla girilebilen nezih bir eğlence ve yeme içme mekânıdır (Nuran Ö., 75; Hüseyin A., 76).

Konya'da dışarıda yemek yemek ya da misafirleri dışarıda ağırlamak ayıp karşılandığı sonucu çıkmıştır. Dolayısıyla yalnızca yemek yenilen ve restoran olarak hizmet veren mekanlar azdır. "Gelin alışverişi" sırasında bedesten ve Mevlâna civarındaki kebabçılara özellikle Hacı Şükrü'ye gidilmekteydi (Yaşar B., 64; Yahya Ö., 80; Hatice Kübra Ç., 62). Fatih, Çamlıca, Ankara, şölen gibi pastaneler önemliydi. Pastanelerde genelde oturulmaz, yürüyerek dondurma yemek ayıp karşılandığı için yalnızca dondurmak yemek amacıyla oturulurdu. 1990'lı yıllardan sonra kafeler açılmaya ve restoranların sayısı artmaya başlamıştır.

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. 50 yaş altı kentlilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.1.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.3., Şekil 3.1.6.1.4.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.6.1.3. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen park, bahçe vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Şekil 3.1.6.1.4. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Çizelge 3.1.6.1.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekamı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Park, bahçe vb.	
Kültür Park (Fuar) Alanı	9
Alâeddin Tepesi	7
Nene Hatun Parkı	5
Trafik Parkı	4
Kozağaç Parkı	4
Evliya Çelebi Parkı	3
Şehir Parkı	2
Selahattin Eyyubi Parkı	2
Meram Bağları	2
Mahmuriye Parkı	2
Kelebekler Vadisi	2
Birlik Parkı	2
Türk Yıldızları Parkı	1
Şefikcan Parkı	1
Sille Baraj Park	1
Rahmet Ormanı	1
Olimpiyat Parkı Gibi	1
Millet Bahçesi	1
Meram Yeni Yol	1
Meram Dere	1
Meram Çay Bahçeleri	1
Melikşah Parkı	1
Kanyon Park	1
Dutlukırı Piknik Alanı	1
Dumlupınar Parkı	1
Belediye Parkı	1
Çay bahçesi, kafe, restoran vb.	
Alaaddin Tepesi Çay Bahçeleri	6
Meram Aile Çay Bahçesi	3
Dede Çay Bahçesi	3
Nenehatun Parkı	2
Türkmenoğlu Çay Bahçesi	1
Şifa Lokantası	1
Şefikcan Kafem	1
Sille Kafem	1
Mevlana Etrafındaki Lokantalar	1
Meram Yeniyol'daki Kafeler	1
Meram Tavusbaba Kafeteryası	1
Meram Bağları	1
Kukla Kebap	1
Huzur Evi Karşısı Çay Bahçeleri	1
Hilal Işkembe	1
Cemo Etlikmek	1
Camlı Köşk	1

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.2.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.5., Şekil 3.1.6.1.6.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.6.1.5. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen park, bahçe vb. mekanların kelime bulutuyla ifade edilmesi

Şekil 3.1.6.1.6. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlar

Çizelge 3.1.6.1.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Park, bahçe vb.	
Kültür Park	14
Alâeddin Tepesi	14
Ecdat Parkı	12
Şehir Parkı	10
Evliya Çelebi Parkı	8
Adalet Parkı	7
Türkyıldızı Parkı	5
Konya Şehir Parkı	4
Karatay Şehir Parkı	4
Fuar Alanı	4
Dutlukır Millet Bahçesi	4
Birlik Parkı	4
Şefikcan Parkı	3
Tavusbaba	2
Selahattin Eyyubi Tepesi	2
Olimpiyat Parkı	2
Nene Hatun Parkı	2
Kozagaç Parkı	2
Trafik Parkı	1
Tenis Kort	1
Nenehatun Parkı	1
Meram Çay Bahçeleri	1
Meram Bağları	1
Mahmuriye Parkı	1
Kent Ormanı	1
Kelebekler Vadisi	1
Karaaslan Parkı	1
Kanyon Park	1
Japon Parkı	1
Hocacihan Anadolu Parkı	1
Aydın Çavuş Huzur Parkı	1
Akyokuş	1
Akkonak	1
Afra Avm Parkı (Necmettin Erbakan Parkı)	1
Çay bahçesi, kafe, restoran vb.	
Kafem	8
Asya Lahmacun	6
Zafer Camlıköşk Çay Bahçesi	5
Meram Son Durak Çay Bahçeleri	4
Alaaddin Tepesi Çay Bahçeleri	4
Zafer'deki Kafeler	3
Şefikcan Kafem	3
Alaaddin Çay Bahçeleri	3
Akyokuş Kafem	3
Şifa Restoran	2
Nevizade Kafe	2
Meram Yeni Yol Çay Bahçeleri	2
Kule Site Çay Bahçesi	2
Evliya Çelebi Parkı	2
Cemo Etliemek	2
Tavus Baba Çay Bahçesi, Restoran	1

Taka Restoran	1
Akyokuş	1
Kültürpark	1
Kafem Tramvay	1
Istanbul Pastanesi	1
Havzan Etli Ekmek	1
Gedavet Parkı	1
Ecdat Parkı	1
Dede Çay Bahçesi	1
Afra Avm Çay Bahçesi	1
Adese Çay (Ihlamur) Bahçesi	1

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.3.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.7., Şekil 3.1.6.1.8.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.6.1.7. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen park, bahçe vb. mekanlar

Şekil 3.1.6.1.8. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlar

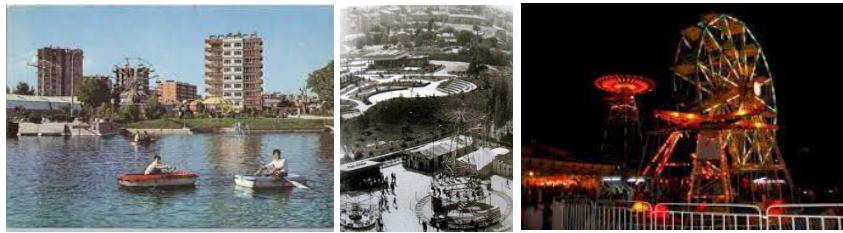
Çizelge 3.1.6.1.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekamı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Park, bahçe vb.	
Adalet Parkı	9
Şehir Parkı	7
Nenehatun Parkı	6
Evliya Çelebi Parkı	6
Japon Parkı	5
Kelebekler Vadisi	4
Karatay Şehir Parkı	3
Zafer	2
Türk Yıldızları Parkı	2
Trafik Parkı	2
Kültür Park	2
Karaaslan Piknik Alanı	2
Dutlukır	2
Birlik Parkı	2
Sille Tabiat Parkı	1
Sille	1
Selahattin Eyyubi Tepesi	1
Meram	1
Konya Birlik Parkı	1
Kayalipark	1
Hobi Bahçesi	1
Hayvanat Bahçesi	1
Dede Bahçesi	1
Alaaddin Tepesi	1
Akyokuş	1
80 Binde Devrialem	1
Çay bahçesi, kafe, restoran vb.	
Alaaddin Çay Bahçeleri	5
Nevizade Kafe Restaurant	4
Kulesite Avm	4
Kafemler	4
Kafem Akyokuş	3
Hacı Şükrü Lokantası	3
Taka Restoran	2
Öğretmenevi	2
Evliya Çelebi Parkı	2
Yıldız Parkı	1
Yenice Parkı	1
Tiritci Mithat	1
Tavus Baba Resturant	1
Taka Karadeniz Mutfağı	1
Real Avm	1
Meram Kafem	1
Meram Bağları	1
Meram Aile Çay Bahçesi	1
Kulesini Lokantası	1
Kocatepe Kahve Evi	1
Japon Parkı	1
Dede Bahçesi	1
Camlı Köşk	1
Bolu Lokantası	1

Anket sonuçlarına göre kent içerisinde Alâeddin Tepesi ve buradaki çay bahçeleri, Konya Trafik Parkı, Meram Aile Çay Bahçesi, Fuar alanı ve Dede Bahçesi, gibi mekanlar hem kentsel bellekte hem de mekansal olarak yakın işlevlerle korunmuştur. Meram Aile Çay Bahçesi'nin yerini Belediye'ye ait bir işletme almış ve çevresine çeşitli kafeler, restoranlar kurulmuş, Fuar alanı Kültür Park olarak yeniden düzenlenmiş, Dede Bahçesi ve Trafik Parkı yine Belediye tarafından işletilmeye başlanmış olsa da bu mekanlar eskiden olduğu kadar önemli bir şekilde anılarda yer bulmaktadır. Eskiden hafızada yer alan Gar Bahçesi ve Tenis Kortu genç kentliler tarafından unutulmuş, Camlı Köşk ismen hafızalarda kalsa da kaldırılıp yerine rekreasyon alanları yapıldıktan sonra unutulmaya başlamıştır. Bu durum kentsel bir amneziye yol açmıştır. Kent içerisinde dağılmış vaziyette bulunan, Kafem adı verilen Belediye'ye ait kafeler, Zafer Yürüyüş Yolu çevresindeki kafeler son yıllarda kent belleğinde önemli olmuştur. Bunun dışında Nene Hatun, Ecdat, Şehir, Adalet, Evliya Çelebi, Japon, Kelebekler Vadisi gibi yeni inşa edilen parklar hafızada yer etmeye başlamıştır.

Lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb.

Mülakatlardan elde edilen sonuçlara göre Konya'da ilk lunapark ve eğlence parkları Tarla mahallesi yakınlarında ve Muhacir Pazarı'nda (Hüseyin T., 71) sonra da fuar alanında (Yaşar B., 64) açılmıştır. Konya fuarının açık olduğu zamanlarda mevsimlik olarak kurulmuş ve yaklaşık bir ay açık kalmıştır (Yahya Ö., 80). Kimi zaman istek üzerine 15 gün daha uzatılmıştır. Sonradan sürekli açık kalmaya başlamıştır (Serap Ü., 54) (Şekil 3.1.6.1.9.).

Şekil 3.1.6.1.9. Eski Konya fuar alanı ve içinde bulunan eğlence parkı

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.4.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.10.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.4. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb. mekanlar

Mekânın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Kültürpark (Fuar) Lunapark	37
Afra Alışveriş Merkezi Bowling Salonu	4
Real (M1) Avm Lunapark	3
Kule Site Oyun Parkı	3
Şehir Parkı Lunapark	2
Konya Aquapark	2
Meram Bağları Lunapark	1
Kent Plaza Oyun Parkı	1

Şekil 3.1.6.1.10. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.5.) ve kelime bulutuyla Şekil (3.1.6.1.11.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.6.1.12. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Anket sonuçlarına göre uzunca bir dönem kentsel bellekteki önemini koruyan Fuar alanı (Kültür Park) içerişindeki eğlence parkının buradan kaldırılması kentsel bir unutuşu tetiklemiştir. Bir süre genç kentliler tarafından aynı canlılıkta hatırlansa da günümüze yaklaştıkça anılardaki yerini büyük ölçüde yitirmiştir. Eğlence parkları alışveriş merkezlerine ve park alanlarına dağılmıştır.

Konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb.

Mülakat verileri Konya halkının önemli eğlence aktivitelerinden birinin sinemalar olduğunu göstermektedir (Nuran Ö., 75; Süleyman S., 74). Televizyonun yaygınlaşmasından önce oldukça popüler olan sinemalarda yalnızca film gösterimleri değil tiyatro temsilleri, illüzyon gösterileri de yapılmış ve konserler verilmiştir (Vesile Ş., 75; Hüseyin A., 76) . Kimi zaman yapılan konser ve gösteriler halk arasında o kadar büyük bir yankı bulmuştur ki okuldan dahi kaçılarak bunlar izlenmeye gidilmiştir. Kışın kapalı salonlarda yazın ise açık salonlarda gösterimler yapılmıştır. Sinema reklamları önce fayton sonra ise taksilerin arkasına asılan veya sırtta taşınan tabelalar ile yapılmış, zil çalınarak filmler tanıtılmıştır (Vesile Ş., 75). O dönemde sinemalarda iki film gösterilmiştir. Yazlık sinemalarda localarda oturmak, tahta sandalyenin üzerine minder kiralamak, çekirdek ve leblebi yemek, kışık sinemalarda gazoz içmek gibi aktiviteler hafızalarda kalmıştır (Serap Ü.,54; Vesile Ş., 75). Televizyonun yaygınlaşması ve yazlık sinemaların buldukları alanların kıymetli arsalar haline dönüşmesi gibi sebeplerle teker teker yıkılan sinemaların yerine çok katlı apartmanlar ve iş merkezleri yaptırılmıştır.

Konya’da İlk sinema filmi 1910 yılında gösterilmiş, ilk sinema salonu ise 1913 yılında açılmıştır. Konya’da bilinen ilk sinema gösterimi Dr. Dot’un Araboğlu

Makası'ndaki hastanesinde gerçekleştirilmiştir. Dr. Dot'un hastanesi günümüzde eski 2. Ordu binasının bulunduğu yerde bulunmaktaydı. 1913 yılında faaliyete geçen Konya Sanayi Mektebi Sineması, Konya'nın ilk sinemasıdır. Şerafettin Caminin yan tarafındaki Konya Sanayi Mektebi binasında marangoz atölyesinin üstündeki salonda açılmıştır. Haftanın bir günü kadınlar için ayrılmıştır. Sanayi Mektebi Sineması I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele süresince de milli duyguları canlandıracak filmlerin gösterilmesiyle önemli bir yer tutmuştur. Sinema salonu 1926-1927 yıllarında kapanmıştır.

Alâeddin Tepesi'nin güney eteğinde yer alan Belediye Sineması ilk olarak yan tarafındaki Rum Okulu'ndaki öğrencilerin 1910 yılında tiyatro gösterileri için uygulama sahnesi olarak inşa edilmiştir. Millî Mücadele Döneminde askeriye tarafından kullanılan tiyatro binası 1923 yılından sonra Konya Belediyesi tarafından sinemaya dönüştürülmüştür. 1925 yılına kadar hem tiyatro eserleri sergilenmiş hem de film gösterimleri yapılmıştır. 1925 yılında tamir edilen bina yeniden sinema salonu olarak hizmete açılmıştır. Yapı uzun bir süre sinema salonu olarak hizmet vermeye devam etmiş olsa da 1955 yılında çıkan bir yangın sonucu kullanılamayacak hâle gelmiştir. Bu tarihten sonra enkazı kaldırılan sinema binasının arsası ağaçlandırılmıştır. Mülakat verilerine göre Belediye sinemasının yakılması halk üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Halk tarafından bazı ideolojik ve dini gruplar ile siyasi partiler bundan sorumlu tutulmuştur. (Yaşar B., 64; Vesile Ş., 75; Fikret T., 79)

Mülakat sonuçlarına göre halkın sıklıkla kullandığı sinema salonları aşağıdaki gibidir:

Yeni Sinema (Yahya Ö., 80), Tevfik Ceylani tarafından Mevlâna Caddesi'nin başlangıcında 1938 yılında yaptırılmıştır. Yeni Sinema, Eski Belediye binasının (Yusuf Şar'ın Konağı) karşısındaki Muallimler Birliği binası ve Muallim Evleri'nin bulunduğu arsaya inşa edilmiştir. Günümüzde yerinde banka binaları bulunmaktadır. Konya'da uzun süre sinemacılık yapan Ceylani, Yeni Sinema'nın yanı sıra Ferah ve Yazlık Ceylani sinemalarını da işletmiştir.

Yeni Sinema'nın, yıkılmadan önceki işletmecisi Galip Yıldırım'dır. Sinema yedi yıl süreyle Galip Yıldırım tarafından çalıştırılmıştır. Bir dönem babasıyla birlikte Belediye Sineması'nı da işleten Galip Yıldırım, babası vefat ettikten sonra sinema sektöründe çalışmaya devam etmiştir. Sinemacılar Kralı lakabıyla herkes tarafından tanınır hale gelmiştir. Park, Yazlık Köşk ve Dünya, Galip Yıldırım tarafından çalıştırılan diğer sinemalardır.

Askerî Sinema, Halkevinin yan tarafında bulunmuştur. Bu sinema askerlere yönelik olmasına rağmen bazen siviller de girebilmiştir. Şahin Sineması (Yahya Ö.; 80 Vesile Ş.; 75 Hatice Kübra Ç.; 62 Fikret T., 79), KTÜN Gelişim Yerleşkesi'nin yan tarafındaki Mazhar Babalık Sokak'ta bulunmuştur. Daha sonra Şahin Sineması yıkılmış yerine Şahin Pasajı inşa edilmiştir. Ferah Sineması (Yaşar B., 64; Hatice Kübra Ç., 62), Zafer Meydanı'nda Konya Olgunlaşma Enstitüsü binasının yanında bulunmuştur. Ferah Sineması'nın da kapanması ile yerine Ferah Pasajı inşa edilmiştir. Ömer Gazyağcı tarafından yaptırılan Zafer Sineması, adını Zafer Meydanı'ndan almış ve 2. Kolordu Kumandanlığı Binası'nın yanında yer almıştır. Park Sineması (Yaşar B., 64; Vesile Ş., 75; Hüseyin A., 76), ise Araboğlu Makası'nda yer almıştır. Saray Sineması (Vesile Ş., 75; Hatice Kübra Ç., 62; Hüseyin A., 76; Memili T., 59), Eski Orduevi'nin yanında, Alâeddin Bulvarı'nda yer almış, Cemal Tekin ve Hasan Altıoklar tarafından işletilmiştir. Saray Sineması kapandıktan sonra binası, Saray iş hanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Rüya Sineması (Yaşar B., 64; Hüseyin A., 76), Araboğlu makasında Aşık Ömer Sokağı'nın içerisindeydi. İşletme de diğer sinema salonları gibi kapanmış ve binası gece kulübü olarak kullanılmaya başlanmıştır. Büyük Sinema, İhsaniye semtindedir. Belirli bir süre sinema olarak kullanılan bina daha sonra düğün salonuna dönüştürülmüştür.

Mülakat verilerine göre yazlık sinemalar kent hafızasında çok önemli bir yer tutmuştur. Bu sinemalar aşağıdaki gibidir:

Konya'nın en eski yazlık sinemaları Arapoğlu Makası'nda ver alan Tevfik Ceylani'nin Yazlık Sineması ve Belediye Sineması'na bitişik olan Belediye Yazlık Sineması'dır. Yazlık Zafer Sineması (Hüseyin A., 76) Galip Yıldırım ve Ömer Gazyağcı tarafından açılmış, yeterli ilgi olmadığı için kısa süre sonra kapanmış ve sonrasında yine aynı kişilerce Gevraki Hanı'nın yan tarafında Yazlık Şafak Sineması'nı açılmıştır (Hüseyin A., 76). Yazlık Şafak Sineması çok iyi çalışmasına rağmen bulunduğu alanın vakıf yeri olması kentli tarafından hoş karşılanmamış ve sinema kapatılmıştır. Ardından aynı kişilerce Zafer'de Yazlık Lale Sineması açılmıştır. Yazlık Köşk Sineması (Nezihe S., 65; Nilüfer K., 66), Meram Yeni Yol'da şimdiki Sema Oteli'nin olduğu yerde, Yazlık Dünya Sineması ise Eski Ordu Pazarı'nın karşısında, Köşk Siteleri'nin bulunduğu alanda faaliyetini sürdürmüştür. Orhan Selçuk tarafından çalıştırılan Yazlık Selçuk Sineması Zindankale mevkiinde bulunan Melike Hatun Kız Yurdu'nun bulunduğu alandadır. İrfan Altınel tarafından çalıştırılan Yazlık Emek Sineması (Yaşar B., 64; Hüseyin T., 71; Memili T., 59) ise Karatay Medresesi'nin yan

tarafındadır. Emek Sineması, Konya’da en son yıkılan yazlık sinemasıdır. Eski Adliye bugünkü Kılıçarslan Şehir Meydanı’nın alanda bulunmuştur sonradan bu alana Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından Ek Hizmet Binası inşa edilmiştir. Zamanla yazlık sinemalar popülerliğini yitirmiş ve birer birer kapatılmışlardır.

Mülakat çalışmasına göre kent belleğinde kendine yer bulmuş bir başka sinema da Dolav semtinde Aslanlı Kışla’nın karşısında kahvehane işleten Mustafa Saldı (Miço) tarafından o dönemde Konya’ya sürgüne gönderilmiş Yılmaz Güney’in destekleriyle arkadaşı açılan yazlık Güney Sineması’dır. sinemadır. Sinema kısa bir süre sonra kapanmıştır (Recep F., 64; Yaşar B., 64; Hüseyin T., 71; Hüseyin A., 76; Fikret T., 79).

Geçmişte tiyatro Konya için çok sık gidilen bir kültür ve eğlence mekanı olmamıştır. Devlet Tiyatrosu’nun olmadığı zamanlarda İstanbul ve Ankara’dan gelen tiyatro ekipleri sinema binalarında ya da bugünkü Devlet Tiyatrosu Binası’nın bulunduğu yerdeki İl Halk Kütüphanesi’nin (Yaşar B., 64; Süleyman S., 74) salonunda oyunlar sahnelenmiştir. Tiyatroya öğrenciler okullar tarafından düzenlenen tiyatro gezileri ile gitmiş, bu gezilerde izlenen oyunlar ile halka tiyatro kültürü aşılarmaya çalışılmıştır. Konya’nın tarihi tiyatro binası (Şekil 3.1.6.1.13.) 1946-1950 yılları arasında Halkevi binası olarak inşa edilmiş, 1951 yılında Halkevlerinin kapatılmasıyla sinema ve İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılmıştır (Vesile Ş., 75). 1981 yılından itibaren de Konya Devlet tiyatrosu olarak kullanılmaktadır (Bozkurt, 2014).

Şekil 3.1.6.1.13. Konya Devlet Tiyatrosu binası

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk ve İlk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.7.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.14.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.7. Çocukluk ve İlk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Devlet Tiyatrosu	13
Kent Sineması	4
Kule (Avşar) Site Sinema	8
Selçuklu Kongre Merkezi	3
Kent Plaza Sinema	2
Stadyum Açık Hava Konserleri	1
Masera Avm Sinema	1
Makro Avm Sinemaları	1
Konevi Kültür Merkezi	1
Kent Tiyatrosu	1
Emek	1

Şekil 3.1.6.1.14. Çocukluk ve İlk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlar

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.8.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.15.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.8. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Kulesite (Avşar) Sinemaları	23
Devlet Tiyatrosu	14
Selçuklu Kongre Merkezi	11
Kent Plaza Sineması	11
Real Avm Sinemaları	4
Spor ve Kongre Merkezi	4
Konya Devlet Tiyatrosu	2
Afra Sinemaları	2
Mevlana Kültür Merkezi	2
Saray Sineması	1
Rixos Otel	1

Şekil 3.1.6.1.15. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.9.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.16.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.9. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Selçuklu Kültür Merkezi	24
Kule Site (Avşar) Sinemaları	20
Kent Plaza Sinema	7
Devlet Tiyatrosu	5
Real (M1) Avm Sinema Salonları	4
Novada (Novaland) Sinema	3
Şehir Tiyatrosu	2
Mevlana Kültür Merkezi	1

Çizelge 3.1.6.1.10. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekani hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Konya Eski Fuar Alanı (Kültürpark)	23
Zafer Meydanı	7
Kitap Fuarı Selçuklu Kongre Merkezi	2
Aleaddin Tepesi ve Çevresi	2
Şefikcan Parkı	1
Mevlana Meydanı	1
Meram Yeni Yol	1
Kılıçarslan Kent Meydanı	1
Anıt Meydanı	1
Adalet Parkı	1

Şekil 3.1.6.1.17. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanların kelime bulutu ile ifadesi

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.11.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.18.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.6.1.18. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Çizelge 3.1.6.1.11. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekani hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Zafer Meydanı ve Yürüyüş Yolu	30
Kültürpark (Fuar)	17
Mevlana Meydanı	5
Şehir (Kılınçarslan) Meydanı	4
Nene Hatun Parkı	2
Meram Yeni Yol	2
Kitap Fuarı	2
Adalet Parkı	2
Selahattin Eyyubi Tepesi	1
Kültür Merkezi	1
Konya Tarım Fuarı	1
Konya Selçuklu Kongre Merkezi	1
Kazım Karabekir Caddesi	1
Gedevat Parkı	1
Evliya Çelebi Parkı	1
Ecdat Parkı	1
Bilim Fuarı	1
Alaaddin Tepesi	1

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.12.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.19.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.12. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekani hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Zafer Meydanı	10
Nenehatun Parkı	7
Şehir Meydanı (Kılınçarslan Meydanı)	5
Fuar Alanı (Kültür Park)	3
Alaaddin Tepesi	3
Mevlana Meydanı	2
Ecdat Parkı	2
Şefikcan Yürüyüş Yolu	2
Bilim Merkezi	2
Tavusbaba	1
Selahattin Eyyubi Tepesi	1
Şehir Parkı	1
Meram Yeni Yol	1
Meram Son Durak	1
Gedavet Parkı	1
Ankara Yolu	1
Adalet Parkı	1

Şekil 3.1.6.1.20. Kayıklı kahve

Asma Altı Kahvesi 1980’lerin başında Mevlana Caddesi’nin genişletilmesi çalışmalarında kaldırılan Eski İş Bankası’nın olduğu yerdedir. Konya’nın bilinen kahvelerinden biri olan mekan 1990’lı yılların başında yıkılmıştır. Bunun dışında belirli spor kulüplerinin ve resmi kuruluşlarının lokalleri de kahvehaneler gibi işlev görmüştür.

50 yaş altı kentlilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz kahvehane, kıraathane, internet kafe/salonu, bilardo salonu, nargile salonu vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.6.1.13.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.6.1.21.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.13. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen kahvehane, kıraathane, internet kafe/salonu, bilardo salonu, nargile salonu vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Osmanlı Nargile	3
Millet Kıraathanesi	3
Zafer’deki Kafeler	2
Meram Son Durak Çay Bahçeleri	1
Kleps Bilardo Salonu	1
Kafedeyim Nargile Salonu	1
HB Bilardo	1
Goldon Shot	1
Gesa Playstation	1
Efendi Kıraathanesi	1
Akkonak	1

Şekil 3.1.6.1.21. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen kahvehane, kırathane, internet kafe/salonu, bilardo salonu, nargile salonu vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz kahvehane, kırathane, internet kafe/salonu, bilardo salonu, nargile salonu vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda (Çizelge 3.1.6.1.14.) gösterilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.14. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen kahvehane, kırathane, internet kafe/salonu, bilardo salonu, nargile salonu vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Millet Kırathanesi	2
Tarihi Medrese Kahvehanesi	1
Ney Kafe-Okey Salonu	1
Havzadaki Kafeler	1

Geçmişte de Konya kent belleğinde önemli bir yeri olmayan kahve kültürünün temsilcisi olan birkaç mekan da günümüzde hafızalardan silinmiştir. Bugün nargile içilen ve çeşitli oyunların oynandığı kafeler kahvelerin yerini almışsa da bellekte bu mekanlar da fazlaca yer edinmemiştir.

Bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb.

Yapılan mülakatlara göre Konya’da alkollü restoranlar, bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb. mekanlar çoğunlukla erkeklere hizmet etmiş, kadınlar bu alanları genellikle kullanmamışlardır (veşile şermet, Hatice Kübra Ç., 62). Bu mekanların en önemlilerinden biri Fuar Gazinosu’dur (Yaşar B., 64). Ünlü sanatçıların gelip eğlenceler tertip ettikleri mekan dönemin en lüks gazinolarından biridir.

Bir diğ er önemli mekan ise Torans gazinosudur. 1954 yılında Belediye tarafından yaptırılan Alâeddin Gazinosu, 1958-1960 yıllarında Amerika'nın Kaliforniya eyaletinin Torrance şehri ile Konya'nın kardeş şehir olmasının hatırasına, Torance Gazinosu adını almıştır. Torans gazinosu döneminde kalbur üstü bir tabakaya hizmet etmiş, ünlü sanatçıların konserleri ve balolar yapılmıştır (Yaş ar B., 64; Hüseyin A., 76). Erkek ve kadınlar buraya gitmek için özenerek hazırlanmışlardır (Nezihe S., 65). Konya'da gerçekleş en bir depremden sonra bazı ideolojik ve dini gruplar tarafından yakılmış geçirdiğ i pek çok tadilatın sonra düğ ün salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır (Yaş ar B., 64). Filmlere konu olmuş bir mekan olan Sabriye'nin Yeri ise yine Konya'da pek çok ünlünün geldiğ i Sabriye Yaşamış tarafından işletilen bir meyhanedir (Hüseyin T., 71; Yahya Ö., 80). Nezih bir mekan olarak bahsedilmektedir. Konya dışından gelenler, yabancı turistler çoğ unlukla buraya götürülmüştür (Yaş ar B., 64).

Bunlardan ayrı olarak hafızalarda kalmış Roma Pavyon, Texas Pavyon, Tahir'in Sazı gibi mekanlar da bulunmaktadır (Hüseyin A., 76). Daha sonra ise Mustafa İnci tarafından işletilen Meram Yeni Yolda bulunan Karides Restoran Konya'nın belleğ i için önemli içkili lokanta ve meyhanelerden biri olmuştur. Ardından Köş k açılmış ve Konyalılar tarafından çok sevilmiştir (Nezihe S.; 65 Nilüfer K., 66).

50 yaş altı kentlilerin "Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğ iniz bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb. mekanlara bir örnek veriniz." Sorusuna cevabı tabloda (Çizelge 3.1.6.1.15.) gösterilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.15. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Rixos Otel	1

"İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğ iniz bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb. mekanlara bir örnek veriniz." Sorusuna cevabı tabloda (Çizelge 3.1.6.1.16.) gösterilmiştir.

Çizelge 3.1.6.1.16. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Rixos Otel	1
Gar Meyhanesi	1

Anket sonuçlarına göre geçmişte kentsel bellekte yer alan alkollü eğlence mekanları günümüzde bir amnezi ile karşı karşıya kalmıştır. Texas Pavyonu ismen bellekte kalsa da bu mekanlar bugün genç kentliler tarafından hatırlanmamaktadır. Günümüzde alkol alınan güncel mekanlar bir hafıza unsuru olarak bellekte çok az yer almaktadır.

3.1.7. Durağanlık-Üretkenlik Dönemi: İçtenlikli İlgî

Yetişkinlik dönemi kişinin çalışma hayatına yatırım yaptığı, aile kurduğu, aşamadır. Kentlerin üretim mekanlarının (sanayi, atölye ve fabrikalar) ve ticaret mekânlarının kent hafızasındaki yeri, insanın üretkenlik aşaması ile oldukça benzerdir. Ayrıca ailenin kurulumu ile ilişkilendirilecek düğün, nişan, kına, nikah törenlerinin yapıldığı mekanlar da kent hafızasında önemli bir yer tutmaktadır.

3.1.7.1. Düğün, Nişan, Kına, Nikah Gibi Etkinlik Mekanları

Mülakat verilerine göre Konya’da düğünler genellikle kentlilerin kendi evlerinde “düğün pilavı” yenilmesiyle yapılmış, ekonomik durumu iyi olanlar Tavus Baba Bahçesi’nde de düğünlerini düğün pilav geleneğinde yapmışlardır (Nezihe S., 65; Nilüfer K., 66; Hatice Kübra Ç., 62). Bunun dışında Dede Bahçesi, Meram Aile Çay Bahçesi ve Torance Gazinosu salonunda da düğünler yapılmıştır (Nuran Ö., 75; Vesile Ş., 75; Hatice Kübra Ç., 62). Ayrıca yalnızca kadınların katıldığı düğünler de düzenlenmiştir. Bu düğünlere “Haseneler” denilen kadın müzik grupları ve kör Ahmet lakaplı Ahmet Özdemir gelmiştir (Yaşar B., 64; İsmet K., 63). Düğün salonları sonraki yıllarda artmıştır. Balıkçı (İsmet K., 63) ve Yuvam Düğün Salonları önem kazanmıştır. Düğün Pilavı geleneğini sürdüren düğünler ise ev bahçeleri ve mahalle aralarından Karayolları ve Devlet Su İşleri Bahçeleri gibi resmi kurumların bahçelerinde yapılmaya başlanmıştır (Nezihe S., 65; Nilüfer K., 66).

Nikah işlemleri ise önce bugünkü Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün olduğu yerde sonradan ise Yusuf Şar Konağı'ndaki Belediye Binası'nın bodrum katında kıyılmıştır. Torance Gazinosu pek çok tadilatla Alâeddin Keykubat Düğün Salonu olarak kullanılmaya başlandığında nikah törenleri burada düzenlenmeye başlanmıştır. (Şekil 56) (Yaşar B., 64; Yahya Ö.; 80, Nuran Ö.; 75, Hüseyin T.; 71 Memili T., 59). Bu mekan günümüzde Alâeddin Keykubat Konferans Salonu adıyla konferans ve toplantılar için kullanılmaktadır.

3.1.7.1.1. Bazı tuzların 1.0 atm basınçta sudaki çözünürlüklerinin sıcaklıkla değişimi

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. 50 yaş altı kentlilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz düğün, nişan, kına, nikah gibi etkinlik mekanlarına bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş ve kelime bulutuyla ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen düğün, nişan, kına, nikah gibi etkinlik mekanları

Mekânın adı	Mekânı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Alaeddin Keykubat (Torans) Düğün Ve Nikah Salonu	11
Atiker Düğün Salonu	4
Orkide Düğün Salonu	3
Saltanat Düğün Salonu	2
Belediye Nikah Salonu	2
Tayat	1
Öğretmen Evi Düğün Salonu	1
Kır Düğün Salonları	1
İhsaniye	1
Gold Garden	1
Diltaş Sosyal Tesisleri	1
Bizim Ora Düğün Salonu	1

Şekil 1.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen düğün, nişan, kına, nikah gibi etkinlik mekanlarının kelime bulutu ile ifadesi

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz düğün, nişan, kına, nikah gibi etkinlik mekanlarına bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş ve kelime bulutuyla ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen düğün, nişan, kına, nikah gibi etkinlik mekanları

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Atiker Düğün Salonu	17
Alaaddin Keykubat (Torans) Düğün ve Nikah Salonu	7
İkonya Garde Düğün Salonu	5
Diltaş Düğün Salonu, Konevi Kültür Merkezi	5
Öncü Düğün Salonu	3
Saltanat Düğün Salonu	2
Gökkuşluğu Düğün Salonu	2
Kozagaç Parkı Cıvarı Kır Düğün Salonları	2
Dedeman Otel Salonları	2
Bızım Ora Kır Düğün Salonu	2
Tektaş Düğün Salonu	1
Tayyat Düğün Salonu	1
Ramada Otel	1
Orkide Düğün Salonu	1
Nazar Düğün Salonu	1
Konya Düğün Salonu	1
Karayolları Bahçesi	1
Hilton Otel	1
Esnaf ve Sanatkarlar Odası Salonu	1
Birlik Düğün Salonu	1

Şekil 3.1.7.2.1. Tarihi Konya Bedesteni eski hali

Şekil 3.1.7.2.2. Konya Bedesteni'nin yenilenmeden (solda) ve yenilendikten sonra (sağda)

Yapılan mülakatlara göre kent merkezinden ve çevre köylerden alışverişe Bedesten'e gelinmiştir (Yaşar B., 64; İsmet K., 63; Vesile Ş., 75). Her köylünün kendi hemşerisi olan, tanıdığı ve harman zamanı ödemek üzere borçlanarak veresiye usulü alışveriş yaptığı bir esnaf vardır. Dolayısıyla Bedesten canlılığını hiç yitirmemiştir (İsmet K., 63; Hüseyin A., 76). Ayakkabıcılar çarşısı (kunduracılar) da tüm kentlinin ayakkabı alışverişini yaptığı çarşılarıdır. O dönemlerden günümüze ulaşan ayakkabı firmaları vardır. Bedesten'in yanında bir diğer gözde ticaret merkezi Saray Çarşısı'dır (Şekil 3.1.7.2.3.) (İsmet K., 63; Yahya Ö., 80; Vesile Ş., 75). Dönemin lüks ürünleri burada satılmıştır (Nuran Ö., 75). Halk tarafından genellikle zemin ve 1. Katları alışveriş için tercih edilmiş üst katlara çıkmak istenilmemiştir (İsmet K., 63). Giysi alışverişleri önceden Bedesten ve Saray Çarşısı'ndan yapılırken (Hüseyin T., 71) zamanla giyim mağazalarının popülaritesi Zafer Meydanı ve Yürüyüş Yolu'na kaymıştır (Nezihe S., 65; Hüseyin A., 76).

Şekil 3.1.7.2.3. Saray Çarşısı

Kent belleğindeki bir diğer alışveriş mekanı Saray Çarşısı'ndan çok sonra açılan Fatih Çarşısı genelde terzilerin olduğu bir çarşıdır (Vesile Ş., 75). Hazır giyim az olduğu için giysiler çoğunlukla terzilere diktirilmiştir. Ancak Fatih Çarşısı hiçbir zaman bedesten ve saray çarşısı kadar popüler olmamıştır (İsmet K., 63).

Mülakatlarda üzerinde durulan başka bir alışveriş mekanı olan Sümerbank giyim ve tekstil ürünlerini fabrikadan halka satan bir kamu kuruluşudur (Hüseyin T., 71; Hatice Ş., 77). Konya'da alışveriş için önemli olan mekan kamu kuruluşlarında çalışan işçilere kuponlar vermiştir. "Her kızın çeyizinde buradan alınmış ürünler olmuştur." (Serap Ü., 54).

Ordu pazarı da hafızada kalan alışveriş mekanlarından. Ordu mensuplarına hizmet eden mekana kimi zaman askeriyedeki tanıklarla birlikte gidilmiş, kimi zaman ise bu mağazalar kapılarını sivil halka da açmıştır (Nuran Ö., 75, Serap Ü., , Hatice Ş., 77; Vesile Ş., 75; Hatice Kübra Ç., 62) . Alışveriş merkezine benzeyen ilk yapılardan biridir. Raf ve stantlardan ürünler halk tarafından seçilerek alınmıştır (Nezihe S., 65; Nilüfer K., 66).

GİMA ve İPA yine modern tarzda yapılmış alışveriş yapıları olarak Konya'da ses getirmiştir (Yaşar B., 64; İsmet K., 63; Vesile Ş., 75). Zafer'de bulunan bu mekanlar ürün çeşitliliği ve alışveriş yönteminin yeniliği ile halkı kendine çekmiştir. Konya'da alışveriş merkezinde ilk yürüyen merdiven burada görülmüştür. Belediye tarafından yapılan Demirci ve Kemerli İşhanları ise halk tarafından rağbet görmemiş ve boş kalmıştır. Belediye bu dükkanları ücretsiz olarak roman vatandaşlara dağıtmıştır (Hüseyin A., 76).

Nalçacı'daki Otogar'ın karşısındaki Konestaş ekmek fabrikasının binası restore edilmiş ve yerine Konya'nın ilk alışveriş merkezi olan Adese açılmıştır (Memili T., 59). Belediye Binası'nın arkasına Kombassan Holding'in kulesi yapılmış alt kısmı park ve onun bodrumuna ise alışveriş merkezi yapılmıştır (Yaşar B., 64). Bu mimari düzeni ile oldukça dikkat çekmiştir. Yeme içme mekanlarının da bulunduğu alışveriş merkezi çoğu Konyalının fastfoodla ilk tanışma yeri olmuş ve Konya'nın bir geleneği olan ev oturmalarını azalttığı söylenmiştir (Nezihe S., 65; Nilüfer K., 66).

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında yer almıştır. Bu kişilerin "Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz avm, çarşı, pasaj, han

vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.7.2.1.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.7.2.4., Şekil 3.1.7.2.5.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.7.2.1 Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen avm, çarşı, pasaj, han vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Avm vb.	
Kulesite Avm	14
Afra Avm	8
Real (M1) Avm	5
Kent Plaza	3
Adese AVM	3
Masera Avm	1
Çarşı, pasaj, han vb.	
Bedesten Çarşısı	11
Saray Çarşısı	6
Zafer Çarşısı	5
Kemerli Çarşı	3
Melike Hatun Çarşısı (Kadınlar Pazarı)	3
Yeraltı Çarşısı	2
Rampalı Çarşı	2
Karatay Kapalı Çarşı	2
Sarraflar Çarşısı	1
Mevlana Çarşısı	1
Merkez Çarşı	1
Kayalıpark Civarında Ki Çarşılar	1
Kabasakal Pasajı	1
Demirci İş Merkezi	1
Araplar Pazarı	1
Anıt	1

Şekil 3.1.7.2.4. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen çarşı, pasaj, han vb. mekanların kelime bulutu ile ifadesi

Çizelge 3.1.7.2.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen avm, çarşı, pasaj, han vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Avm vb.	
Kulesite Avm	37
Kent Plaza Avm	25
Real (M1) Avm	19
Novada Avm	7
Afra	7
Adese Avm	5
Masera Avm	1
Makro Avm	1
Kipa AVM	1
Kentplaza	1
Gökkuşluğu	1
Çarşı, pasaj, han vb.	
Zafer Çarşısı	11
Kemerli Çarşı (Nüve İş Merkezi)	9
Bedesten Çarşısı	8
Rampalı Çarşısı	7
Saray Çarşısı	6
Zafer Dükkanları	5
Mevlana Çarşısı	4
Karatay Kapalı Çarşı	4
Kırmızı Çarşı	3
Saraçlar Çarşısı	2
Melike Hatun Çarşısı (Kadınlar Pazarı)	2
Yaka Pazarı	1
Real	1
Piri Mehmet Paşa Çarşısı	1
Merkez Çarşı	1
Şato Form Pasajı	1
Fevzi Çelik Çarşısı	1
Fatih Çarşısı	1
Demirci İş Merkezi	1
Afra	1
Adese	1

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz avm, çarşı, pasaj, han vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.7.2.3.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.7.2.8., Şekil 3.1.7.2.9.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.7.2.8. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen çarşı, pasaj, han vb. mekanlar

Şekil 3.1.7.2.9. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen avm vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Çizelge 3.1.7.2.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen avm, çarşı, pasaj, han vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Avm vb.	
Kulesite Avm	36
Kentplaza Avm	24
Real (M1) Avm	11
Novada Avm	4
Soyete Pazarı	1
Metro Market	1
Adese Avm	1
Çarşı, pasaj, han vb.	
Zafer Çarşısı	5
Saray Çarşısı	5
Bedesten Çarşısı	5
Mevlana Çarşısı	4
Zaferdeki Magazalar	3
Kule	3
Kırmızı Çarşı	2
Yeraltı Çarşısı	1
Sarraflar Yeraltı Çarşısı	1
Rampalı Çarşı	1
Merkez Çarşı	1
Mecidiye Hanı	1
Kemerli Çarşı	1
Kadınlar Pazarı	1
Aziziye Cami Civarındaki Çarşılar	1
Bosna Sosyete Çarşısı	1

Anketten elde edilen sonuçlara göre Konya’da Bedesten, Saray Çarşısı, Fatih Çarşısı gibi geçmişte oldukça uzun bir süre bellekte yer etmiş ve bugün de önemli olmaya devam eden çarşılar mevcuttur. Konya’da yıllar içinde avmlerin açılmasıyla alışveriş ihtiyacının bir kısmı buralardan sağlansa da çarşıların kent için önemi değişmemiştir. İlk avmler olan Adese yıkılmış ve Afra ise isim değiştirip eski cazibesini yitirmiş olsa da bu mekanlar bugün hala hatırlanmaktadır, ancak her geçen gün bellekte izleri silinmektedir. Bunlar dışında yeni açılan Kule Site, Kent Plaza, Novaland gibi alışveriş merkezleri kentlilerin hafızalarında yer etmeye başlamış görünmektedir.

Pazar, hal vb.

Konya’da halen isim olarak bellekte yaşayan pek çok tarihi pazar alanı vardır. Mülakatlarda isminde sıkça bahsedilen pazarlar şöyledir:

Buğday Pazarı, önceleri Mevlana Türbesi yanında, Sultan Selim Camii önünde, sonrasında ise bugünkü Karatay Belediye’sinin karşısında kurulmuştur. Larende Caddesi’nden geçen Atlı tramvay hattı ile İstasyon’a bağlanmıştır 252. Daha sonra yeterli gelmeyen Buğday Pazarı bugünkü Aydınlık Evler köprüsünün kuzeyine taşınmıştır. Günümüzde ise, oradan da kaldırılarak, Otogar-Karaman Çevre Yolu’na nakledilmiştir (Atalay 2010). İhtisap Pazarı, sebze ve meyvelerin genelde toptan pazarlandığı yerdir. Aziziye Camii’nin doğusunda kurulmuş ve bu alana ihtisabın önu denmesine sebep olmuştur. Bugün, Konya semt pazarlarının kurulmasıyla küçük çaptaki alışverişler ve pazarcılar bu pazarlara yöneldilerse de daha büyük çapta yapılmış olan üretimler Konya Adnan Menderes Sebze ve Meyve Hali’ndeki komisyoncular aracılığıyla pazarlanmaktadır (a.g.e.). Odun Pazarı Kapı Camisi ile Yılanlı Medrese arasına kurulmuştur. Odunlar, çalılar ve odundan imal edilmiş kömürler burada pazarlanmıştır. Şehrin farklı alanlarına dağılan Pazar 1970’li yıllarda Eski Saman Pazarı’ndaki oduncular ve kömürcüler çarşısına ve Beyşehir çevre yolu kavşağına taşınmışlardır. Bugün ise yine toplu olarak buldukları bir alan yoktur.(a.g.e.).

Ağaç Pazarı Larende Caddesi üzerinde Kadınlar hamamı ve Sahip Ata, Etnografya Müzesi ve Çocuk Yuvası hattında günübirlik olarak kurulmuştur. (a.g.e.). Saman Pazarı eskiden Karatay Otobüs Terminali ve 23 Nisan İlköğretim Okulu’nun yakınına kurulurken oraya Tellal Pazarı yapılmasında sonra Cumhuriyet’in ilk yıllarında buradan Aslanlı Kışla yakınındaki Eski Saman Pazarı adı verilen mekana taşınmıştır.

Bugün burada oduncular ve kömürcüler çarşısı bulunmaktadır (a.g.e.). Üzüm Pazarı Aziziye Camii'nin yakınlarında haftada sadece salı günleri kurulmuştur. Buranın peynirciler, balcılar, zeytinciler de bulunmuştur (a.g.e.). Tellâl Pazarı ilk olarak bugün KTÜN Sürekli Eğitim Merkezi'nin yanında kurulmuştur. Daha sonra yıkılan İş Bankası Binası ile Aziziye Camisinin arasına taşınmıştır. Ardından Eski Garaj olarak bilinen Karatay Otobüs Terminali'nin etrafındaki yeni yerine taşınmıştır. (a.g.e.).

Mülakat verilerine göre Muhacir Pazarı ve Kadınlar Pazarı Konya'nın ilk gıda pazarlarından (Yaşar B., 64; Nuran Ö., 75). Semt pazarlarının olmadığı dönemde evleri bahçeli olanlar günlük gıda ihtiyaçlarını kendileri karşılamış, kış hazırlıkları için bu pazarlara gitmişlerdir. Bahçesi olmayanlar sebze-meyve el arabaları ve tezgahlarından ya da mahalle bakkallarından alışveriş yapmışlardır (Hüseyin T., 71 Vesile Ş., 75; Serap Ü.,54; Hatice Kübra Ç., 62). Düzenli olarak gıda alışverişini bu pazarlardan yapanlar da vardır. Kimi kentliler cumartesi öğle üzeri açılan ve pazar günü devam eden muhacir pazarına yürüyerek gitmiş alışveriş yaptıktan sonra at arabası ve taksilerle evlerine geri dönmüştür (Hüseyin T., 71). Muhacir pazarı günümüzde halen aynı yerinde kurulmaya ve kent hafızasında yer etmektedir. Kadınlar Pazarı ise bugün Melike Hatun Çarşısı ismiyle yapılan yeni yerine taşınmıştır. Kadınlar Pazarı geçmişte kadınlara evlerinde ürettiklerini satma imkânı veren bir oluşumdur (Fikret T., 79). Zamanla çevre esnaf, kadınları saf dışı bırakmış ve burada satış yapmaya başlamıştır. Ancak hala kadınlar pazarın kenarlarındaki yer tezgahlarında satış yapmaya devam etmektedir (Yaşar B., 64 Hüseyin A., 76).

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz pazar, hal vb. mekanlara bir örnek veriniz.” sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.7.2.4.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.7.2.10.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.7.2.4. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen pazar, hal vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Muhacir Pazarı	18
Semt Pazarları	6
Kadınlar Pazarı (Melike Hatun Çarşısı)	5
Dumlupınar Semt Pazarı	1
Sosyete Pazarı	1

Şekil 3.1.7.2.10. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen pazar, hal vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz pazar, hal vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.7.2.5.) ve kelime bulutuyla(Şekil 3.1.7.2.11.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.7.2.5. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen pazar, hal vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Muhacir Pazarı	22
Semt Pazarları	13
Kadınlar Pazarı	8
Sosyete Pazarı	3
Karatay Pazarı	1
Eski Tarihi Buğday Pazarı	1

Şekil 3.1.7.2.11. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen pazar, hal vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

yürüyerek gidip gelmekte oldukları için dükkan sahipleri buraya yerleşmek istememişlerdir. Eski Sanayi’de dükkan sahiplerinin birbirleriyle dostça yakın ilişkileri vardır. Ancak çıraklar genellikle deneyim kazanmaları için zorlanmış ve sert muamelelere maruz kalmışlardır (Recep F., 64). Eski Sanayi’deki yeni kurulduğu sıralarda birkaç kez bu alanı altyapı yetersizliğinden dolayı su basmıştır. Ancak Aydınlık Mahallesi’ndeki kanallar açıldığında bu problem sona ermiştir (Hüseyin A., 76). Eski Sanayi’nin ardından Meram İlçesi’nde Bayındır Sanayi açılmış ancak bu alana talep olmamıştır. Siyasi sebeplerden dolayı Konya’nın sanayicileri tarafından tercih edilmemiştir (Hüseyin A., 76; Recep F., 64). Bayındırlık Sanayi’yi Karatay ve Anadolu Sanayi siteleri izlemiştir ardından 1. Organize ve 2. Organize Sanayileri Siteleri yapılmıştır. Günümüzde ise sırayla 5. Organize Sanayi Bölgesi’ne kadar gelinmiştir (Memili T., 59). Konya Sanayi’si özellikle 1980’li yıllardan sonra hızla gelişmeye başlamıştır. Bunda sanayicilerin eğitim seviyelerinin artması da etkili olmuştur. Eski Hapishane Caddesi’nde (Sultan Veled Caddesi) de eskiden dökümhaneler bulunmaktadır. Ancak buradaki ustalar işlerinde çok iyi olsalar da kredi almak gibi çağın gerektirdiği haleleri yapamadıkları için gelişmemişlerdir (Hüseyin A., 76).

Konya Şeker Fabrikası da kentsel bellekte önemli bir yer tutmaktadır. 1952 ‘de Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş. kurulmuş 1953’te Konya şeker fabrikasının inşaatı tamamlanmıştır. 1954 ‘te Konya Şeker Fabrikası üretime başlamıştır. Günümüzde halen kent merkezinde üretim yapmaya devam etmekte olan fabrikanın kampüsünde Gıda ve Tarım Üniversitesi, Uydu Destekli Tarım Projesi merkezi de bulunmaktadır.

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da farklı isimlerle yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz sanayi, toptancı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda (Çizelge 3.1.7.2.7.) gösterilmiştir.

Çizelge 3.1.7.2.7. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen sanayi, toptancı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekamı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Toptancılar Çarşısı	4
Mobilyacılar Sanayi	2
Karatay Sanayi	2
Eski Sanayi	2
Toptancılar Sitesi	1
Toptancı Hali	1
Meram Sanayi	1
Matbaacılar Sitesi	1
Anadolu Sanayi	1

50 yaş altı kentlilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz sanayi, toptancı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.7.2.8.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.7.2.13.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.7.2.8. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen sanayi, toptancı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekamı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Toptancılar Çarşısı	8
Karatay Sanayi	7
Eski Sanayi	7
Organize Sanayi Bölgesi	5
Büsan Sanayi	5
Meram Sanayi	3
Zafer Sanayi	2
1.Organize Sanayi	2
Toptancılar Sitesi	1
Toptan Manifatura Çarşısı	1
Matbaacılar Sitesi	1
Marangozlar Sanayi	1
Anadolu Sanayi	1

Şekil 3.1.7.2.13. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen sanayi, toptancı vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

50 yaş altı kentlilerin “İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz sanayi, toptancı vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.7.2.9.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.7.2.14.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.7.2.14. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen sanayi, toptancı vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Çizelge 3.1.7.2.9. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen sanayi, toptancı vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Toptancılar Sitesi	10
Toptancılar Çarşısı	9
Büsan Sanayi Sitesi	7
Karatay Sanayi	5
Zafer Sanayi	4
Tekstil Toptancıları	3
Organize Sanayi Bölgesi	3
Eski Sanayi	3
Matbaacılar Sitesi	1
Kunderacılar	1
Ketenci Sanayi	1
Gıda Toptancıları	1
Anadolu Sanayi	1
1. Organize Sanayi	1

Anket sonuçlarına göre Konya kent belleğinde sanayilerin önemi geçmişten günümüze değişmemiştir. Yeni oluşturulan siteler ve sanayi bölgeleri de halk tarafından çabucak benimsenmiştir. Kent merkezine yakın olan ve halkın çoğunluğunun ihtiyaçlarına hitap eden Toptancılar Çarşısı ve Sitesi bellek üzerinde daha çok etki bırakmıştır.

3.1.8. Aşama Umutsuzluk, Bıkkınlık-İçsel Bütünlük Dönemi: Bilgelik

Kişilerin yaşlılık dönemi ölümle yüzleşilen bunun sonucunda bilgelik ve kabulleniş ya da bıkkınlık ve umutsuzluk yaşanan dilemmatik bir dönemdir. Kişinin ölümle karşı karşıya geldiği bu dönem Kentlerin ölümle ilişkili mekanlarıyla (mezarlıklar, türbeler, kümbetler) benzeşmektedir. Mezarlıklar hem ölümün karanlık yüzünü hem de dinginliğini ifade etmektedir. Bu dönemin iki uçlu hali kentlerdeki sağlık mekanlarına da benzemektedir. Bu mekanlar hastalığın ve ölümün aynı zamanda sağlık ve şifanın bir arada bulunduğu mekanlardır.

3.1.8.1. Mezarlık, türbe, kümbet vb.

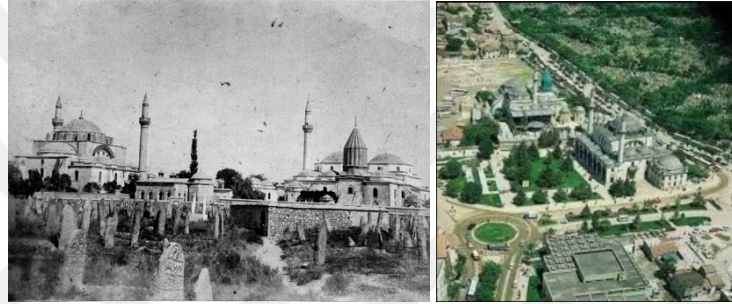
Konya'da ölümle ilgili mekanların başında Mevlana Türbesi gelmektedir. Mevlana ölümün matemini tanrısına kavuşmanın neşesiyle bozmuş, ölümü bilgelikle karşılamıştır. Bugün müze olarak kullanılmakta olan Mevlâna Dergâhı'nın bulunduğu yer Sultan Alâeddin Keykubad tarafından Mevlâna'nın babası Sultânü'l-Ulemâ Bâhaeddin Veled'e hediye edilmeden önce, Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi'dir. Sultânü'l-Ulemâ vefat edince türbedeki bugünkü yerine defnedilmiştir, bu gül bahçesine yapılan ilk defindir. Sultânü'l-Ulemâ'nın ölümünden sonra Mevlâna babasının mezarının üzerine bir türbe yaptırmak isteyenlere "Gök kubbeden daha iyi türbe mi olur" diyerek (Özçelik, 2012), aslında tüm Konya'yı vefat ettiğinde üzerini kaplayacak bir türbe olarak tasvir etmiştir.

Kendisi vefat edince "Kubbe-i Hadra" (Yeşil Kubbe) denilen türbe yaptırılmıştır. Bu tarihten sonra dergah 19. yüzyılın sonuna kadar yapılan eklemelerle büyümüştür. Dergâh ve Türbe 1926 yılında "Konya Asâr-ı Atıka Müzesi" adı altında müze olarak hizmete başlamış, 1954 yılında adı Mevlâna Müzesi olarak değiştirilmiştir.

Dergahın 4 kapısı bulunmaktadır. Bu kapılardan biri Çelebiyan Kapısı'dır. Geçmişte bu kapı Çelebi ailesinin ve dergahta hizmet verenlerin dergaha girişlerinin yapıldığı kapı olduğundan bu adı almıştır. Bir diğer kapı Küstahan Kapısı'dır. Mevlevilik tarikatına katılmak isteyenler bin bir gün boyunca çile çekerken sonra uygun olmayan davranışlar sergilediklerinde bu kapıdan gönderilmektedir. -Müzenin ana giriş kapısına Dervişan Kapısı adı verilir. Mevlevilik tarikatına girmek isteyenler bu kapıyı kullanılmıştır. Son kapı ise Hamuşan kapısıdır. Mevleviler ölümlere hamuşan yani susmuşlar demektedir. Tarikata kabul edildikten sonra ömür boyunca burada

hizmetlerini sürdürdükten sonra da vefat edenler bu kapıdan son yolculuklarına uğurlanmaktadır. Bu kapı Üçler Mezarlığı'na açılmaktadır. Mevlana ile özdeşleşen üçler mezarlığında pek çok Mevlevi üstadının mezarı bulunmaktadır (Şekil 3.1.8.1.1., Şekil 3.1.8.1.2.) (Bala ve Alkan, 2014).

Mülakatlardan elde edilen verilere göre Mevlana türbesi 1990'lara kadar Konya'nın geneli tarafından çok ziyaret edilen bir yer olmamıştır. Ancak şehir dışından misafirler gelindiğinde dua edilmesi için götürülen bir yerdir (Yahya Ö., 80; Nuran Ö., 75; Hatice Kübra Ç., 62). Bölge yine bu yıllara kadar oldukça tekinsiz bir haldedir. Sonradan gerçekleştirilen düzenlemeler ile alan turizme kazandırılmış ve Türkiye'de en çok ziyaret edilen müzelerden olmuştur.

Şekil 3.1.8.1.1. Mevlana Türbesi ve Üçler Mezarlığının yakın ve uzak geçmişteki halleri

Şekil 3.1.8.1.2. Günümüzde Mevlana Türbesi ve Üçler Mezarlığı

Üçler mezarlığı, sanduka biçimindeki üç Selçuklu mezar taşından dolayı bu adı almıştır. Mezarlığa "Üç Kızlar Şehitliği" de denmektedir. Halk arasındaki efsaneye göre İkinci Haçlı seferinde Konya Kalesi bir kuşatma altına alınmıştır. Kuşatma sırasında Akşam saatlerinde her iki taraf yaralılarını çekmek üzere geçici olarak silahları bıraktığında Selçuklu ordusundan üç genç kumandan kaleden içeri girmeden oklanıp, kale kapısının hemen yakınına ağır yaralı olarak düşmüştür. Haçlı ordusu, yerde yaralı

yatan bu üç kumandanı içeri almak için yapılan her girişimi bir ok yağmuruyla karşılamış kurtarılmalarına izin vermemiştir. Üç kumandanın üç nişanlısı vardır. Bunlar içi su dolu testileri yaralılara ulaştırabilmeyi umarak kale kapısından dışarı çıkmıştır. Ancak Haçlı ordusu kızları da okla vurmuş kızlar ellerinde testiler ile yaralıların yanına devrilmiştir. Kızların getirdiği sularla hayatta kalan yaralılar ise gece saatlerinde kurtarılmıştır. Üç kız o gece şehit düştükleri yere gömülmüş, gömüldükleri yere sonradan mezar taşları yapılmış sonradan buraya Üçler Mezarlığı denilmiştir. Üçler mezarlığından taş alınıp, dilek tutulduğunda ve dilek gerçekleşirse taşların mezarlığa geri atılması gibi bir gelenek Konyalılar arasında yaygınlaşmıştır (Hatice Kübra Ç., 62).

Konya'da bulunan bir diğer önemli mezarlık da Musalla Mezarlığı'dır, Selçuklulardan kalma en eski kabristandır. İçerisinde halen Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar devrine ait çeşitli türbe ve mezarlar mevcuttur (Bozkurt(3), 2019). Kent Selçuklular tarafından fethedilirken şehit düşen ilk kişilerin gömülü olduğu Cennet Çukuru (Uz, 2018) ve seferlere çıkılırken ordunun namaz kılınarak uğurlandığı Namazgah da burada yer almaktadır (Konyalı(2), 1997) Namazgah günümüzde hala kullanılmaktadır (Şekil 3.1.8.1.3.). Mezarlık zamanla etrafından geçirilen yollar dolayısıyla daraltmak mecburiyetinde kalınmıştır.

Şekil 3.1.8.1.3. Musalla Mezarlığı'ndaki Cennet Çukuru (solda) ve Namazgah (sağda)

Mülakatlardan elde edilen sonuçlara göre Ankara Caddesi açılacağına, yaklaşık 60 yıl kadar önce, Musalla mezarlığındaki şehitliğin önündeki üçgen mezar çıkıntısı kaldırılmış, mezarlar ise taşınmıştır. Ölümünün üzerinden çok süre geçmiş bazı cesetlerin ilk günkü gibi çıktıklarının görülmesi bölgedeki kentlilerin bu durumdan etkilenmesine yol açmıştır (Vesile Ş., 75). Mezarlıklara arife günleri, bayramlar, bazen de cuma günleri ziyaret edilmiştir. Konya'da toplamda 16 peygamber mezarı olduğu ve bunların çoğunun eskiden mezarlık olan Anıt Meydanı ve DSİ çevresinde oldukları

söylenmektedir. ikişer tane de Musalla ve Yediler mezarlığında olduğuna kentliler tarafından inanılmaktadır (İsmet K., 63).

Konya’da tekkeler ve ocaklar yaygın olarak yaşamın içindedir. Tekkeler bir tarikatın ayin yapması için mensuplarının toplandığı yerlerdir. Tekkelere benzeyen ancak içinde yatan bir ölünün olmadığı, zamanında tanınmış birinin sülalesi elinde kalmış bir evden ibaret olan ocak adı verilen bir mekan daha vardır. Hastalıkların bu tekke ve ocakların birisinde tedavi edildiğine inanılmıştır. (Erdoğan, 1937b, 814).

Halk tarafından en çok hatırlanan tekkeler Süt ve Bulgur tekkeleridir. Ferhuniye Mahallesi, Sultan Mesut Sokağı’nda bulunan Süt (Ferhuniye) Tekkesi’ni sütü kesilen kadınlar ziyaret etmiş sütlerinin geri gelmesi için türbe demirlerine bez bağlamışlardır (Yaşar B., 64). Şükran Mahallesi, Demirciler Sokağındaki Bulgurcuk Tekkesi’ni ise bulgurcuk (bir tür cilt hastalığı) hastaları ziyaret etmiştir. Yaralı alana tükürüldüğünde hastalığın iyileşeceğine inanılmıştır. Tekke yapısı yıkılmış olsa bile topraktan alınan çamurun sürülmesinin bile iyileşme sağladığına inanılmaktadır (Hüseyin T., 71; Vesile Ş., 75). Tekkelerde iyileşme için gereken eylem yapıp iyileşme gerçekleştiğinde türbenin etrafındaki kişilere tuz dağıtılması gerektiği düşünülmüştür. Konevi Türbesi’ne konuşamayanlar götürülmüş, Tavusbaba türbesine ise dileklerin gerçekleşmesi için bez bağlanmıştır (Yahya Ö., 80, Nuran Ö., 75). Ateşbaz türbesinde dilenen dileklerin gerçekleştiği ise türbe etrafında kişinin yanına kedi gelmesinden anlaşılmıştır (Yaşar B., 64).

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.8.1.1.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.8.1.4.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.8.1.1. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Mevlana Türbesi	15
Üçler Mezarlığı	9
Musalla Mezarlığı	6
Hacı Fettah Mezarlığı	2
Yediler Mezarlığı	1
Yazır Mezarlığı	1
Konevi Türbesi	1
Araplar Mezarlığı	1

Şekil 3.1.8.1.4. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

50 yaş altı kentlilerin “Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.8.1.2.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.8.1.5.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.8.1.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Üçler Mezarlığı	31
Mevlana Türbesi	27
Musalla Mezarlığı	9
Araplar Mezarlığı	3
Ulurmak Mezarlığı	2
Tekke Mezarlığı	2
Konevi Türbesi	2
Yediler Mezarlığı	1
Yağbasan Mezarlığı	1
Tavus Baba Türbesi	1
Şemsitebriz Türbesi	1
Konya Yazır Mezarlığı	1
Karaaslan Mezarlığı	1
Hacı Fettah Mezarlığı	1

Şekil 3.1.8.1.5. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

50 yaş altı kentlilerin “İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.8.1.3.) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.8.1.6.) ifade edilmiştir.

Çizelge 3.1.8.1.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanlar

Mekannın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Musalla Mezarlığı	39
Üçler Mezarlığı	30
Mevlana Türbesi	29
Uluırmak Mezarlığı	2
Tekke Mezarlığı	2
Tavusbaba	1
Şehitlik	1
Konevi Türbesi	1
Hoçaçihan Mezarlığı	1
Hacı Fettah Mezarlığı	1
Araplar Mezarlığı	1
Alaaddin Kümbeti	1

Şekil 3.1.8.1.6. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen mezarlık, türbe, kümbet vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Anket sonuçlarına göre kentsel bellekte ölümle ilişkili mekanlar denildiğinde akla gelen ilk üç mekan Mevlana Türbesi, Musalla Mezarlığı, Üçler mezarlığı olmuş ve bu durum günümüzde de kuvvetle devam etmektedir.

3.1.8.2. Sağlık Mekanları ve Güzellik Mekanları

Hastane, Özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb.

Konya’da ilk sağlık yapıları olarak Selçuklu ve Osmanlı döneminde yapılmış darüşşifalar bilinmektedir. Anadolu Selçuklularının başkenti Konya’da ilk darüşşifa 1113 yılında Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından yapılmıştır. Bunun dışında üç darüşşifa daha bulunmaktadır: 2. Kılıçarslan tarafından inşa ettirilen Maristan-ı Atik Alaeddin Keykubat tarafından yaptırılan Darüşşifa-ı Alai ve yine onun yaptırdığı hastane ve cüzzam evi (Taneli ve Sahin, 2013). Osmanlı döneminde de darüşşifaların hizmet verdiği çalışmalarda kaydedilmiştir.

1915 yılında yoksul kentlilerin hastane ihtiyacının karşılanması amacıyla bugünkü devlet hastanesinin temelini oluşturan Gureba Hastanesi açılmış (Şekil 3.1.8.2.1.) ve Antalya, Isparta ve Niğde - Konya sancaklarına hizmet vermiştir (a.g.e.). 1927 yılında Vali İzzet Bey döneminde Alman Lench firması yeni hastanenin yapımına başlamıştır (Tonbul ve Forta, 2009). 'H' şeklindeki yeni binanın (Şekil 3.1.8.2.2.) temeli 1928'de atılmış ve bina 1931'de hizmet vermeye başlamıştır. Bu hastane 1957 yılına kadar hizmet vermiştir (Aydın(2), 2001). Daha sonra kapasitesini fiziksel eklemelerle artıran hastane Konya Numune Hastanesi adını alarak 2000'li yıllara kadar kullanılmıştır (Şekil 3.1.8.2.3.). Daha sonra Numune hastanesi 1915 ve 1927'de yapılan ilk tescilli binalar korunarak aynı alana kapsamlı bir hastane projesi uygulanmış ve 2017 yılında hizmete başlamıştır (Şekil 3.1.8.2.4.) (Aydın, Yıldız ve Büyüksahin 2017).

Şekil 3.1.8.2.1. Konya Gureba Hastanesi

Şekil 3.1.8.2.2. H şeklindeki Devlet Hastanesi Binası

Şekil 3.1.8.2.3. Eklemelerle genişlemiş Konya Numune Hastanesi binası

Şekil 3.1.8.2.4. 2017 yılında hizmete açılan yeni Numune Hastanesi binası

Mülakatlardan elde edilen verilere göre kentteki sigortalı işçilerin gittiği sigorta hastanesi (SSK) bir diğer önemli hastaneydi (Hüseyin A., 76; Serap Ü.,54; Hatice Ş., 77; Memili T., 59). Önceleri şimdiki Kızılay hastanesinin buğday pazarının oradayken, sonra bugünkü meram eğitim ve araştırma hastanesinin olduğu yere taşınmıştır.

Numune hastanesi ve sigorta, kentlilerin hafızalarında havasız, kalabalık ve kirli bir mekân olarak kalmıştır. Kalabalık olmasında dolayı doktorlarla görüşemediğinden hastalar daha çok bu hastanelerde çalışan doktorların özel muayenehanelerine gitmiş, tetkikler için hastaneyi kullanmışlardır (Yaşar B., 64; Hüseyin T., 71; Recep F., 64; Vesile Ş., 75; Hatice Kübra Ç., 62; Memili T., 59). Özel muayenehaneler o dönemde kent için önemli mekanlardır. Eski İstanbul caddesinde özel muayenehanelerin ve

eczanelerin toplandığı iş merkezleri bulunduğu bura doktorlar caddesi denilmiştir (Nezihe S., 65; İsmet K., 63; Nuran Ö., 75; Hüseyin A., 76; Memili T., 59). Özel muayenehanelerin dışında doktorlar kimi zaman hastaların evlerine gitmiştir (Serap Ü., 54, Vesile Ş., 75; Yahya Ö., 80). Eve aile doktorunun çağırılması eskiden Konya’da yaygın bir uygulama uygulamadır (Serap Ü., 54; Vesile Ş., 75; Hatice Ş., 77; Nezihe S., 65).

Verem hastalığının yaygın olduğu dönemde Necmettin Erbakan üniversitesi tıp fakültesi hastanesinin eski yerinde havası temiz olduğu için bir göğüs hastalıkları hastanesi açılmıştır (Yahya Ö., 80; Vesile Ş., 75). Halkın veremden korktukları için tedbirli yaklaştıkları bu hastane (İsmet K., 63) ek binaların yapımıyla Selçuk üniversitesi meram tıp fakültesi ardından da Necmettin Erbakan üniversitesi tıp fakültesine dönüştürülmüş, günümüzde ise tıp fakültesinin yeni binasına taşınmasından sonra bazı ek binalarının olduğu bir yapı kompleksi olarak bulunmaktadır.

Konya’da ilk özel hastaneler Dr. Talha Demirağ tarafından Şerafettin Cami yakınlarında açılan Demirağ hastanesi ve Dr. Abdurrahman Cantekinler tarafından Eski İstanbul Caddesinde açılan Sağlık Yurdu’dur (Memili T., 59). İş kazaları durumunda işçiler iş sağlığı kontrolü yapılmadığı için bu mekanlara gittiklerini belirtmişlerdir (Hüseyin T., 71). Sonrasında pek çok özel hastane açılmıştır. Bugün geçmişten bu yana süregelen kültürün bir parçası olarak Konya’da büyüklü küçüklü 19 devlet hastanesi ve özel hastane bulunmaktadır.

Kent belleğinde yer eden bazı unsurlar şöyledir: Yalnızca silahlı kuvvetler mensuplarına hizmet eden Askeri hastane şimdi belediye hizmet binası olarak kullanılmakta olan mekandaydı, Üçler mezarlığının ve aslanlı kışlanın yakınında halkı ucuza muayene eden 5 liralık doktor adında bir doktor bulunmaktadır (Hüseyin A., 76).

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da farklı isimlerle yer almıştır. Bu kişilerin “Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.8.2.1.)ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.8.2.5.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.8.2.6. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Çizelge 3.1.8.2.2. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Numune (Devlet) Hastanesi	30
Konya Şehir Hastanesi	14
Meram Eğitim Araştırma	9
Ssk Hastanesi	8
Sağlık Ocakları-Aile Sağlığı Merkezleri	8
Meram Tıp Fakültesi Hastanesi	8
Farabi Hastanesi	7
Beyhekim Devlet Hastanesi	6
Medicana Hastanesi	5
Başkent Hastanesi	5
Selçuk Tıp Fakültesi	4
Medova Hastanesi	4
Büyükşehir Belediye Hastanesi	3
Özel Selçuklu Hastanesi	2
Konya Şehir Hastanesi	2
Kızılay Hastanesi	2
Doğum Evi Hastanesi	2
Akademi Hastanesi	2
15 Temmuz Kadın Ve Doğum Hastanesi	2
Medline Hastanesi	1
Konya Zindankale Ağız Diş Sağlığı Merkezi	1
Konya Hospital Hastanesi	1
İstanbul Caddesi Özel Muayenehaneler	1
Anadolu Tıp Merkezi	1

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiş (Çizelge 3.1.8.2.3) ve kelime bulutuyla (Şekil 3.1.8.2.7.) ifade edilmiştir.

Şekil 3.1.8.2.7. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb. mekanların kelime bulutuyla ifadesi

Çizelge 3.1.8.2.3. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen hastane, özel muayenehane, dispanser, sağlık ocağı, poliklinik vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Medicana	21
Numune (Devlet) Hastanesi	17
Sağlık Ocakları – Aile Sağlığı Merkezleri	9
Meram Tıp Fakültesi Hastanesi	9
Şehir Hastanesi	6
Medova Hastanesi	5
Başkent Hastanesi	5
Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi	4
Beyhekim Hastanesi	4
Farabi Hastanesi	3
Eğitim Araştırma Hastanesi	3
Tıp Fakültesi	2
Özel Muayenehaneler	2
15 Temmuz Kadın Doğum Hastanesi	2
Özel Eylül Tıp Merkezi	1
Meram Akademi	1
Konya Hospital	1
Kızılay Hastanesi	1
Büyükşehir Hastanesi	1
Belediye Hastanesi	1
Dünya Göz Hastanesi	1

Anket verilerine göre Numune hastanesi Konya'nın kentsel belleği için oldukça önemlidir. Hem Konya'nın ilk hastanesi hem de hala hafızalarda en çok yer eden sağlık mekanıdır. Daha sonra açılmış olan SSK (Sigorta) yeni adıyla Meram Devlet Hastanesi (Meram Eğitim Araştırma Hastanesi) yine geçmişte hatırlanan günümüzde de önemini koruyan yapılandıdır. Yeni açılan özel hastaneler ve aile sağlığı merkezleri kentliler tarafında benimsenerek hafızada yer almaya başlamıştır.

Hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb.

Sağlık, temizlik ve dinlenme amacıyla kullanılan hamamlar Konya’da özellikle kadınlar arasında yaygın olarak kullanılmış ve evlilik ritüelinin bir parçası olarak gelin hamamı kültürü doğmuştur. Hamamlara yiyeceklerle birlikte gidilmiş eğlenceler düzenlenmiştir. Hafta 1 kez keselenmek için gidilen hamamlarda anneler gelin kızlarını oradan bulmuştur (Nezihe S., 65; Hatice Kübra ., 62). Genellikle gidilen hamamlar Őunlardır:

Sultan Hamamı (Nuran  ., 75 Hüseyin T., 71 Hatice Kübra ., 62 Nilüfer K., 66): Őehrimizdeki tarihi hamamlar arasında Sultan Hamamının ayrı bir yeri vardır. En eski Türk Hamamıdır. Larende Caddesi’nde Sahip Ata K llyesine bulunmaktadır. Kadın ve erkek bölümleriyle ifte hamam tipindedir. 700 yıldan beri hizmetine devam etmektedir.

Mahkeme Hamamı (Yahya  ., 80; Hüseyin T., 71; Hatice Kübra ., 62; Memili T., 59; Nezihe S., 65): Şerafettin Caminin hemen kuzey batı tarafındadır. ‘ifte Hamam planındadır. Mimarisi çok güzeldir. Eski mahkeme binasının yakınında olduğu için bu adi almıştır. Karamanoğulları Dönemine aittir. Konyalılar tarafından en çok kullanılan hamam bu olmuştur (Yaşar B., 64).

Ahmet Efendi Hamamı: Aziziye Camii’nin güneyindedir. Çifte Hamam’dır. Yeni hamam (Vesile Ő., 75) ve Resim galerisinin arkasında bulunan Kızılay hamamı (Hüseyin T., 71) gidilen diğer hamamlardandır.

Gümüşkapı saunası da 1980’lerin sonu 1990’ların başında yapılmış yüksek ücretleri olan nezih bir mekandı, Konya’nın ilk saunalarındandır (Hüseyin A., 76).

Bu mekânlar 50 yaş altı kentlilerin hafızalarında da farklı isimlerle yer almıştır. Bu kişilerin ‘‘ocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gittiğiniz hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb. mekanlara bir örnek veriniz.’’ Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiştir (izelge 3.1.8.2.4.).

Çizelge 3.1.8.2.4. Çocukluk, ilk ergenlik döneminde (0-14 yaş aralığında) gidilen hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Yeşil Beyaz Spor Salonu	1
Sauna Gümüşkapı	1
Azra Tatil Köyü Yüzme Havuzu	1

“Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gittiğiniz hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiştir (Çizelge 3.1.8.2.5.)

Çizelge 3.1.8.2.5. Ergenlik, ilk yetişkinlik dönemlerinde (15-24 yaş aralığında) gidilen hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Dedeman Otel Sauna	3
Sauna Gümüşkapı	1
Sahibata Hamamı	1
Rixos Otel Sauna	1
Queen Güzellik Merkezi	1
Özkaymak Otel	1
Mavi Artı Güzellik Merkezi	1
Harem Deluxe Güzellik Merkezi	1
Gümüşkapı Sauna	1
Eva Güzellik Merkezi	1
Elif Güzellik Merkezi	1
Ahmet Efendi Hamamı	1

“İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gittiğiniz hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb. mekanlara bir örnek veriniz.” Sorusuna cevabı tabloda gösterilmiştir (Çizelge 3.1.8.2.6.).

Çizelge 3.1.8.2.6. İlk yetişkinlik, yetişkinlik döneminde (25-49 yaş aralığında) gidilen hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb. mekanlar

Mekanın adı	Mekanı hatırlayan kişi sayısı (Toplam 215 kişi ankete katılmıştır.)
Dedeman Oteli	2
Yeşilbeyaz Spor Kompleksi	1
Sauna Gümüşkapı	1
Marmaray Kompleksi	1
Komek	1
Kızılay Hastanesi	1
İnci Güzellik Merkezi	1
Harem Delüks	1
Gümüşkapı Sauna	1
Estezen	1
Elif Güzellik Merkezi	1
Dr. Rabia Güzellik Salonu	1
Ceylin Güzellik Merkezi	1
Bayırdiamond Otel Sauna	1

Anket sonuçlarına göre bir dönem hafızada yer eden hamamlar günümüzde tercih edilmemekte ve bellekten silinmektedir. Yerini bıraktığı otel, spor merkezi ve güzellik salonları bu işlevi karşılamaya devam etmekte ve hafızaya girmeye başlamaktadır. Hamamların maruz kaldığı amnezi kentsel hafıza için yaralayıcıdır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kentin gelişim aşamalarının insanın psikosoyal gelişim aşamalarına göre formüle edildiği çalışmada; hafızanın zamansallık, imgesellik ve mekansallık özelliklerinin etkisinde oluşmuş, kentteki değişimlerin kentlilerin anılarında etki bırakması olarak açıklanabilecek kent hafızası, kentin ve kentlilerin varoluşlarını anlamlandıran kent kimliğine sıkı sıkıya bağlıdır. Kişinin, anılarının toplamı olarak görüldüğü psikanalizin bakış açısıyla kişinin anılarının oluştuğu ve hatırlanmasının sağlandığı kentsel mekan oldukça önemlidir. Mekanın kaybolan, yok olan parçaları kişinin de unutuşu tetiklemektedir.

Doğan, gelişen, ölen canlı bir varlık olan kentin amnezisini tedavi etmek kentsel bütünlüğü tekrar sağlamak için kişinin anılarındaki unutuştan kaynaklanan patolojilerinin tedavisinde kullanılan psikanaliz yöntemi kullanılması önerilmiştir. Psikanalizde libidonun yoğunlaştığı gelişim dönemleri tanımlanmıştır. Bir travmadan dolayı libido akışındaki dengesizliklerin yaşanması bastırma davranışının gelişmesine yol açması sorunu psikanalizin bu dönemlerdeki anılar içinde bir yolculuğa çıkması bunların hasta tarafından yeniden hatırlanmasıyla çözülmüştür.

Kent içindeki kişilerle hatırlamaktadır. Kentsel belleğin kaybolmasıyla oluşacak kentsel problemlerin çözümü için kentlilerin hafızalarındaki kentsel mekanda oluşmuş anıların hatırlanması sağlanmış başka bir deyişle kente psikanaliz uygulanması sağlanmıştır. Bunun için öncelikle kent ve insan birbirine benzetilmiş, kentin gelişimi ve insanın gelişim dönemleri ile benzerlik kurulmuştur. Gelişim dönemlerine karşılık gelen mekanlar belirlenmiş, bununla sistematik olarak hangi aşamanın hangi kentsel mekana karşılık gelmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu sayede başka kentlerde yapılacak hafıza çalışmalarında bu sınıflandırma işlemi uygulanabilecek ve kaybolmuş olabilecek kentsel hafıza parçalarının tespitini sağlamada formüle edilmiş bir bellek araştırmasıyla hiçbir mekanın atlanmaması sağlanabilecektir.

Kentsel amnezinin varlığı ve boyutlarını tespit etmede 50 yaş üstü kişilerle Konya özelinde yapılan mülakat çalışması üzerinden uzun yıllar geçse de duyguları tetikleyecek kadar canlı bir şekilde kentsel mekanın insan üzerinde iz bıraktığını kanıtlamaktadır. Kişilerin mülakatlarında zihinsel olarak o döneme geri dönmesi, bu mekanların kaybolmuş olması durumunda hayatlarının bir bölümünü yok olmuş hissetmesi çalışmanın gerekliliğini ve önemini göstermiştir.

15-49 yaş aralığındaki kişilerle yapılan anket çalışması anket katılımcılarının yaşlarının daha genç olmasından dolayı daha yakın bir geçmişteki kentsel hafızayı yansıtmaktadır. Mülakat verilerindeki mekanlara göre anket verilerinde kente yeni mekanlar eklenmesi, var olan mekanların yok olması ya da bu işlevlerin yerlerinin değişmesi kentsel gelişimin bir kanıtı olarak görülmelidir.

Anket sonuçları göstermiştir ki kimi mekanların adı geçen zaman içinde değişse de kişilerce o adla anılmaya devam etmekte ve bu mekanlar bellekte eskiden olduğu haliyle yaşamaktadır. Ancak bu durum tüm mekanlar için geçerli olmamıştır. Uzunca bir süre kenti şekillendirmiş ve hafızada kalmış olsa da yerine üretilen mekanların tarihe sırtını döndüğü, onu hatırlatmaya yarayacak göstergeleri üretmediği durumlarda hafızayı tetikleyecek kentsel imge yok olduğundan bu alanlar amneziye uğramıştır. Bu durum ise parçalanmış bir kent yaratarak kişilerin ve kentin kimliğini aşınmaya uğratmıştır. Çalışmada unutulan bu parçaların hafızalardan silinmeden literatüre kaydedilmesi kent tedavi edilmek istendiğinde bakılabilecek bir kaynağın üretilmesi sağlanmıştır. Konya kentinde belirlenen mekanların kentsel bellekte oluşturduğu iz ve zamanla meydana gelen değişimler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Çizelge 5.1.).

Çalışmada kentsel bellekte yaşanan değişimlerin cinsiyet, meslek, gelir durumu, eğitim düzeyi, medeni durum gibi demografik özelliklere göre dağılımı kapsam dışında bırakılmıştır. Ancak daha sonra yapılacak çalışmalarda incelenmesi kent için değerli veriler sağlayacaktır.

Konya kenti bağlamında ele alınan çalışmadan sonrasında başka kentlerde de kentsel hafıza mekanlarının psikanaliz yöntemle analizi yapılmalıdır. Böylece yöntemin diğer kentlerdeki geçerliliği de test edilmelidir. Kentsel bellekte yer alan mekanlar diğer kentlerde değişiklik gösterebileceğinden yapılan mekan – psikososyal dönem eşleştirilmelerinin bu çalışmada olduğundan farklı olabilme imkanı doğacaktır. Analiz ne kadar çok kentte yapılırsa mekan – dönem eşleştirmeleri o kadar genelgeçer bir hal alacaktır.

Çizelge 4.1. Konya kentinde belirlenen mekanların kentsel bellekte oluşturduğu iz ve zamanla meydana gelen değişimler

GELİŞİM EVRESİ	KENTSEL MEKAN	KENTSEL HAFIZADAKİ YERİ VE DEĞİŞİMLERİ	
1. Temel Güvensizlik-Temel Güven: Umut	Tarihi Kent Merkezi	Alâeddin Tepesi ve yakın çevresinde bulunan iç- dış surlar ve tarihi çekirdek Konya kentinin doğum yeridir, Kent morfolojisi ve kent hafızası açısından önemini korumaktadır.	
		Havaalanı vb.	50 yaş ve üstü kullanıcıların hafızasında önemli bir yer edinmemiş olan mekan günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır.
		Otogar, şehirler arası otobüs terminali vb.	Yıllar içinde Konya’da otobüsle ulaşım mekanları gelişim ve değişim göstermiştir. Farklı dönemlerde aktif olan ana otobüs terminallerinin konumu değişse de bu alanlar kent hafızasında yine otogar olarak yer etmeye devam etmektedir. Ancak bu durum zamanla değişmekte bu mekanlar unutulmaya yüz tutmaktadır. Konya Eski Otogarı (Nalçacı) ve Karatay Otobüs Terminali (Eski Garaj) günümüzde genç kentliler tarafından daha az hatırlanmakta Konya Şehirler Arası Otobüs Terminali hafızalarda kuvvetli bir yer almaktadır.
		Tren, hızlı tren, yüksek hızlı tren garı vb.	19. yüzyıldan beri Konya kent hafızasında yer eden Konya Tren Garı kentlilerin belleğinde etkiye sahip olmuştur. Günümüzde de bu etki tüm canlılığıyla devam etmektedir. Yeni yapılan hızlı tren garı da hızla kentlilerin hafızalarında yer etmeye ve benimsenmeye başlamıştır.
2. Utanç ve Şüphe-Özerklik: İrade	Ulaşım Mekanları	Önemli şehir içi otobüs durakları vb.	Konya’da otobüs duraklarının artması kent içi ulaşımında otobüs kullanımının zamanla arttığı bir göstergesidir. Ancak bu taşıtların faaliyete geçmesinden bu yana durak olarak kullanılan mekanlar hala işlevini sürdürmeye ve bellekte yer almaya devam etmektedir. Geçmişte Kayalı Park şehir içi otobüs duraklarının merkezi olmuş bir mekan olarak kentsel bellekte önemli bir konumdadır. Günümüzde mekansal gerekliliklerden dolayı toplu taşıma yoğunluğu açısından ikincil bir öneme gerilemiş olsa da genç yaştaki kentlilerin hafızalarında otobüs durağı denildiğinde akla gelen mekanlar arasında ilk sıralardadır. Geçmişte Kayalı Park’tan sonra Fuar ve Texas Durakları kent içinde önem kazanmıştır. Günümüzde Fuar Durağı daha çok yerine yapılan Kültür Park’ın adıyla anılsa da durak mekanı olarak hafızada kalmaya devam etmektedir. Texas Durağı’nın Texas Pavyon’un yıkılmış olmasına ve durağın resmi adının Alâeddin Durağı olmasına rağmen gençler tarafından halen bu isimle anılması kentsel bellekteki yerleşikliğinin göstergesidir. Bunlar dışında şehrin genişlemesi ve nüfus artışı sebebiyle yapılan ve hafızalara yerleşmeye başlayan yeni duraklar da mevcuttur.
		Önemli tramvay durakları vb.	Zaman içinde artan hat uzunluğu ve durak sayılarıyla tramvaylar Konya kenti için önemli ulaşım araçlarından biri olmaya devam etmektedir. Bu gelişimde tramvayların atlı tramvaylara kadar uzanan kentsel hafızadaki köklü geçmişi önemlidir. Anket sonuçlarına göre buldukları mekanın kent içindeki konum ve yoğunlarına göre bellekte daha çok kalan duraklar bulunmaktadır.

GELİŞİM EVRESİ	KENTSEL MEKAN	KENTSEL HAFIZADAKİ YERİ VE DEĞİŞİMLERİ	
3. Suçluluk-İnisiyatif: Amaç	Hukuk Ya Da Yönetim ile İlişkili Mekanlar	Hukuk ve yönetimle ilişkili mekanlardan Yeni Adliye Binası kentliler tarafından oldukça kolay benimsenmiş ve hafızada yer etmiştir. 19. Yüzyıldan beri bellekte yaşayan Valilik Binası ise hala kentliler için önemli bir unsurdur. Yıkılmış olan Vatan Caddesi'ndeki Belediye Binası da henüz gençlerin hafızalarında bulunmaya devam etmektedir. Bu alana gelecek yapı geçmiştekinе referans vermediği sürece kentsel bellek için sorun teşkil edeceği açıktır.	
	Askeriyeye Ait Ya Da Askeriye ile İlişkili Mekanlar	50 yaş üzeri kişilerce büyük bir coşkuyla bahsedilen ve kentin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olan askeri alanlar bütünüyle 50 yaş altı kentliler tarafından daha az hatırlanmaktadır. İlgili soru ankette az sayıda kişi tarafından cevaplanmıştır. Bu durum söz konusu yapıların yıkımının kentsel bir amneziye sebep olduğunu göstermektedir. Geçmişte kentlilerin anılarında derin izler bırakmış Alâeddin Tepesi'nde bulunan Ordu Evi, günümüzde gençler arasında neredeyse unutulmuştur. Kentsel bellekte büyük bir yer kaplayan bu mekanın artık daha az hatırlanıyor oluşu hem kentsel hem de bireysel bir amnezinin göstergesidir. Ordu Evi denildiğinde akla gelen mekan ise artık Millet Caddesi üzerindeki yapıdır. Kentsel hafızada çok önemli olan bir diğer mekan 2. Ordu binasıdır. Bu yapı da günümüzde gençler tarafından neredeyse hiç hatırlanmamak üzere kaybolmuştur. Bir dönem çoğu kentlinin anılarının merkezinde yer alan bu yapının yıkımı ve unutuluşu onların hafızalarında boşluklara yol açmıştır. Bu kaderi paylaşan bir diğer yapı ise Ordu Pazarı binasıdır. Sivil hal tarafından sürekli kullanılmasa da geçmişte yeni bir alışveriş yöntemini tanımlayan bu yapı hatıralarda derin bir ize sahiptir. Ancak günümüzde gençler tarafından büyük ölçüde bilinmemekte kentsel hafızadan silinmeye başlamaktadır. Günümüzde çoğunla askeri alanlar olarak lojmanlar hatırlanmaktadır.	
4. Yetersizlik-Azım: Yetkinlik	Spor Mekanları	Stadyum, spor kompleksi, Veledrom vb.	Anketten elde edilen sonuçlara göre bir dönem tüm spor faaliyetlerini kapsayan bir merkez olan ancak günümüzde yıkılan Konya Atatürk Stadyumu gençlerin hafızalarında yaşamaya devam etse de anıların zamanla unutulmaya başladığı görülmektedir. Bunun yanında yeni yapılan Konya Büyükşehir Stadyumu bir spor kompleksi olarak olmasa da stadyum olarak kent belleğinde yer etmeye başlamıştır. Atatürk Stadyumu içinde bulunan spor salonları, yüze havuzları yerel olarak özel işletmeler, oteller ve belediye tesislerine dağılmıştır. Kentin şekillenmesinde önemli bir bellek unsuru olan Atatürk Stadyumu'nun yerine yapılacak olan Millet Bahçesi'nin alanın geçmişine referans vermediği taktirdi söz konusu amneziyi artıracığı ve bellekte boşluklara yol açacağı düşünülmektedir.
		Futbol, basketbol, voleybol, hentbol vb. sahaları, tenis kortları vb.	
Yüzme havuzu, su sporları merkezi vb.			
Spor salonu, dans kulübü, spor kulübü, atletizm, Jimnastik; dövüş, savunma sporları kulüpleri vb.			
Binicilik tesisi vb.			
5. Kimlik Karmaşası-Kimlik: Bağlılık	Milli Bayramlar - Önemli Günlerin Kutlandığı Mekanlar	Geçmişte bayram ve özel günlerin kutlandığı alanlar deyince akla gelen mekanlar bugün de gençler arasında geçerliliğini korumaktadır. Ancak buna ek olarak yapılan kültür ve kongre merkezleri de kentsel hafızada yer etmeye başlamıştır.	
	Anıt Mekanları	Konya için Merac'el Bahreyn ve Atatürk Anıtı yalnızca Konya kentine özgü hafıza unsurlarıdır ve kent kimliği açısından oldukça önemlidir. Hafızayı besleyen anıt yapılarının bellekteki yeri günümüzde de korunmaktadır.	

GELİŞİM EVRESİ	KENTSEL MEKAN		KENTSEL HAFIZADAKİ YERİ VE DEĞİŞİMLERİ
6. Soyutlanma-Yakınlık Kurma: Sevgi	Yeme-İçme ve Eğlence Mekanları	Park, bahçe, çay bahçesi, kafe, restoran vb.	Kent içerisinde Alâeddin Tepesi ve buradaki çay bahçeleri, Konya Trafik Parkı, Meram Aile Çay Bahçesi, Fuar alanı ve Dede Bahçesi gibi mekanlar hem kentsel bellekte hem de mekansal olarak yakın işlevlerle korunmuştur. Meram Aile Çay Bahçesi'nin yerini Belediye'ye ait bir işletme almış ve çevresine çeşitli kafe-restoranlar kurulmuş, Fuar alanı Kültür Park olarak yeniden düzenlenmiş, Dede Bahçesi ve Trafik Parkı yine Belediye tarafından işletilmeye başlanmış olsa da bu mekanlar eskiden olduğu kadar önemli bir şekilde anılarda yer bulmaktadır. Eskiden hafızada yer alan Gar Bahçesi ve Tenis Kortu genç kentliler tarafından unutulmuş, Camlı Köşk ismen hafızalarda kalsa da kaldırılıp yerine rekreasyon alanları yapıldıktan sonra unutulmaya başlamıştır. Bu durum kentsel bir amneziye yol açmıştır. Kent içerisinde dağılmış vaziyette bulunan, Kafem adı verilen Belediye'ye ait kafeler, Zafer Yürüyüş Yolu çevresindeki kafeler son yıllarda kent belleğinde önemli olmuştur. Bunun dışında Nene Hatun, Ecdat, Şehir, Adalet, Evliya Çelebi, Japon, Kelebekler Vadisi gibi yeni inşa edilen parklar hafızada yer etmeye başlamıştır.
		Lunapark, eğlence parkı, oyun salonu, bowling salonu, aquapark vb.	Uzunca bir dönem kentsel bellekteki önemini koruyan Fuar alanı (Kültür Park) içerişindeki eğlence parkının buradan kaldırılması kentsel bir unutuşu tetiklemiştir. Bir süre genç kentliler tarafından aynı canlılıkta hatırlansa da günümüze yaklaştıkça anılardaki yerini büyük ölçüde yitirmiştir. Eğlence parkları alışveriş merkezlerine ve park alanlarına dağılmıştır.
		Konser, sinema, tiyatro, kongre salonu vb.	Geçmişte halkın yeterince ilgi göstermediği, kentsel belleğin bir unsuru olmayan tiyatro yapıları günümüzde genç kentliler arasında oldukça popülerleşmiş ve yeni tiyatro mekanlarının (kültür ve kongre merkezleri) inşa edilmesi ve tiyatro gruplarının kurulmasıyla hafızada yer edinmeye başlamıştır. Bir dönem kent için büyük önem arz eden sinemalar bellekten silinmiş ve yeni sinemalar alış-veriş merkezlerinin içine taşınmıştır. Kentsel hafızanın önemli bir unsuru olan yazlık sinema kavramı ise tam bir amneziye uğramış ve genç kentliler tarafından tamamen unutulmuştur.
		Meydan, yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı vb.	Kentsel bellekte yürüyüş yolu, fuar, açık etkinlik alanı gibi mekanlar arasında önemli bir yeri olan Zafer Meydanı ve Yürüyüş Yolu, Alâeddin Tepesi ve çevresi, Fuar alanı (Kültür Park) hafızalardaki yerini korumaya ve aynı işlevde kullanılmaya devam etmektedir. Form, İstasyon Caddesi gibi mekanlar unutulmuş, yeni yollar ve parklar bellekte yer etmeye başlamıştır.
		Kahvehane, kıraathane, internet kafe/salonu, bilardo salonu, nargile salonu vb.	Geçmişte de Konya kent belleğinde önemli bir yeri olmayan kahve kültürünün temsilcisi olan birkaç mekan da günümüzde hafızalardan silinmiştir. Bugün nargile içilen ve çeşitli oyunların oynandığı kafeler kahvelerin yerini almışsa da bellekte bu mekanlar da fazlaca yer edinememiştir.
		Bar, pub, meyhane, birahane, gece kulübü, gazino, taverna lokal vb.	Geçmişte kentsel bellekte yer alan alkollü eğlence mekanları günümüzde bir amnezi ile karşı karşıya kalmıştır. Texas Pavyonu ismen bellekte kalsa da bu mekanlar bugün genç kentliler tarafından hatırlanmamaktadır. Günümüzde alkol alınan güncel mekanlar bir hafıza unsuru olarak bellekte çok az yer almaktadır.

GELİŞİM EVRESİ	KENTSEL MEKAN	KENTSEL HAFIZADAKİ YERİ VE DEĞİŞİMLERİ
7. Durağanlık- Üretkenlik: İçtenlikli İlgî	Düğün, Nişan, Kına, Nikah Gibi Etkinlik Mekanları	Kentlilerin belleğinde önemli bir yer etmiş olan Alâeddin Keykubat (Torans) Düğün Salonu bugün de hatırlanmaya devam etmektedir ancak kentsel hafızadaki yeri yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Günümüzde çok sayıda düğün mekanı bulunmakta bunların büyük kısmının yer aldığı Lalebahçe, Hatıp Caddesi çevresi ise kır düğünlerinin yapıldığı bir alan olarak bellekte yer etmeye başlamaktadır.
	Ticari Mekanlar	Konya'da Bedesten, Saray Çarşısı, Fatih Çarşısı gibi geçmişte oldukça uzun bir süre bellekte yer etmiş ve bugün de önemli olmaya devam eden çarşılar mevcuttur. Konya'da yıllar içinde avmlerin açılmasıyla alışveriş ihtiyacının bir kısmı buralardan sağlansa da çarşıların kent için önemi değişmemiştir. İlk avmler olan Adese yıkılmış ve Afra ise isim değiştirip eski cazibesini yitirmiş olsa da bu mekanlar bugün hala hatırlanmaktadır, ancak her geçen gün bellekte izleri silinmektedir. Bunlar dışında yeni açılan Kule Site, Kent Plaza, Novaland gibi alışveriş merkezleri kentlilerin hafızalarında yer etmeye başlamış görünmektedir.
	Pazar, hal vb.	Kentsel belleğin önemli parçalarını oluşturan Konya'nın ilk Pazar yerlerinden Muhacir ve Kadınlar Pazarları hala hafızada yer almaktadır. Günümüzde semt pazarlarının artmasıyla bu alanlar da kişiler için anı mekanlarına dönüşmektedir.
	Sanayi, toptancı vb.	Konya kent belleğinde sanayilerin önemi geçmişten günümüze değişmemiştir. Yeni oluşturulan siteler ve sanayi bölgeleri de halk tarafından çabucak benimsenmiştir. Kent merkezine yakın olan ve halkın çoğunluğunun ihtiyaçlarına hitap eden Toptancılar Çarşısı ve Sitesi bellek üzerinde daha çok etki bırakmıştır.
8. Umutsuzluk ve Bıkkınlık-İçsel Bütünlük: Bilgelik	Dini Mekanlar	Kentsel bellekte ölümle ilişkili mekanlar denildiğinde akla gelen ilk üç mekan Mevlana Türbesi, Musalla Mezarlığı, Üçler mezarlığı olmuş ve bu durum günümüzde de kuvvetle devam etmektedir.
	Sağlık – Güzellik Mekanları	Numune hastanesi Konya'nın kentsel belleği için oldukça önemlidir. Hem Konya'nın ilk hastanesi hem de hala hafızalarda en çok yer eden sağlık mekanıdır. Daha sonra açılmış olan SSK (Sigorta) yeni adıyla Meram Devlet Hastanesi (Meram Eğitim Araştırma Hastanesi) yine geçmişte hatırlanan günümüzde de önemini koruyan yapılarıdır. Yeni açılan özel hastaneler ve aile sağlığı merkezleri kentliler tarafında benimsenerek hafızada yer almaya başlamıştır.
	Hamam, sauna, güzellik merkezi, sağlık merkezi vb.	Bir dönem hafızada yer eden hamamlar günümüzde tercih edilmemekte ve bellekten silinmektedir. Yerini bıraktığı otel, spor merkezi ve güzellik salonları bu işlevi karşılamaya devam etmekte ve hafızaya girmeye başlamaktadır. Hamamların maruz kaldığı ammezi kentsel hafıza için yaralayıcıdır.

KAYNAKLAR

- Akok, M. (1975). Konya Şehri İçindeki Alaeddin Tepesinde Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Arkeolojik Kazıların Mimari Buluntuları. *Belleten*, Xxxix(154), 217-224.
- Allen, P. (2015). *The Complete Letters of Erasmus*. Oxford University Press: Oxford.
- Anderson(2), B. (1991). *Imagined Communities*. New York: Verso.
- Anderson, B. (1983). *Imagined. Communities Reflections On The Origin And Spread Of Nationalism* . London: Verso .
- Aristo. (1991). *On Memory (The Complete Works Of Aristotle İçinde) (Cilt 1)*. (J. Barnes, Dü., ve J. I. Beare, Çev.) New Jersey: Princeton University Press.
- Aristotle. (1984). *The Complete Works Of Aristotle*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Aslan, H. D. (2013). *The Evolotion Of The Konya Station İn Historical Development. Central Europe Towards Sustainable Building 2013 Industrial Heritage Regeneration*.
- Atalay, A. (2010). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Konya'da Şirketleşme Ve Millî Bankacılık Faaliyetleri, Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı.
- Atçeken, Z. (1998). *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı Ve Kullanılması*. Ankara: Ttk.
- Aydın, H. (2008). *Sinemanın Taşrada Gelişim Süreci: Konya'da İlk Sinemalar Ve Gösterilen Filmler(1910–1950)*. Selçuk Üniveritesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 61-74.
- Aydın(2), D. (2001). *Genel Hastanelerde Teknolojik Gelisimin Bina İhtiyac Programına Etkileri, Doktora Tezi*. Konya: S.U. Graduate School Of Applied Sciences.
- Aydın, D., Yaldiz, E., ve Buyuksahin, S. (2017). *The Change Of The Hospital Architecture From The Early Part Of 20th Century To Nowadays: An Example Of Konya*. *New Trends And Issues Proceedings On Humanities And Social Sciences*, 4(11), 23-34.
- Azaryahu, M., ve Kellerman, A. (1999). *Symbolic Places Of National History And Revival: A Study İn Zionist Mythical Geography*. *Transactions Of The Institute Of British Geographers N.S.*, 109-123.
- Bacon, F. (2015). *Novum Organum*. İstanbul: Bilgesu Yayıncılık.
- Bala, H. A., ve Alkan, A. (2014). *Architectural Interventions And Urban Transformation İn The Arrangement Of Mevlana Celaleddin Rumi Square Ignoring Ontological Planning Approach*. *Ersa Conference Papers (S. <https://Econpapers.Repec.Org/Repec:Wiw:Wiwrsa:Ersa14p998>)*. European Regional Science Association.
- Barcham, W. L. (1977). *The Imaginary View Scenes of Antonio Canaletto (Outstanding Dissertations in the Fine Arts)*. New York: Garland Publication.
- Baykara(2), T. (2004). *Türkiye Selçuklularının Sosyal Ve Ekonomik Tarihi*. İstanbul: Iq Kültür Sanat Yayıncılık.
- Baykara, T. (1985). *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Bedard, J.-F. (1994). *Cities Of Artificial Excavation: The Work Of Peter Eisenman, 1978-1988*. New York: Rizzoli International.
- Benjamin, W. (1999). *Selected Writings Volume 2, Part 2*. (M. W. Jennings, H. Eiland, ve A. G. Smith, Dü) Cambridge: Harvard University Press.
- Benton, T. (1987). *Urbanism*. M. Raeburn, ve V. Wilson içinde, *Le Corbusier: Architect of the Century* (s. 200-207). London: Arts Council of Great Britain.

- Bergson(2), H. (2007). Madde Ve Bellek. Ankara: Dost Kitabevi.
- Bergson, H. (1986). Zihin Kudreti. (M. Katircioğlu, Çev.) İstanbul: Meb Yayınları.
- Bergson, H. (2007). Madde ve Bellek. İstanbul: Dost Kitabevi.
- Bodnar, J. (1992). Remaking America: Public Memory, Commemoration, And Patriotism In The Twentieth Century. Princeton. Princeton, Nj: Princeton University Press.
- Boyer, M. C. (1994). The City of Collective Memory. Massachusetts : Massachusetts Institute of Technology.
- Boyer, M. C. (1996). The City Of Collective Memory: İts Historical And Architectural Entertainments . Cambridge: Mit Press.
- Bozkurt(2), T. (2014). Ziraat Bankası. Konya Ansiklopedisi (S. 185-187). İçinde Konya: Konya Kültür A.Ş.
- Bozkurt(3), T. (2019). Konya Sultan Meydan'na Daikayıp Bir Kitabenin Değeri The Value Of A Lost Inscription About Konya Sultan Square. Dtcf Dergisi, 59(1), 323-341.
- Bozkurt, T. (2014). Konya Devlet Tiyatrosu (Halkevi) Binası. M. A. Ortak (Dü.) İçinde, Konya Ansiklopedisi (S. 32). Konya: Konya Kültür A.Ş.
- Breuer, J., ve Freud, S. (2011). Histeri Üzerine Çalışmalar. İstanbul: Payel Yayınları.
- Brown, D. S. (1971). Learning from Pop. Architecture Theory, 62-66.
- Bryson, N. (1983). Vision and Painting: The Logic of Gaze . New Haven: Yale University Press.
- Burke, P. (1969). The Renaissance sense of the past . Londra: Edward Arnold.
- Carruthers (1), M. (2010). How to Make a Composition: Memory-Craft in Antiquity and in the Middle Ages. S. Radstone, ve B. Schwarz içinde, Memory: Histories, Theories, Debates (s. 15-29). Bronx, New York: Fordham University Press.
- Carruthers (2), M. (2014). The Book of Memory: A Study of Memory in Medieval Culture. Cambridge University Press: Cambridge.
- Cengizkan, N. M. (2006). Palimpsest Olarak Mimarlık. Mimarlık(332).
- Certeau, M. D. (1984). The Practice Of Everyday Life. Berkeley: University Of California Press.
- Cicero. (1954). Ad C. Herennium de ratione dicendi (Rhetorica ad Herennium). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Connerton, P. (1989). How Societies Remember. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbusier, L. (1948). Conserving Town Planning. New Haven : Yale University Press.
- Crang, M., ve Travlou, P. (2001). The City And Typologies Of Memor. Environment And Planning D:Society And Space, 161-177.
- Crinson, M. (2005). Urban Memory History And Amnesia İn The Modern City. Oxford: Routledge.
- Çelik, A. (2014). Konya'da Marunilik. Merhaba Akademik Sayfalar, 14(10), 150-154.
- De Laborde, L. (1838). Voyage Del'asie Mineure. Paris.
- Dekker, T. (2000). The Modern City Revisited. London: Spon Press.
- Doğan, M. S. (2002). Osmanlı Devrinde Konya'nın Su İletim Sistemi. (Y. Küçükdağ, Dü.) İpek Yolu, Konya İv, 91-96.
- Downing, F. (1994). Memory And The Making Of Places. K. A. Franck, ve L. H. Schneekloth (Dü.) İçinde, Ordering Space: Types İn Architecture And Design (S. 233-252). New York: Van Nostrand Reinhold.
- Duran, R. (2006). Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Yapıları. Konya Ticaret Odası, İpek Yolu Dergisi Konya Kitabı İx, 235-250.
- Dülgerler, O. N., ve Yenice, T. K. (2008). Türklerde Anıt Mimarisinin Bir Örneği; Konya Atatürk Anıtı. S.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 23(1), 67-78.

- Eco, U. (1986). *Architecture And Memory*. U. O. Pennsylvania İçinde, *Via* (Cilt 8, S. 88-94). Rizzoli.
- Eden, A. W. (1943). *Studies in Urban Theory: The De re Aedificatoria of Leon Daptista Alberti*. *The Town Planning Review*, 19(1), 10-28.
- Edensor, T. (1997). *National İdentity And The Politics Of Memory: Remembering Bruce And Wallace İn Symbolic Space*. *Environment And Planning D: Society And Space*, 175-194.
- Eravşar, O. (2001). *Gezginlerin Gözüyle Konya. Gez Dünyayı Gör Konya'yı* (S. 241-287). İçinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erikson, E. H. (2018). *İnsanın 8 Evresi*. (G. Akkaya, Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayın.
- Es, S. (1974, Eylül 23). *Konya Ansiklopedisi*. Yeni Konya.
- Evliyaçelebi. (1970). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. (Z. Danışman, Çev.) İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- Fentress, J., ve Wickham, C. (1992). *Social Memory*. London: Blackwell.
- Foote, K. (1997). *Shadowed Ground: America's Landscapes Of Violence And Tragedy*. Austin, Tx: Texas Press.
- Forest, B., ve Johnson, J. (2001). *Unraveling The Threads Of History: Monuments And Postsoviet National İdentity İn Moscow*. *Annals Of The Association Of Geographers*.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. (New York: Pantheon Books).
- Freud(2), S. (2011). *Uygurlığın Huzursuzluğu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Freud(3), S. (1988). *Psychopathology of Everyday Life*. New York: Anchor.
- Freud(4), S. (2019). *Bilinçdışı*. İstanbul: Olimpos Yayınları.
- Freud(5), S. (2013). *Analysis Terminable and Interminable*. Londra: Routledge.
- Freud(6), S. (2011). *Constructions in Analysis*. Londra: Routledge.
- Freud, S. (2001). *Remembering, Repeating And Working-Through*. S. Freud İçinde, *Complete Psychological Works Of Sigmund Freud* (Cilt 12, S. 145-156). London: Vintage.
- Freud, S. (2021). *Cinsellik Üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.
- Fried, M. (1963). *Grieving For A Lost Home*. L. J. Duhl İçinde, *The Urban Condition: People And Policy İn The Metropolis* (S. 151-161). New York: Basic Books.
- Gezer, H. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Heykeli*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları .
- Gillis, J. (1994). *Commemorations: The Politics Of National Identity*. Princeton, Nj: Princeton University Press.
- Glover, J. G. (1983). *The Cubist Theatre*. Ann Arbor, Michigan: UMI Research Press.
- Goff, J. L. (1996). *History and Memory*. New York: Columbia University Press.
- Gross, D. (2000). *Lost Time: On Remembering And Forgetting İn Late Modern Culture*. Amherst, Massachusetts: University Of Massachusetts Press.
- Gutkind, E. A. (1962). *The Twilight Of Cities*. New York: Free Press Of Glencoe.
- Halbwachs(2), M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago: The University Of Chicago Press.
- Halbwachs, M. (1980). *The Colletive Memory*. New York: Harper ve Row.
- Hawthorn, G. (1976). *Enlightenment And Despair: A History Of Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hebbert, M. (2005). *The Street As Locus Of Collective Memory*. *Environment And Planning D: Society And Space*, 23, 581-596 >581.
- Heffernan, M. (1995). *Or Ever England: The Western Front And The Politics Of Remembrance İn Britain*. *Ecumene*, 2(3), 293-323.

- Hobsbawm, E., ve Ranger, T. (1983). *The Invention Of Tradition*. Cambridge. Cambridge : Cambridge University Press.
- Hobsbawm, E., ve Ranger, T. (1983). *The İnvention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hohendahl, P. (1974). Jürgen Habermas: The Public Sphere. *New German Critique*, 3, 45-55.
- Huart, C. (1978). *Mevleviler Beldesi Konya*. (N. Uzel, Çev.) İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Huysen, A. (1999). *Alacakaranlık Anıları*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Hyppolite, J. (1949). Various Aspects of Memory in Bergson. L. Lawlor içinde, *The Challenge of Bergsonism* (s. 112–127). London: Continuum Press.
- İbn-İbîbî. (1996). *El Evamirü'l - Ala'ıye, Fi'l – Umurı'l – Ala'ıye (Selçukname) (Cilt 1)*. (M. Öztürk, Çev.) Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı.
- Johnson(2), N. (1995). Cast İn Stone: Monuments, Geography, And Nationalism. *Environment And Planning D: Society And Space*, 51 -65.
- Johnson(3), N. (1999). The Spectacle Of Memory: Ireland's Remembrance Of The Great War, 1919. *Journal Of Historical Geography*, 36-56.
- Johnson(4), N. (1985). *The Past İs A Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, N. (2004). Public Memory. J. S. Duncan, N. C. Johnson, ve R. H. Schein İçinde, *A Companion To Cultural Geography* (S. 316-327 317, 318, 320, 321). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Kışmir, C. E. (1962). Yarım Asır Öncesi Konya: Konya'da Tramvay. *Yeni Konya*, 2.
- Kışmir, C., ve Es, S. (1962, Mayıs 23-27). Yarım Asır Öncesi Konya. *Yeni Konya*.
- Kitchen, P. (1975). *A Most Unsettling Person: The Life and Ideas of Patrick Geddes, Founding Father of City Planning and Enviromentalism*. New York: EP Dutton ve Company.
- Klein, K. L. (2000). On The Emergence Of Memory İn Historical Discourse (Historiography, History, Jews, Holocaust, 'After-Auschwitz'). *Representations*, 127-150.
- Konya. (1982). *Yurt Ansiklopedisi (Cilt 7)*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- Konyalı(2), İ. H. (1997). *Âbideleri Ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*. Ankara: Enes Kitap Sarayı.
- Konyalı, İ. H. (2007). *Konya Tarihi*. (M. A. Orak, ve A. Bektaş, Dü) Konya: Neü Nadir Eserler Ve El Yazmaları Kütüphanesi.
- Köse, R. (2005). Konya-Merkez Ptt Binası'nın Mimari Ve İç Mimari Açıdan İncelenmesi. *Konya Ticaret Odası, İpek Yolu Dergisi Konya Kitabı V11*, 341.
- Krinke, R. (2001). Overview: Design Practice And Manufactured Sites. In Kirkwood, Niall (Red.) *Manufactured Sites*. London: Spon Press.
- Küçükköroğlu, K. (2014). Ulusal Mimarlık Dönemi Konya Yapılarında Türk Çini Sanatından Yansımalar. *İstem*, 12(23), 75-147.
- Le Goff, B. (1992). *History And Memory*. New York: Columbia University Press.
- Lefebre, H. (1984). *Everyday Life İn The Modernworld*. New Brunswick: Transaction Books.
- Lefebvre, H. (2019). *Mekanın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Legg(2), S. (2007). Reviewing Geographies Of Memory/Forgetting. *Environment And Planning A: Economy And Space*, 456-466, 457, 458.
- Legg(3), S. (2005). Sites Of Counter-Memory:The Refusal To Forget And Thenationalist Struggle İn Colonial Delh. *Historical Geography*, 180-201 >182.

- Legg, S. (2005). Contesting And Surviving Memory: Space, Nation, And Nostalgia In Les Lieux De Memoire. *Environment And Planning D: Society And Space*, 23, 481-504 >481.
- Lenz-Romeiss, F. (1973). *The City: New Town Or Home Town?* New York: Praeger.
- Lowenthal(2), D. (1985). *The Past Is A Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lowenthal, D. (1993). Memory And Oblivion. *Museum Management And Curatorship*, 12(2), 171-182 173.
- Madsen, S. T. (1976). *Restoration and Anti-restoration*. Oslo: Universitetsforl.
- Marris, P. (1974). *Loss And Change*. London: Routledge And Kegan Paul.
- Mitscherlich, A. (1970). *Psychoanalyse Et Urbanisme [Psychoanalysis And Urbanism]*. Paris: Gallimard.
- Mumford, L. (1966). *The City In History*. Harmondsworth, Middx: Penguin Books.
- Nacak, İ. (2018). Bir Kentsel Mekân Olarak Konya Alâeddin Tepesinde Gündelik Hayat. *Sefad(40)*, 235-252.
- Nora(2), P. (2006). Hafıza Mekanları. (M. E. Özcan, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Nora, P. (1989). Between Memory And History: Les Lieux De Mémoire. *Representations(26)*, 7-24.
- Odabaşı(2), A. S. (1998). 20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü. Konya: İl Kültür Müdürlüğü Yayını.
- Odabaşı, A. S. (2001). Geçmişin Konya Sinemaları. *Cönk Konya Yazıları Fasikül: 31*, 233.
- Odabaşı, S. (1998). 20. Yüzyılın Başlarında Konya'nın Görünümü. Tc. Konya Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Yayını: Konya.
- Oğuzoğlu, Y. (1984). 17. Yüzyılda Konya Şehrindeki İdari Ve Sosyal Yapılar. Ankara: Konya Kültür Ve Turizm Derneği Yayını.
- Osma, K. (1998). Cumhuriyet Dönemi Anıt Heykelleri (1923-1946) Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Owens, D. (1996). A Lockean Theory of Memory Experience. *Philosophy and Phenomenological Research*, 56, 319-332.
- Önder, M. (1971). *Mevlânâ Şehri Konya*. Ankara: Güven Matbaası.
- Önder, M. (1971). *Mevlânâ Şehri Konya*. Ankara: Güven Matbaası.
- Önge, M. (2011). Conservation Of Cultural Heritage On Alaeddin Hill In Konya From The 19th Century To Present Day Doktora Tezi. Ankara: The Graduate School Of Natural And Applied Sciences Of Middle East Technical University.
- Özçelik, M. (2012). *Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Mevlâna, Mevleviler Ve Mevlevihâneler*. Konya: Rumi Yayınları.
- Perouse, J.-F. (2006). Kentsel Bellek Ve Kent Müzeleri: İstanbul Şehri Gözlem Merkezi Deneyimi. *Kentler Ve Kent Müzeleri Kent Müzeleri Uluslararası Sempozyumu (S. 105)*. Antalya: Tarih Vakfı Müzecilik-Sergicilik Yayınları.
- Pinto, J. A. (1976). Origins and Development of the Ichnographic City Plan. *Journal of the Society Of Architectural Historians*, 35, 35-50.
- Platon. (1982). *Diyaloglar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon. (2009). *Dialoglar*. (T. Aktürel, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon. (2019). *Philebos*. İstanbul: Say Yayınları.
- Poete(2), M. (1906, 1909). *Bulletin De La Bibliothèque De La Ville De Para Vol. 1, Vol. 4*.
- Poete, M. (1935-1936). *L'évolution Des Villes*. New York: Columbia University.
- Polat, A. T., ve Önder, S. (2004). Kent Parkı Kavramı Ve Konya Kenti İçin Bir Kent Parkı Örneği. *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 18(34), 76-86.

- Reiss, T. (1996). Denying the Body? Memory and the Dilemmas of History in Descartes. *Journal of the History of Ideas*, 57, 587-607.
- Ricoeur, P. (2017). Hafıza, Tarih, Unutuş. (M. E. Özcan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Rossi, A. (1982). *The Architecture Of The City*. Cambridge: Mit Press.
- Russell, N. (2006). Colektive Memory Before And After Halbwachs. *The French Review*, 79(4), 792-804.
- Sarre, F. (1998). Küçükasya Seyahati Selçuklu Sanatı Ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar. (D. Çolakoğlu, Çev.) İstanbul: Pera Publications.
- Schwarz, B. (2010). Memory, Temporality, Modernity: Les lieux de mémoire. S. Radstone, ve B. Schwarz içinde, *Memory: Histories, Theories, Debates* (s. 41-58). Bronx, New York: Fordham University Press.
- Sitte, C. (1986). *The Art of City Building*. New York: Rizzoli.
- Sözen, M., ve Dülgerler, O. (1981). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin Önemli Bir Yapısı; Konya 'da Sanayi Mektebi. Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan. İçinde İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Stockard, C. H. (1931). *The Physical Basic of Personality*. New York: W. W. Norton.
- Stone, L. (1965). *The Crisis of the Aristocracy 1558–1641*. Oxford: Clarendon Press.
- Şahin, B. (2012). Mevlana'nın Şems'le İlk Buluştuğu Merac'el Bahreyn'nin Yeri. *Karatay Tarih Kültür Sanat Cilt 1* (S. 502-505). İçinde Konya: Karatay Belediyesi Kütür Yayınları.
- Taneli, B., ve Sahin, H. (2013). *Cumhuriyetten Önce Ve Sonra Ülkemizde Hastaneler, Çocuk Hastaneleri Ve Tıp Eğitimi*. İzmir: Ege University Publish House.
- Tanyeli, U. (2001). 15. Yüzyıldan Erken Cumhuriyet'e Konya'da Mimarî. *Gez Dünyayı Gör Konya'yı* (S. 77-187). İçinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Terdiman, R. (1993). *Present Past: Modernity And The Memory Crisis*. Ithaca: Cornell University Press.
- Terdiman, R. (2010). Memory on Freud. S. Radstone, ve B. Schwarz içinde, *Memory: Histories, Theories, Debates* (s. 93-108). Bronx, New York: Fordham University Press.
- Texier, C. (2002). Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi Ve Arkeolojisi (Cilt 3). Ankara: Enformasyon Ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- Till, K. (2005). *Thenew Berlin:Memory, Politics, Place*. Minneapolis: University Ofminnesota Press.
- Till, K. E. (2003). Places Of Memory. J. Agnew, K. Mitchell, ve G. Toa İçinde, *A Companion To Political Geography* (S. 289-301). Malden: Blackwell Publishing.
- Trouillot, M. R. (1995). *Silencing The Past: Power And The Production Of History*. Boston, Ma: Beacon Press.
- Tunnard, C. (1953). *The City Of Man*. London: Architectural Press.
- Turan, O. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul:: Turan Neşriyat Ve Matbaacılık.
- Tuş, M. (2007). *Sosyal Ve Ekonomik Açından Konya*. Konya: Tablet Yayınları.
- Ulusoy, M. (2010). Geleneksel Türk Evinden Apartmana: Tarihi Süreç İçinde Konya'da Değişen Konut. O. E. H. Karpuz İçinde, *İpek Yolu, Konya Kitabı Xıı* (S. 175-181). Konya: Konya Ticaret Odası.
- Uysal, M. (2004). Tarihi Merkezlerde Ticaret Mekânlarının Değişim/Dönüşüm Analiz Yaklaşımı; Konya, Kayseri Sivas Örneği, Doktora Tezi. Konya: Konya:Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, M., ve Özcan, K. (2012). Changing Urban Memory – Old Konya Municipality Building. *International Journal Of Arts ve Sciences*, 5(2), 141-146.

- Uz, M. A. (2018). Konya Mahalleleri Tarihi 39 Medrese - Kalenderhane. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.
- Uz, M. A., ve Işık, A. (2010). Belgelerle Adım Adım Eski Konya (5) Tepede Bulunan Diğer Binalar. *Merhaba Akademik Sayfalar*, 10(10), 147.
- Von Moltke, H. (1969). Moltke'nin Türkiye Mektupları. (H. Örs, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Withers, C. (1996). Place, Memory, Monument: Memorialising The Past In Contemporary Highland. *Ecumene*, 325-344.
- Wohlfarth, I. (1978). On the Messianic Structure of Walter Benjamin's Last Reflections. *Glyph*, 3, 148-212.
- Woolf, D. (2003). *The Social Circulation of the Past: English Historical Culture 1500–1730*. Oxford : Oxford University Press.
- Worpole, K. (2000). *Here Comes The Sun: Architecture And Public Space In Twentieth-Century Europe*. London: Reaktion.
- Yaldız, E., Sıramkaya, S. B., ve Aydın, D. (2017). Station Streets In Formation Of Anatolian City Identity; Konya. *Lıvenarch V-2017: Rejecting/Reversing Architecture* (S. 248-263). Trabzon: Ktu Printing Center.
- Yates (1), F. A. (2019). *Hafıza Sanatı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Yates (2), F. A. (1964). *Giordano Bruno and the Hermetic Tradition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yates, F. (2001). *The Art Of Memory (Selected Works Cilt 3)*. London: Taylor ve Francis.
- Yenice, M. S. (2012). Konya Kentinin Planlama Tarihi Ve Mekansal Gelişimi. *Yenice, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28(4), 343-350.
- Yıldırım, G. (2009). *Mekânların Dönüşüm Potansiyeli Ve Mimarlıkta 'Palimpsest' Kavramı Yükses Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.
- Yılmaz, E. (2015). *I. Abdülhamit Döneminde Konya Ve Kentin Yapısal Değişimi*", Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zika, C. (2003). *The Reformation Jubilee of 1617: Appropriating the Past through Centenary*. J. R. Gillis içinde, *Exorcising Our Demons: Magic, Witchcraft, and Visual Culture in Early Modern* (s. 197–236). Leiden: Brill.